

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ

ХАБАРШЫСЫ ИЗВЕСТИЯ

КазУМОиМЯ имени Абылай хана

ISSN 2411-8745

«ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫ»

сериясы

3 (38) 2015

серия

«ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ»

© *Научный журнал «Хабаршысы-Известия» КазУМОиМЯ имени Абылай хана* серия «Филологические науки» Акционерного общества «Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана» зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан. Регистрационное свидетельство № 15194-Ж от 10.04.2015 г..

Главный редактор

Кунанбаева С.С.,

доктор филологических наук, профессор,
член-корреспондент НАН РК, Алматы, Казахстан

Ответственный редактор

Таирбекова Л.Н.,

доктор филологических наук, профессор
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Члены редакционной коллегии

Акишина Т.,

профессор, Университет Южной Калифорнии,
Лос-Анджелес, США

Рысалды К.Т.,

доктор филологических наук, профессор
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Бердичевский А.Л.,

доктор педаг. наук, Институт международных
экономических связей Айзенштадта,
Айзенштадт, Австрия

Солдатенкова Т.,

профессор, Лёвенский католический университет,
Лёвен, Бельгия

Исабеков С.И.

доктор филологических наук, профессор
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Синячкин В.П.

профессор, Российский университет дружбы народов,
Москва, Россия

Асанова Г.С

PhD, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан

РЕЦЕНЗЕНТЫ

Кульгильдинова Т.А.

доктор педагогических наук, профессор
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Есеналиева Ж.Ж.

доктор филологических наук, доцент
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

050022, г. Алматы,

ул. Муратбаева, 200

+7 (727) 292 03 84 (вн. 3326)

e-mail: tlik@ablaikhan.kze-mail:

Редакционная коллегия

Отв. за выпуск

начальник «ИПЦ»

Есенгалиева Б.А.

Выпускающий редактор,

компьютерная верстка

Кынырбеков Б.С.

Подписано в печать 30.09.2015 г.

Формат 60x84 1/8

Объем 21,25 п.л. Заказ № 996.

Тираж 100 экз.

Отпечатано в типографии «ИПЦ»

КазУМОиМЯ имени Абылай хана

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

1 Бөлім. АУДАРМАНЫҢ ҚАҒИДА МЕН ТӘЖІРИБЕДЕГІ ЗЕРТТЕУЛЕР

Раздел 1. ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБЛАСТИ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ПЕРЕВОДА

Андарбаева М.Е. Особенности способов перевода сложных грамматических конструкций с японского языка на русский в политическом дискурсе	5
Абенова Г.Ш. Испан тіліндегі мәдени реңктегі бірліктерін аудару ерекшеліктері	13
Дильманова М.Т. Осуществление стратегии столлинга при синхронном переводе с китайского языка на русский	20
Далдыбаева А.С. Особенности синхронного перевода грамматических конструкций корейского языка	27
Ерболат Ария. Ілеспе аудармадағы ықтимал болжамдау стратегиясы мен күту стратегиясын салыстыру	34
Сейтхан А.Қ. Аудармағандағы «реалия» ұғымының негізгі белгілері	39
Токтарова Ж.Б. Опускание как прием речевой компрессии при синхронном переводе с корейского языка на русский	50
Zhusupova K.T. Peculiarities of consecutive interpretation from english into kazakh	56
Азизов Д.Т. Применения грамматической трансформации при синхронном переводе с арабского языка на русский	62
Қанағатова М.С. Қазақстан мен Иранның мұнай айырбастау саласындағы ынтымақтастық тәжірибесіне арналған конференцияларды ілеспе аудармабарысында үлгілеу ...	71
Назарова Р.В. Основные направления развития современного переводоведения	76
Еркінгүл Мейранбай. Ілеспелі аударма барысында сығымдау стратегиясының маңыздылығы	88
Бермаханбетова Г.Б. Италия тілінен Қазақ тіліне ілеспе аударма барысында компрессия стратегиясын семантикалық деңгейде қолдану мәселесі	94
Нуржанова Д.Р. К вопросу о переводе культурно-детерминированной лексики	101
Мусаева А.Ш. Проблемы синхронного перевода национально-маркированных формул с арабского на русский язык	112
Орынбек Аңсар. Ілеспе аударма барысындағы фразеологизмдердің аудару жолдары ..	123
Сәрсен Зайтұна. Ілеспе аударма жасауда қолданылатын стратегиялардың түрлері	128
Болатқызы М. Иранның ядролық бағдарламасы аясындағы конференция материалдарын ілеспе аударма барысында үлгілеу	132
Torekhanova R.A. Creation national picture of the world in literary texts translation	138

2 Бөлім. ШЕТ ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕМЕЛЕР

Раздел 2. НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ РАЗРАБОТКИ
В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Сыдыкова К.Ж., Рахманова А.М., Байканова Н.К. Шет тілі сабақтарында медициналық ЖОО-дары студенттерінің тілдік мәдени-қарым-қатынас іскерліктерін қалыптастыру ерекшеліктері	144
Pazyzbekova A.G. Peculiarities of media-text translation as a main object of mass media	151
Усенова А. Тілдік ЖОО студенттерінің лингвокатасымдық құзіреттілігі	158

**1 – Бөлім. АУДАРМАНЫҢ ҚАҒИДА МЕН
ТӘЖІРИБЕДЕГІ ЗЕРТТЕУЛЕР**

**Раздел 1. ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБЛАСТИ ТЕОРИИ
И ПРАКТИКИ ПЕРЕВОДА**

**FEATURES OF WAYS OF THE TRANSLATION OF DIFFICULT
GRAMMATICAL DESIGNS FROM JAPANESE INTO RUSSIAN
IN THE POLITICAL DISCOURSE**

M.E. Andarbayeva,

undergraduate, dept of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan, m.andarbayeva@gmail.com

Keywords: grammatical structures, methods of translation, political discourse, Japanese, Russian language

Abstract. In this article, the task is to consider features of ways of the translation and difficult grammatical designs from Russian on Japanese in a political discourse is set. It is shown that for receiving an adequate translation, the translator needs to resort to use of certain translation ways.

Because a grammatical structure of Japanese and Russian languages differ from each other, not all ways approach the translation of these two languages. On the basis of the carried-out analysis the author managed to find the most suitable ways of the translation of this language pair, to find their features, and also to give examples of the use of the specified ways, using performances of members of Japanese parliament.

УДК 811.521

**ОСОБЕННОСТИ СПОСОБОВ ПЕРЕВОДА СЛОЖНЫХ
ГРАММАТИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ С ЯПОНСКОГО ЯЗЫКА
НА РУССКИЙ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ**

M.E. Андарбаева,

магистрант, синхронист – переводчик,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан,
m.andarbayeva@gmail.com

Ключевые слова: грамматическая конструкция, способы перевода, политический дискурс, японский язык, русский язык.

Аннотация. В статье ставится задача рассмотреть особенности способов перевода сложных грамматических конструкций с японского на русский язык в политическом дискурсе. Показано, что для получения адекватного перевода

переводчику необходимо прибегнуть к использованию определенных переводческих способов.

На основе проведенного анализа найдены наиболее подходящие способы перевода, такие как: модуляция, грамматическая трансформация и транспозиция. Кроме этого, были проанализированы их особенности, а также примеры употребления указанных способов, используя выступления членов японского парламента.

Японский язык – это язык агглютинативного строя, входящий в алтайскую языковую семью. «Агглютинация» от латинского «*agglutinatio*» означает «приклеивание». Это говорит о том, что в языках агглютинативного строя, в том числе и в японском языке образование слов происходит путем присоединения к основе слова суффикса, а глагол, в большинстве случаев, находится в конце предложения. При осуществлении перевода, переводчики используют определенные способы, помогающие им получить качественный перевод. Однако, при преобразовании японского языка на русский язык, переводчик сталкивается с некоторыми факторами, осложняющие перевод. Одними из основных трудностей при переводе с японского языка на русский являются различия в грамматическом и это является препятствием для выполнения перевода. По этой причине, переводчику не всегда возможно получить хороший результат. Целью данной работы является анализ особенностей способов перевода сложных грамматических конструкций с японского языка на русский. Было рассмотрено три способа перевода: модуляция, грамматическая трансформация и транспозиция. В качестве материала исследования были использованы записи и протоколы выступлений с заседаний японского парламента. Объектом исследования является перевод сообщения с японского на русский язык.

Модуляция

Модуляция представляет собой изменение сообщения, чего можно достичь, поменяв угол или точку зрения. Этот способ можно употребить, когда видно, что использование другого способа приводит к высказыванию, которое грамматически правильно, но противоречит духу языка перевода. Различают два вида модуляции: устойчивую и свободную [1, с. 90]. Классическим примером устойчивой модуляции является грамматическая конструкция: *しかない* • которая в обязательном порядке должна переводиться на русский язык следующим образом: нет ничего, кроме; не остается ничего, как:

安部は石破幹事長を留任させるしかない。

Премьер – министру Абе не остается ничего, как убрать с поста генерального секретаря Исибу.

安保法制の整備や防衛予算の拡大によって対応するしかないのが現状なのです

На данный момент не остается ничего, как реагировать на эту ситуацию путем увеличения бюджета на оборону, а также подготовки законопроекта по обеспечению безопасности.

Разница между устойчивой и свободной модуляцией - это вопрос степени . При работе с устойчивой модуляцией, высокая частотность употребления, а также закреплённость в словарях (или в грамматике) приводит к тому, что любой человек, хорошо владеющий двумя языками, не колеблется перед необходимостью выбора данного способа [2, с. 57].

При свободной модуляции нет устойчивой фиксации, и каждый раз процесс происходит по новому, как в случае с переводом сложной грамматической конструкции —なければなりません (нужно, надо):

日本人は国連敵国条項が対日発動される事態を最終的に覚悟しなければならぬのです

Японцам необходимо быть готовыми к тому, что статья ООН о «Вражеских странах» поднимет волну антияпонских настроений.

原田さんはインタビューで、「安倍首相ら最近の政治家は戦後生まれだから、どんな犠牲を払ってでも戦争を避けなければならぬということを理解していないのです」と語っている。

В своем интервью господин Харада говорит, что «многие политики, в том числе и премьер-министр Абе, были рождены после войны и не понимают того, что, несмотря на то какие жертвы пришлось бы заплатить, нужно избежать войны».

Это говорит о том, что такая модуляция является регулярной; при правильном применении она должна привести к идеальному варианту перевода в соответствии с ситуацией, которая была предложена на переводимом языке. А также, можно заметить, что между устойчивой и свободной модуляцией имеется всего лишь разница в степени и то, что свободная модуляция может в любой момент стать устойчивой. Для этого ей только стоит получить высокую степень частотности или быть представленной в качестве единственного решения (это делается обычно на основе анализа двуязычных текстов или в результате дискуссии на двуязычной конференции).

Грамматическая трансформация

При выполнении перевода с японского языка на русский необходимо использование грамматических трансформаций. Грамматические трансформации – это трансформации, при которых изменяется структура предложения, а также происходят другие замены — синтаксические и морфологические. Существует множество причин использования грамматических трансформаций и основная из них - это различие в строе языков. При сравнении грамматических форм японского и русского языков обычно обнаруживаются такие явления, как отсутствие той или иной категории в одном из языков перевода. В японском языке, если сравнивать его с русским, отсутствуют такие грамматические категории, как категория рода и числа, отсутствие категории лица у глагола, использование указательных частиц (は,が), кроме этого, постоянное расположение глагола в конце предложения в японском языке, три категории времени и т.д. [3, с.102]. Ввиду вышеперечисленных причин при выполнении перевода очень часто используется указанный способ.

1). 2020 年以降の国内の温室効果ガス削減目標を巡り、政府は2日、地球温暖化対策推進本部会議を開き、「30年度までに13年度比26%減」とする政府案を決定した *Поставив целью уменьшение парникового эффекта в Японии после 2020 года, правительство организовало заседание по вопросам мер борьбы с глобальным потеплением, и на этом заседании было решено, что «до 2030 года планируется уменьшить количество парниковых газов на 26% по сравнению с 2013 годом».*

2). 外務省によると、原爆を投下した米国の国務長官が広島市を公式訪問するのは初めて

По сведениям Министерства иностранных дел, впервые с официальным визитом, в Хиросиму прибыл государственный секретарь США - страны, сбросившей атомную бомбу на Японию.

При дословном переводе эти предложения выглядели бы так:

1). *После 2020 года внутри страны уменьшение парникового эффекта поставив целью, правительство по вопросам мер борьбы с глобальным потеплением заседание открыв, что «до 2030 года по сравнению с 2013 годом планируется уменьшить количество парниковых газов на 26%» было решено.*

2). *По сведениям Министерства иностранных дел, страны, сбросившей атомную бомбу на Японию – США, ее государственный секретарь в Хиросиму совершил официальный визит впервые.*

Если анализировать данные предложения, то можно понять, что

при переводе с японского языка на русский идет полное несовпадение грамматического строя языков и для того, чтобы получить адекватный перевод, необходимо будет использование данного способа перевода.

Транспозиция

Транспозиция - это способ, который состоит в замене одной части речи другой частью речи без изменения смысла всего сообщения. Встречаются два вида транспозиции: обязательная и факультативная транспозиции [4, с.67].

1). 核兵器を保有する米、英、仏の閣僚が被爆地で一堂に会する異例の機会となる

То, что парламенты стран, владеющие атомным оружием, такие как Америка, Англия и Франция собрались все вместе в Японии, стране, пострадавшей от ядерной бомбы, является беспрецедентным случаем.

2). 首相はこれまで、朝鮮半島有事の際、韓国に滞在中の日本人を退避させる米艦を防護する事例についてはたびたび言及してきた

*До этого времени, касаясь вопроса о Корейском полуострове, премьер-министр не раз упоминал о защите американских судов, в которых эвакуированы японцы, **пребывающие на данный момент в Южной Корее.***

В предложении 1) слово 被爆地 используется в японском языке как существительное, а в его переводе на русский язык употребляется как имя прилагательное.

В предложении 2) слово 滞在中 переводится как «*пребывание на данный момент*» и оно является именем существительным. Однако при переводе на русский язык более подходящим будет изменение данной части речи с существительного на глагол.

Основной и транспонированный обороты не обязательно эквивалентны со стилистической точки зрения [5, с. 26]. Переводчик должен пользоваться способом транспозиции, если получаемый оборот лучше вписывается во всю фразу или позволяет восстановить стилистические нюансы. Следует отметить, что транспонированный оборот обычно имеет более литературный характер. Особо частным случаем транспозиции является «перекрещивание» [6, с. 39].

Научная группа Массачусетского технологического института предложила поручить перевод компьютерам, которые будут осуществлять его на научных текстах. Данное решение основано на существовании в данных текстах параллельных сегментов, которые часто выявляются в научном языке и транслирование планировалось

осуществлять при помощи способа дословного перевода. Однако в большинстве случаев способ дословного перевода не является приемлемым, и необходимо прибегнуть к другому способу или непрямому переводу. Под «непрямым переводом» имеется в виду, то, что сообщение, которое переведено дословно:

- (а) дает неверный смысл;
- (б) не имеет смысла;
- (в) невозможно по структурным соображениям;
- (г) не соответствует ничему в металингвистике языка перевода;
- (д) соответствует чему-то, но не на том же стилистическом уровне языка [7, с. 133].

Если в качестве примера рассмотреть предложения, используя слово «走った» (бежать): 1) 彼は道を走った- 2) 彼は非行に走った, то можно перевести первую фразу, используя способ дословного перевода: «Он **побежал по дороге**», но нельзя перевести таким же образом предложение 2) «Он **вступил на дурной путь**».

Если переводчик переводит предложение 彼は不良になった (“Он **вступил на дурной путь**»), то таким образом он признает эквивалентность этих предложений. Эквивалентность основывается на идентичности ситуаций, которые позволяют утверждать, что в языке перевода имеются некоторые характеристики действительности, которых нет в исходном языке.

Разумеется, если бы переводчик имел при себе словари означаемых, то достаточно было бы поискать перевод, который соответствует ситуации, описанной в сообщении на исходном языке. Поскольку в действительности таких словарей не существует, то остается только исходить из слов или из единиц перевода, которые нужно подвергнуть специальным процедурам для того, чтобы прийти к желаемому результату. Поскольку смысл слова является функцией его места в высказывании, то возникает необходимость в такой перестройке, которая оказывается слишком удаленной от исходного пункта. И так как существует множество комбинаций между означаемыми, то легко понять, почему переводчик не может найти в словарях готовых решений для перевода. Только сам переводчик в полном объеме владеет содержанием получаемой информации и может сделать правильный выбор способа перевода для его корректного осуществления.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Бархударов Л.С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. – М.: Международные отношения, 1975. - 240 с.

- [2] 遠山 豊子. 入門 通訳を仕事にしたい人の本—どんな能力・勉強が必要か//中経出版. – 2001. – 58 с.
- [3] 小松 達也. 通訳の技術// PHP研究所. – 2009. - 102 с..
- [4] Швейцер А.Д. Теория перевода – статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 68 с.
- [5] Комиссаров В.П. Теория перевода: Лингвистические аспекты.- М.: Высшая школа, 1990. - 28 с.
- [6] Виноградов В.С. Введение в переводоведение: общие и частные вопросы. - М.: Издательство ИОСО РАО, 2001. – 45 с.
- [7] 鳥飼 玖美子. よくわかる翻訳通訳学 (やわらかアカデミズム・わかるシリーズ)// ミネルヴァ書房. – 2013. -136 с..
- [8] 温室ガス「26%減」、政府案を決定 – Режим доступа–URL: <http://www.yomiuri.co.jp/eeco/20150602-OYT1T50093.html>. - (дата обращения 26.09.2015).
- [9] 成果至上主義、劣悪な研究環境問題で政府をただす 真島議員 衆院科技特.– Режим доступа- URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VMqNf-2EOpw>. - (дата обращения 26.09.2015).

REFERENCES

- [1] Barkhudarov L.S. Yazyk i perevod: Voprosy obshchey i chastnoy teorii perevoda. M., Mezhdunarodnye otnosheniya, 1975, 240 s. (in Russ.).
- [2] Yuǎn shān lǐ zǐ. rù mén tōng yì wǒ shì shì nǐ shì tāi rén nǒ bēn-dōn'na néng lì • miǎn qiǎnggā bì yào kǎ//zhōng jīng chū bǎn. – 2001. – 58 s. (in Russ.).
- [3] Xiǎo sōng dá yě. tōng yì wǒ jì shù. *PHP yán jiū suǒ*, 2009, 102 s. (in Korean).
- [4] Shveytser A.D. Teoriya perevoda – status, problemy, aspekty. M.: Nauka, 1988, 68 s. (in Russ.).
- [5] Komissarov V.P. Teoriya perevoda: Lingvisticheskiye aspekty. M.: Vysshaya shkola, 1990? 28 s. (in Russ.).
- [6] Vinogradov B.C. Vvedeniye v perevodovedeniye: obshchiye i chastnyye voprosy. M. Izdatel'stvo IOSO RAO, 2001, 45 s. (in Russ.).
- [7] Niǎo sì jiǔ měi zǐ. yokuwakaru fān yì tōng yì xué (yawaraka akademizumu • wakarushirīzu). *Mineruvu~a shū fang*, 2013, 136 s. (in Koren).
- [8] Wēn shì gasu 「26% jiǎn」、zhèng fǔ ànwǒ jué dīng. Rezhim dostupa URL: <http://www.yomiuri.co.jp/eeco/20150602-OYT1T50093.html>, data obrpshcheniya 26.09.2015 (in Korean).
- [9] Chéng guǒ zhì shàng zhǔ yì, liè èna yán jiū huán jìng wèn tíde zhèng fǔ wotadasu zhēn dǎo yì yuánzhòng yuàn kē jì tè. Rezhim dostupa URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VMqNf-2EOpw>, data obrpshcheniya 26.09.2015 (in Korean).

**САЯСИ ДИСКУРСТАҒЫ ЖАПОН ТІЛІНІҢ
КҮРДЕЛІ ГРАММАТИКАЛЫҚ ҚҰРЫЛЫСТАРЫН ОРЫС ТІЛІНЕ
АУДАРУ ТӘСІЛДЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕР**

М.Е. Андарбаева,

магистрант, ілеспе аудармашы,

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәне ӨТУ, Алматы, Қазақстан

m.andarbayeva@gmail.com

Тірек сөздер: грамматикалық конструкция, аударма әдісі, саяси дискурс, жапондық тіл, орыс тіл.

Андатпа. Бұл мақаланың мақсаты – саяси дискурстағы жапон тілінің күрделі грамматикалық құрылыстарын орыс тіліне аудару тәсілдерінің ерекшеліктерін қарастыру болып табылады. Нақты және дұрыс аудармаға қол жеткізу үшін аудармашыға әр-түрлі аударма тәсілдерін қолдану қажеттілігі де көрсетілген. Жапон және орыс тілдерінің грамматикалық құрылымдарындағы айырмашылығы көп болғандықтан, екі тіл арасындағы аударма үшін барлық тәсілдер қолайлы бола алмайды. Автор өткізген анализдің нәтижесі ретінде бұл тіл жұбының екеуіне де қолайлы бола алатын аударма тәсілдерін, олардың ерекшеліктерін тауып, Жапония парламенті мүшелерінің сөздеріне сүйеніп, сол тәсілдер қолданылған мысалдарды келтіру болып табылады.

Поступила 12.09. 2015 г.

THE PECULIARITIES OF TRANSLATING CULTURAL
SOFTER UNITS OF SPANISH

G.Sh. Abenova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai khan University of international relations and world languages,
Almaty, Kazakhstan, gulfurabenova1992@gmail.com

Keywords: unity of the cultural nuances, rodologiya linguistic, cultural linguistics, mikrofeym, denotative meaning, connotative meaning, reality.

Abstract. The article investigated the features of cultural softer units of Spanish. Were described the main types of cultural softer units, and what are they. Also considered the ways of translating cultural-softer units from Spanish into Kazakh. Below were given examples of translating cultural softer-units from Spanish into the Kazakh language.

УДК 811.161.1

ИСПАН ТІЛІНДЕГІ МӘДЕНИ РЕҢКТЕГІ БІРЛІКТЕРІН
АУДАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Г.Ш. Абенова,

магистрант, ілеспе адармашы
Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ, Алматы, Қазақстан
gulfurabenova1992@gmail.com

Тірек сөздер: мәдени реңктегі бірліктер, лингвоелтану, лингвокультурология, микрофейм, денотативті мағына, коннотативті мағына, реалія.

Аннотация. Берілген мақалада испан тіліндегі мәдени-реңктегі бірліктерді аударудың ерекшеліктері зерттелінеді. Мәдени реңктегі бірліктердің негізгі типтері мен оларға не жататыны туралы айтылды. Сонымен қатар испан тілінен қазақ тіліне ұлттық нақыштағы тілдік бірліктер мен мәдени реңктегі бірліктерді аударудың негізгі түрлері сипатталып төменде мысалдармен толықтырылды.

Қазіргі заманғы (психология, мәдениеттану, мәдениеттану антропологиясы, философия, социология, филология) сынды қоғамдық ғылымдар, қазіргі уақытта пайда болып отырған қажеттіліктерге сүйеніп мәдениетаралық байланысты әр түрлі қырынан зерттейді. Бұл ғылымдардың қарқынды дамуының себебі адамзаттың ғылыми техникалық тұрғыдан алға жылжуларында жатыр. Келіссөздер арасындағы қиындықтар мен әр түрлі мәдениеттердің өзара түсінісуі күннен күнге маңызды болып барады. Өзіне социо-мәдени компонент қосқан лексиканы мәдени реңктегі деп атау орнаған тәртіп.

Мәдени реңктегі бірліктерді аудару аударманың теориясы мен практикасында маңызды мәселе болып табылады. Алайда бұл мәселені жаңғыртатын жұмыстар өте көп болғанына қарамастан испан тіліндегі

мәдени реңктегі бірліктерді аудару отандық аударматануда әлі күнге дейін зерттелмеген. Оқытудың методикалық үлгілерін қарастырғанда маңызды мәселелердің бірі болып мәдени ақпаратқа ие сөздерді аудару болып табылады. Осы тұрғыдан алып қарағанда мәдени реңктегі бірліктерге не жататынын және қалайша мәдени реңктегі ақпарат белгілі дәрежеде тілдік бірлік болып қалыптасатынын өзекті болып табылады. Бұл тілдік бірліктердің негізгі критериілерін айқындап аударма барысында көп кездесетін мәдени реңктегі бірліктерді аударуды үйретуге мүмкіндік береді. Әдетте мәдени реңктегі бірліктер деп белгілі бір мәдениетке қарасты сөздер мен сөз тіркестерін айтамыз. Ауызша белгінің мәдени ерекшелігін өңдеу мәселесіне Е.М. Верещагин мен В.Г. Костомаровтың жұмыстарын атауға болады. Олар лингвоэтанудың іргетасын қалап, тілдік бірліктер тілдік емес бірліктермен түсіндірілетінін сонымен қатар халықтың тарихы мен оның материалды және рухани ерекшеліктерін қамтитынын дәлелдеген. Е.М. Верещагин мен В.Г. Костомаровтың аялық білімнің теориясына сәйкес мәдени реңктегі тілдік бірліктер деп лексикалық семантика компоненті болып түсінілетін ұлттық мәдени ақпаратты жинақтап, қайта жасап, сақтайтын лексикалық фонға ие сөздерді айтады [1; 58 б.].

Ұлттық мәдени белгінің мазмұнын белгілі бір мәдени реңктегі тілдік бірліктер құрайтын мағынаны айтамыз. В.Н. Телия мәдени реңктегі бірліктердің екі түрін көрсетеді: бірінші типті құрайтын бірліктер маңызды мәдени ақпаратқа ие және де олар денотативті түрге енген болып келеді (материалдық рухани және социо-мәдени реалилер). Екінші типке коннотативті мағынадағы мәдени ақпаратқа ие бірліктерді жатқызады. Лингвокультурологияда тіл мен мәдениетті сипаттайтын бірліктер ретінде лингвокультуремаларды айтуға болады. Олар мәдениет туралы білімнің маңызды микрофемі болып ескеріледі.

Аударматануда мәдени реңктегі тілдік бірліктер мәселесі алғашқыда эквивалентсіз лексиканы аударудың жолдарымен қарастырылды. Оларға реалилердің көптеген түрлері жатқызылды (реалия терминін қолдана отырып зерттеушілер оның екі мағынасын айырады: тілдік емес әрекетті сипаттайтын реалия және тілдік белгіні сипаттайтын реалия). Реалиилерді түбегейлі зерттеудің алдыңғылары болып С.И. Влахов пен С.П. Флориннің “Аудармадағы аударылмайтындар” жұмыстарын атауға болады. Бастапқыда мәдени реңктегі тілдік бірліктердің классификациясы заттық негізде құрылды, кейінірек ол реалиилердің коннотативті мағыналарының бөлінуімен кеңейтілді. Авторлар

реалиилерді аудару қиындығының негізгі екі түрін атап айтты: аударылып отырған тілде бұл заттың болмауына байланысты, аударылып отырған тілде баламаның жоқтығы және коннотативті мағынада заттық ұғымда аудару. Жұмыста реалиилердің басқа тілге аудару барысында тура баламасының жоқтығынан аудармада ерекше көңіл бөлуге тура келетіні баса айтылған [2; 72 б.].

Қазіргі тіл білімінде мәдениеттің вербалды коды болып келетін тілді зерттеу өзіндік тұрақты позицияға ие. Бұл тенденциямен байланысты бола отырып тілдік бірліктердің мағынасы мәдениетте қалай тіркелгенімен анықталады. Тіл білімінің құрылымдық парадигмінен функционалдыққа ауысуы тілдік бірліктердің зерттеу аясын тілдік бірліктерге тиесілі ұлттық мәдени қауымдастықтардың қосылуымен кеңейтті. Сондықтан мәдени реңктегі бірліктерді зерттеу мен оларды аудару жаңы сатыдағы зерттеулерге жатады [3; 42 б.].

Осы мақала испан тіліндегі мәдени реңктегі бірліктерді аударудың ерекшеліктерін сипаттауға арналған. Лингвокультурология тұрғысынан жоғарыда белгіленген тенденциялар тілді зерттеудің өзектілігі мен аударманы оқудың маңыздылығын айқындайды.

Қазіргі таңда тілде аударылмайтын нәрсе жоқ деп бекітілген. Тілдегі барлық бірліктер басқа тілге сөзбе-сөз болмаса да, жуықтап, түсіндірме арқылы, лингвокультурологиялық қосымшамен аударыла алады. Ереже бойынша аудармада көп қиындықтар тудыратын сөздерге аударып отырған тілде баламалары жоқ болуы, немесе басқа мәдениетте бұл құбылыстың ия заттың болмауы жатады. Атап айтсақ бұл мәдени реңктегі бірліктер.

Лингвокультурология теориясының пайда болуы мен дамуына дейін мәдени реңктегі бірліктер тарихи, синхронды немесе араласқан классификацияда болды. Мысалға В.Н.Комиссаров фондық және эквивалентсіз лексиканың келесі классификациясын ұсынды:

1) советизмдер, ә) жаңа тұрмыстың сөздері, б) дәстүрлі тұрмыс пен құбылыстардың аттарының атауы, в) историзмдер, г) фразеологиялық бірліктердің лексикасы, ғ) фольклордың сөздері т.б. [4; 23 б.].

Бірақ жоғарыда аталып өткендей лингвокультурологияның дамуы зерттеу материалдарын мәдениеттанушылық көзқарас пен жаңа ұстанымдармен зерттеуге мүмкіндін тудыруда. Содан, Л.Н.Чумак мәдени реңктегі бірліктердің ең басты төрт типін көрсетеді:

1. Ұлттық мәдени семантикадағы лингвокультуремдер-мақал мәтелдер, фраземалар, фольклоризмдер, ұлттық санадағы басты ерекшеліктер, ұлттық сипаттағы құндылықтар мен бағалау жүйесі.

2. Социомәдени семантикадағы лингвокультуремдер, анекдоттар, афоризмдер, ұрандар, ресми клишелер, ұлттың даму кезеңдеріндегі социомәдени ерекшеліктер.

3. Жалпы адами құндылықтарды қамтитын лингвокультуремдер-библейзмдер, христиандық мәдениет бірліктері, европалық мәдениеттің тамыры болып келетін Антикалық дәуірдің сюжет-бейнелі архетиптері.

4. Аталған лингвокультуремдердің негізіндегі модификациялар.

Көріп отырғандарыңыздай берілген классификацияда тіл біліміне жаңадан енген лингвокультурема термині баса айтылған. Ол В.В.Воробьев арқылы енгізілген және оның анықтамасы бойынша ол екі еселенген яғни өзіне тілдік және мәдени мазмұнға ие сөздер.

Біз Л.Н.Чумактың мәдени реңктегі бірліктерге жасаған классификациясын ұстана отырып, берілген классификацияның негізінде мәдени реңктегі бірліктердің басты екі түріне тоқталамыз;

1. Ұлттық мәдени семантикадағы лингвокультуремдер (мақал мәтелдер, фразеологизмдер, эквивалиентсіз лексика, жалқы есімдер, топонимдер)

2. Социо-мәдени семантикадағы лингвокультуремдер (ұрандар, советизмдер, клишелер, анекдоттар) [5; 34 б.].

С. Влахов пен С. Флорин реалийлерді тек қана бір халыққа тиесілі тарих пен мәдениетті, тұрмысты, өмір сүру дағдыларын сипаттайтын сөздер мен сөз тіркестері қосқан арнаулы категориялы ойды білдіру құралы деген анықтама берген. Зерттеушілердің айтуынша реалийлерді аударуға ерекше жолмен қарау керек. Себебі олардың басқа тілдерде дәл баламалары жоқ және ұлттық немесе тарихи бейнеде болып келеді [2; 41 б.].

Жоғарыда келтіріліп кеткен анықтамаларды қорытындыласақ реалии сөзінің түсінігі бөтен мәдениеттің белгілерін білдіретін, ұлттық, тарихи, жергілікті және тұрмыстық бейнеде кездесетін басқа тілдерде баламасы жоқ тілдік бірліктер.

Аударма бұл тек қана лингвистикалық акт емес сонымен қатар мәдени акт, мәдениеттің шекарасындағы байланыс актісі. Аударма процесі әрқашан екі аспектіден тұрады-тіл және мәдениет: тәл тек қана мәдени шандықты бейнелемей оған өзіндік қалып береді. Лингвистикалық элементтің мағынасы мәдени контекстпен жанасқанда ғана түсінікті болады. Аудармашылар мәдениеттің бір тілінен басқа тілге аудару барысында конвенционалдықтың түрлі дәрежесіне көңіл бөлуі керек. Аударманың негізгі мінездемесіне “екі еселенген хаттың жағдайы”

аудармашыға аударылып отырған тілде мәтін мен мәтіннің мәдени-коммуникативті ерекшеліктерін байланыстыруға тура келеді [6;32 б.].

Аударма теориясы әдебиет тіліміне кіріспе сияқты аудармашыларға (әдебиетшілерге) теорияны зерттеп, оның құпиясын зерттеп, оның жіңішке жерлерін қамтуға көмектеседі. Лингвистика аударма теориясының лингвистикасы деп аталатын өзінің ерекше нұсқасын ұсынады.

Қазіргі аударма теориясында балама ұғымы өте маңызды рөл атқарады, түпнұсқа мен аударманың мағыналық жақындығын сақтай отырып, аударманы дәл аудару кәсіби біліктілікті қалыптастыратын алдыңғы тапсырмалар бірі болып табылады. Кәсіби аудармашаны басқаларынан нақты жағдайды балама дәрежесінде максималды жоғары дәрежеде аудару қабілетінен сонымен қатар қажет болғанда төмен дәрежеге ауысу қабілетінен байқайды [7; 60-62 б.].

Эквивалентсіз лексиканы аударудың әртүрлі тәсілдері болады. Аудармашылар әртүрлі тәсілдерді қодана алуы тиіс. Бастапқы тілдің сөз мағынасы коннотаттық аспектілерін аударуда олардың эмоционалды, стилистикалық және бейнелі компоненттерін берудің маңызы зор. Аудармада эмоционалды лексика мен стилистикалық бояуы бар сөздерді беруде аудармашының міндеті түпнұсқадағы эмоционалды аударма тілінде дәл сондай мағынада берілуі керек.

Мәдени реңктегі бірліктерді аударудың жолдары

1 Кесте - Транскрипция –транслитерация

Nachos -	начёс	Mango-	Манго
Burrito -	буритто	Coca-	Кока
Paella -	паэлья	Corrida	коррида
Colibri -	колибри	Castacuelas -	кастаньеты
Tango -	танго	Caballero -	кабальеро
Rumba -	румба	Matador -	матадор
Salsa -	сальса	Fiesta-	фиеста
Flamenco -	фламенко	Chile-	Чили
Iguana -	игуана	San Sebastian	Сан Себастьян
Euro -	евро	Rio de la Plata -	Рио де ла Плата
Tequila -	текила	Santa Fe -	Санта Фе
Poncho -	пончо	Peso -	Песо
Rodeo-	родео	Centavo-	сентаво (тиын)
Torero	тореро	Azteka	ацтеки
Samba	самба	Maya	майя (тайпа)
Lama	лама	Papaya	папайя
Gaspacho	гаспачо	Sombrero	сомbrero

2 Кесте - Гипо-гиперонимикалык аударма

Nopal -	кактус (нопаль)
Quebracho -	ағаш (квебрачо)
Aguardiente-	арак (агуардиенте)
Cuaba -	кубалыктемеки
Guanacoe -	лама (гуанако)
Viscacia -	кеміргіш
Jucaro -	өсімдік (хукаро)
Nopal -	кактус (нопаль)

3 Кесте - Ұқсастыру

Cava -	ішімдік (шампан)	Calvados -	сидр
Chorizo-	қақталғаншұжық	Chichерна -	бар
Alcatraz-	пеликан (құс)	Llanos –	жазық дала
Taconeo -	чечетка	Estancia -	иелік
Bombacha -	шаровар	Siesta -	демалыс
Bolero -	жакет	Hacienda-	үй
Machete -	балға		
Boliche -	кегли		

ӘДЕБИЕТ

- [1] Верещагин Е.М, Костомаров В. Г. Язык и культура. – М., 2005. – 1038 с.
[2] Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе. – М., 1980. – 343 с.
[3] Алексеева И.С. Введение в переводоведение.- М., 2004.- 265 с.
[4] Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: учеб. пособие. – М., 2011. – 408 с.
[5] Чумак Л.И. Язык и Социум. – Минск., 2009. – 240с.
[6] Садохин А.П. Введение в теорию межкультурной коммуникации. – М.: Высшая школа, 2005. – 447с.
[7] Терминасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пособие. - М., 2000. – 624 с.

REFERENCES

- [1] Vereshchagin Ye.M, Kostomarov V.G. YAzyk i kul'tura. M., 2005, 1038 s. (in Russ.).
[2] Vlahov S., Florin S. Neperevodimoye v perevode. M., 1980, 343 s. (in Russ.).
[3] Alekseyeva I.S.Vvedeniye v perevodovedeniye. M., 2004, 265 s. (in Russ.).
[4] Komissarov V.N. Sovremennoye perevodovedeniye: ucheb. posobiye. M., 2011, 408 s. (in Russ.).
[5] Chumak L.I. YAzyk i Sotsium. Minsk., 2009, 240 s. (in Russ.).
[6] Sadokhin A.P. Vvedeniye v teoriyu mezhkul'turnoy kommunikatsii. M., Vysshaya shkola, 2005, 447 s. (in Russ.).
[7]Terminasova S.G. YAzyk i mezhkul'turnaya kommunikatsiya: ucheb. posobiye. M., 2000, 624 s. (in Russ.).

**ПЕРЕВОДОВ КУЛЬТУРО-МАРКИРОВАННЫХ ЕДИНИЦ С
ИСПАНСКОГО ЯЗЫКА**

Г.Ш. Абенова,

магистрант, синхронист – переводчик,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Қазақстан
gulnurabenova1992@gmail.com)

Ключевые слова: единство культурных оттенков, лингвонародология, лингвокультурология, микрофем, денотативный смысл, коннотативный смысл, реалия.

Аннотация. В статье исследуются особенности перевода культурно-маркированных единиц испанского языка. Охарактеризованы основные типы культурно-маркированных единиц, и что к ним относится. А также рассматриваются способы перевода культурно-маркированных единиц с испанского языка на казахский язык. Ниже были приведены примеры переводов культурно-маркированных единиц.

Поступила 08.09.2015 г.

THE IMPLEMENTATION OF STALLING STRATEGY IN CHINESE/ENGLISH SIMULTANEOUS INTERPRETING

M.T. Dilmanova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of international relations and world languages,
Almaty, Kazakhstan

Keywords: Simultaneous translation, translation strategy, strategy, Stalling strategy of waiting, the linearity of the strategy, Chinese language translation problems.

Abstract. Article is devoted to the interpretation from one language to another, it dealt with the possible situations that arise in the translation of various segments of languages. This article seeks to examine the strategy most often used in interpretation from Chinese into Russian; analyze ways to implement these strategies. Particular attention is paid to stalling strategies and especially its implementation, because the SS is the least studied of the currently existing strategies.

УДК 81'25

ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ СТРАТЕГИИ СТОЛЛИНГА ПРИ СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ С КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА НА РУССКИЙ

М.Т. Дильманова,

магистрант, переводчик-синхронист,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан
dilmanova.m@gmail.com

Ключевые слова: синхронный перевод, стратегия перевода, стратегия столлинга, стратегия ожидания, стратегия линейности, китайский язык, переводческая задача

Аннотация. Статья посвящена вопросам перевода непосредственно с одного языка на другой, в ней разбираются возможные ситуации, возникающие при переводе различных сегментов ИЯ на ПЯ. В данной статье ставится задача рассмотреть стратегии, наиболее часто применяющиеся при синхронном переводе с китайского языка на русский; произвести анализ способов осуществления указанных стратегий. Особое внимание уделено стратегии столлинга и особенностям ее осуществления, так как СС является наименее исследованной из существующих на сегодняшний день стратегий.

Сегодня синхронный перевод все шире применяется во многих сферах современной жизни, особенно в рамках международных официальных мероприятий. Это связано с необходимостью быстрой передачи информации с одного языка на другой, а также расширением сферы деятельности различных международных организаций (БРИКС, ООН, ЕС и др.).

Синхронный перевод – это разновидность устного перевода, заключающийся в воспроизведении перевода текста, услышанного на

одном языке на другой, в то время, как речь оратора не прерывается. Это комплекс мыслительной деятельности, при которой переводчик одновременно слушает речь спикера на одном языке и немедленно переводит на другой, при этом прослушивая следующий отрезок речи и запоминая его для последующего перевода, также следит за воспроизведением перевода.

Для успешного выполнения синхронного перевода переводчик должен свободно владеть хотя бы двумя языками. Хотя переводчики часто считают, что достигли высокого уровня владения обоими рабочими языками, психолингвистические исследования показывают, что даже при продвинутом уровне владения вторым языком (L2), понимание и производственные процессы на втором языке часто отличаются от первого (L1). Это подтверждает гипотезу о том, что синхронный перевод с L1 на L2, а также с L2 на L1 подразумевает разные мыслительные процессы и может привести к разным результатам [1, с. 15].

В настоящее время ведется множество дискуссии об эффективных стратегиях при синхронном переводе. Согласно Илюхну В.М., стратегия в СП - метод выполнения переводческой задачи, заключающийся в адекватной передаче с ИЯ на ПЯ коммуникативной интенции отправителя с учетом культурологических и личностных особенностей оратора, базового уровня, языковой над категории и подкатегории. Эти стратегии, как правило, направлены на решение временных ограничений и проблем когнитивных перегрузок переводчика, с которыми он сталкивается в ходе осмысления исходных текстов, воспроизведении переводов и других когнитивных процессов. Следовательно, все стратегии подразделяются на понимание, планирование и, непосредственно, применение. В большинстве исследований стратегий синхронного перевода рассматриваются стратегии перевода, направленные на преодоление различных ограничений, налагаемых при исполнении синхронного перевода. К ним относятся такие стратегии, как стратегия проб и ошибок, стратегия ожидания, стратегия столлинга, стратегия линейности, стратегия вероятностного прогнозирования, стратегия компрессии, стратегия знакового перевода, стратегия декомпрессии.

При китайско-русском синхронном переводе чаще всего применяются стратегии: вероятного прогнозирования, компрессии, ожидания, столлинга и линейности.

Стратегия ожидания - заключается в том, что синхронный переводчик

делает небольшую паузу, дожидаясь дополнительных компонентов текста, которые могли бы полностью прояснить смысл высказывания, если из имеющегося контекста он не совсем ясен. Синхронный переводчик может выдержать паузу в течение нескольких секунд, если он не ставит получателя информации в неловкое положение из-за временного отсутствия перевода [2, с 50]. Наиболее оптимально использование подобной стратегии во время пауз оригинального дискурса. Ведь если в тексте оригинала есть пауза между двумя предложениями, она, как правило, заполняется проговариванием смысловой группы или ее части на ПЯ, а после проговаривания смысловой группы переводчик может сделать паузу с тем, чтобы получить более широкий контекст оригинала. Это происходит в тот момент, когда докладчик начинает проговаривать следующую смысловую группу. Чисто психологически аудитория не замечает данной паузы, так как внимание аудитории сконцентрировано на переработке информации, полученной во время перевода предыдущего сегмента. Разумеется, подобная тактика оправдана только тогда, когда пауза не слишком длительная и составляет всего несколько секунд, в течение которых в выступлении появляется более широкий контекст.

Рассмотрим данную стратегию на примере выступления.

Исходный язык: : 20多年来/, 随着/ 中国同欧/ 快速/, 古老的/ 日益/ / 新的/ 生机活力/, 以新的/ 形式/ 把中国/ 同欧/ 互利合作/ 不断推/ 向新的/

Переводящий язык.

Подстрочный перевод: За последние 20 лет / следуя/ отношения Китая со странами Евразии/ динамично развиваются/ Великий шелковый путь/ изо дня в день / обрести/

новую силу/ и новый облик/ Китая со странами Евразии/ взаимовыгодное сотрудничество/ / подниматься/ на новую / историческую высоту.

Синхронный перевод: / П / В связи с / П / динамичным развитием отношений Китая со странами Евразии за последние более 20 лет, Древний шелковый путь обрел новую силу и новый облик. / П / Взаимовыгодное сотрудничество Китая с евразийскими странами выходит на новую историческую высоту.

В приведенном примере переводчик выдержал небольшую паузу для получения информации об отношениях Китая с евразийскими странами. “П” по продолжительности равняется лишь 3,5 секунды, что не оказывает никакого существенного влияния на восприятие ИЯ реципиентом.

Стратегия сохранения линейности в СП (сосиссонаж). При сосиссонаже зачин предложения производится практически одновременно с докладчиком.

При использовании данной стратегии сложное предложение на ИЯ может быть преобразовано на ПЯ в ряд простых предложений. Подобная форма сохранения линейности является основной стратегией, рекомендуемой для подготовки переводчиков Организации Объединенных Наций с китайским языком. Иными словами, там, где это возможно, синхронный переводчик пытается следовать основной структуре предложения оригинала, переводя одну смысловую группу за другой, одновременно с этим сохраняя связность и логичность передаваемой информации и члена сложные предложения на простые составляющие [3, с. 42].

Например.

Исходный язык: /哈 /一月1996年/交了申 /加入/世界

Переводящий язык

Подстрочный перевод: Казахстан/ январь 1996/ подать заявку/ вступление / в ВТО.

Синхронный перевод: Казахстан в январе 1996 года подал заявку о вступлении в ВТО.

В данном случае взят пример с простым предложением, которое не вызовет у переводчика особых трудностей, но при переводе сложных предложений, синхронист будет членить сложные предложения на простые составляющие. Рассмотрим на примере:

Исходный язык: /我/ , 来到//哈//国事/。有机会/来到/, 并同大家/, 感到/十分高

Переводящий язык.

Подстрочный перевод: В этот раз/ Я /по приглашению президента Назарбаева/ прибыл/ к великому соседу/ Казахстан/ произвести(осуществить)/ государственный визит. Иметь возможность/ прибыть в Назарбаев университет/ и встретиться с вами/ чувствую/ беспредельна радость.

Синхронный перевод: В этот раз я, по приглашению Нурсултана Абишевича, прибыл в Казахстан – великому соседу, с государственным визитом. Очень рад встретиться с вами здесь, в Назарбаев университете.

Столлинг - стратегия СП, которая заключается в попытке выиграть время за счет замедленной подачи перевода или повтора ранее данной информации, не содержащей ничего нового для заполнения слишком затянувшейся паузы [4, с 130]. По Илюхину, столлинг в

переводческой литературе часто описывается как техника разрешения проблем, связанных с постановкой глагола на последнее место в ИЯ. В отличие от стратегии ожидания при использовании данной стратегии синхронный переводчик не сохраняет паузу, а заполняет ее тематической информацией, в ряде случаев не избегая и повторов. Задача, как и в предыдущем случае, - выиграть время для получения более широкого контекста. Часто столлинг применяется в тех случаях, когда невозможно использовать СО, т.е. пауза в переводе может оказаться слишком длинной, а “подсказка” оратора наступает после нескольких смысловых групп оригинала [3, с 38].

Проведем анализ перевода отрывка текста на ИЯ с применением подобной стратегии:

Исходный язык: / 允 / / 另一个 / “企”概念 / 1, / 某些情况下 / 2, 采用的 / 是 / / (3) 我 / / - / 融 / 另一 / 企 / 4, 而 / 不采取 / 特定 / 而是 / 整个公司。因此, 企 (5)

Переводящий язык

Синхронный перевод: Позвольте остановиться на еще одном понятии, которое в ряде случаев используется в банковских кругах. Проектное финансирование, (3) о котором мы говорим сегодня, - финансирование единичного проекта. Альтернатива проектному финансированию - корпоративный заем, (4) при этом кредит берется не под конкретный проект, а для всей компании в целом. Итак, корпоративный заем (5).

Рассмотрим данный пример подробнее.

允 我 于 另一 “企” 概念, 在某些情况下, 采用的是行界.

Позвольте остановиться на еще одном (1) понятии, (2) которое в ряде случаев используется в банковских кругах.

1 - идентификация проблемы переводчиком. Перевод китайского понятия 企 затруднен в связи с более узким понятием в русском языке.

2 - трансформация, примененная синхронным переводчиком как первый этап столлинга .

3 - Перевод китайского сегмента 目融 русским вариантом *проектное финансирование* обусловлен предыдущим контекстом.

4 - осуществление столлинга. Синхронный переводчик получает расшифровку понятия от оратора. Появляется возможность сделать правильный перевод.

5. - В заключение данного сегмента происходит переводческое резюмирование. Фактически, фраза на ПЯ “Итак, корпоративный заем” является ничем иным, как переводом.

Таким образом, последовательность действий синхронного переводчика при использовании столлинга в качестве возможной

стратегии в СП можно представить в виде пяти последовательных этапов:

1. Идентификация проблемы переводчиком.
2. Гиперонимическая трансформация - выбор синхронным переводчиком наиболее общего понятия в том случае, когда узкий контекст не позволяет правильно перевести конкретное понятие в ИЯ.
3. Гипонимическая замена с темой-подлежащим или диремой с темой-подлежащим.
4. Осуществление столлинга.
5. Переводческое резюмирование.

Переводчик-синхронист не применяет лишь одну стратегию в процессе перевода, В ходе осуществления СП происходит “синхронное” применение переводческих стратегий, когда в ходе передачи устного дискурса с ИЯ на ПЯ задействуются несколько стратегий одновременно. В данной статье мы рассмотрели три основные стратегии, используемые при синхронном переводе с китайского языка на русский. Стратегия столлинга занимает особое место в этой статье, так как является наименее изученной из всех.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Chia-chien Chang. Directionality in Chinese/English simultaneous interpreting: impact on performance and strategy use. Dissertation, The University of Texas. - Austin, 2005. – 15 с.
- [2] Setton R. A. Pragmatic Theory of Simultaneous Interpretation / doctoral dissertation, Ann Arbor. –Michigan, 1997. – 50 с.
- [3] Илюхин В.М. Стратегии в синхронном переводе (на материале англо-русской и русско-английской комбинаций перевода): к. филол. н. - М., 2001. – С. 38-45 .

REFERENCES

- [1] Chia-chien Chang. Directionality in Chinese/English simultaneous interpreting: impact on performance and strategy use. Dissertation, The University of Texas. - Austin, 2005. – 15 с.
- [2] Setton R. A. Pragmatic Theory of Simultaneous Interpretation: doc. dissertation, – Michigan, 1997. – 50 с.
- [3] Ilyukhin V.M. Strategii v sinkhronnom perevode (na materiale anglo-russkoy i russko-angliyskoy kombinatsiy perevoda): kand. philol. n. - M., 2001. – С. 38-45 .

**ҚЫТАЙ ТІЛІНЕН ОРЫС ТІЛІНЕ ІЛЕСПЕ АУДАРМА БАРЫСЫНДАҒЫ
СТОЛЛИНГ СТРАТЕГИЯНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

М.Т. Дильманова,

магистрант, ілеспе аудармашы,

Қазақ Абылай хан атындағы халықаралық қатынастар және әлем тілдер
университеті, Алматы қаласы, Қазақстан

Тірек сөздер: ілеспе аударма, аударма стратегиясы, столлинг стратегиясы, күтү стратегиясы, сызба стратегиясы, қытай тілі, аударма есебі

Андағна. Бұл мақалада бір тілден басқа тілге аудару барысында туындайтын ықтимал жағдайлар қаралады. Мақала қытай тілінен орыс тіліне аударма барысында қолданылатын стратегияларды зерттеуге ұмтылады. Ерекше орын столлинг стратегиясына берілген.

Поступила 9.09..2015 г.

FEATURES SIMULTANEOUS TRANSLATION GRAMMAR OF THE KOREAN LANGUAGE

A.S. Daldybayeva,

undergraduate, dept.of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of international relations and world languages,
Almaty, Kazakhstan, kaas0806@gmail.com

Keywords: Korean language, grammar, interpretation, translation techniques, the grammar of the Korean language, agglutinative language.

Abstract. This article discusses various aspects of Korean grammar: the structure of word forms, grammatical structure and word order in Korean. An important issue is the definition of the boundaries of words agglutinative language, which is the Korean language. Grammatical indicators agglutinative language - is not fully connected morpheme, as it usually happens in the case of inflected language, they often have important properties characteristic of particles, i.e, and grammatically form individual “associated” words that are purely grammatical function. Firstly, it sets out the criteria and indicators of connectedness grammatical characteristic features of the particles. Then it was verified the presence of these signs in verbal and nominal indicators in Korean. Nominal indicators in accordance with these tests less related than the verb. These indicators are those features which in generative grammar and typology considered when determining morpheme referring to a class of particles. By following all these rules and techniques, simultaneous interpreter and translator can achieve brilliant results with simultaneous translation.

УДК 811.531

ОСОБЕННОСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА ГРАММАТИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ КОРЕЙСКОГО ЯЗЫКА

А.С. Далдыбаева,

магистрант, переводчик-синхронист,
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан
kaas0806@gmail.com

Ключевые слова: корейский язык, грамматические конструкции, синхронный перевод, приемы перевода, грамматика корейского языка, агглютинативный язык.

Аннотация. В этой статье рассмотрены различные аспекты корейской грамматики: структура словоформы, грамматическая структура, а также порядок слов в предложении в корейском языке. Важная проблема - определение границы слова в агглютинативном языке, которым является корейский. Грамматические показатели в агглютинативном языке - не полностью связанные морфемы, как это обычно бывает в случае флективного языка, они нередко обладают важными свойствами, характерными для частиц, т.е. грамматически образуют отдельные «связанные» слова, которые несут чисто грамматическую функцию. Во-первых, были изложены критерии связанности грамматических показателей и характерных признаков частиц. Затем было проверено наличие этих признаков у глагольных и именных показателей в корейском языке. Именные показатели, в соответствии с этими тестами, в меньшей

степени связаны, чем глагольные. У этих показателей есть те признаки, которые в генеративной грамматике и типологии считаются определяющими при отнесении морфемы к классу частиц. Соблюдая все эти приемы и правила, синхронист-переводчик может достичь блестящих результатов при синхронном переводе.

Настоящая работа представляет собой исследование, посвященное изучению грамматических трансформации, а конкретнее синтаксических конструкций в предложении при синхронном переводе. Термин «грамматическая трансформация» как преобразование корейского предложения в процессе перевода, понимается, надо понимать условно. Корейское предложение, конечно, остается самим собой, а в уме переводчика происходит определенная операция преобразования той «фотографии» корейской конструкции, в которой корейские слова уже заменены русскими. По существу, происходит преобразование структурного годословного перевода, который является неизбежным этапом в работе начинающего переводчика [1, с. 200].

Синхронный перевод (СП) – это разновидность устного перевода, при котором восприятие речи на языке оригинала и ее порождение на переводящем языке происходят практически одновременно. Синхронный перевод позволяет экономить время, отводимое на перевод при других видах перевода, это очень удобный способ общения, особенно в многоязычной аудитории. В последние годы на фоне глобализации и активизации межгосударственных контактов синхронный перевод становится все более востребованным. Такая тенденция повлияла на необходимость подготовки квалифицированных кадров в нашей стране. В настоящее время наиболее востребованными являются переводчики, владеющие английским языком. Однако не менее востребованы переводчики и с других языков, в том числе и с корейского языка. В данной работе рассматриваются особенности синхронного перевода с корейского языка на русский. Переводчик-синхронист переводит в режиме реального времени, с отставанием за докладчиком не более чем в 2-3 секунды. Поэтому к синхронисту предъявляются особые требования, он должен уметь быстро обрабатывать услышанную речь, поскольку у него нет времени на размышления, нет возможности для тщательного анализа слов докладчика и на уточнение информации, а также на исправление своего перевода после его выполнения. Синхронисту требуются для работы не только хорошие знания иностранного языка и опыт, но и большая подготовительная работа. Переводчик должен обладать соответствующей лингвистической и прагматической компетенциями.

Корейский язык не принадлежит к числу хорошо изученных языков. Тем не менее существуют работы, принадлежащих к разным лингвистическим школам рассматривающих различные аспекты корейской грамматики с большей или меньшей степенью подробности. Однако до сих пор много нерешенных проблем описания и объяснения важных аспектов корейской грамматики. Относительно морфонологических чередований, основных частей речи, базового порядка слов и т.д. Существует более или менее общепринятая точка зрения. Такие важные вопросы, как значение модальных и временных показателей или статус показателя топики, до сих пор бурно обсуждаются. В рамках разных подходов существуют различные (не всегда совместимые друг с другом) решения или описания перечисленных и многих других грамматических явлений [2, с.84-90].

1. К ним следует в очередь отнести перестройку предложения (изменение его структуры) и всевозможные замены — как синтаксического, так и морфологического порядка. Большое значение имеют также добавления или опущения одного или нескольких слов. Грамматические трансформации обуславливаются различными причинами как чисто грамматического, так и лексического характера, хотя основную роль играют грамматические факторы, т.е. различия в строе языков. Во многих случаях оба вида трансформации так тесно переплетаются, что трансформация носит лексико-грамматический характер. Грамматические трансформации обусловлены различием в структуре двух языков — языка оригинала и языка перевода [3, с.303].

2. Заключаются в преобразовании структуры предложения в процессе перевода в соответствии с нормами ПЯ. Трансформация может быть полной или частичной, в зависимости от того, изменяется ли структура предложения полностью или частично. Обычно, когда заменяются главные члены предложения, происходит полная трансформация, если же заменяются лишь второстепенные члены — частичная. Кроме замен членов предложения могут заменяться и части речи. Чаще всего это происходит одновременно.

Во время работы переводчик может столкнуться с непредвиденными трудностями: нечеткое произношение оратора, высокий темп его речи, нелогичность или чрезмерное использование ненормативных лексических выражений, перегруженность информацией, большой объем специфических терминов, имен собственных, числительных и т.д. — в таких случаях очень многое зависит от опыта, навыков, памяти синхрониста. Но для начинающего переводчика особые затруднения

могут вызвать синтаксические и морфологические различия между исходным языком и переводящим языком, как в случае между корейским и русским языками. Как известно, корейский язык относится к агглютинативным, а русский – к флективным языкам, а по «типологии порядка слов» корейский относится к языкам SOV, а русский – к SVO, т.е. сказуемое в корейском языке стоит в конце предложения, а в русском, обычно, – в начале предложения после подлежащего. В связи со спецификой синхронного перевода, переводчик говорит практически одновременно с оратором, поэтому при переводе с корейского на русский из-за особенностей синтаксиса задача усложняется, тем более что, не услышав глагол, можно легко ошибиться с выбором правильного падежа или склонения [4, с.105-123].

Целью данной работы является выяснить, как преодолеть трудности, связанные с различиями в синтаксическом строе корейского и русского языков при синхронном переводе. Материалом исследования послужили стенограммы выступлений политических лидеров Республики Корея, сделанных на различных конференциях, международных встречах, извлеченные из официальных сайтов. Синхронный и письменный перевод был выполнен нами. Объектом исследования является синхронный перевод сообщения с корейского языка на русский.

Все разновидности грамматических трансформаций при переводе могут быть сведены к следующим основным категориям:

1. Изменение порядка слов.
2. Изменение структуры предложения (полное и частичное).
3. Замена частей речи и членов предложения.
4. Добавление слов.
5. Опускание слов.

Рассмотрим более подробно особенности структуры предложений в корейском языке. Корейский язык относится, как уже отмечали, к языкам со структурой SOV, т.е. последовательность слов в предложении следующая: подлежащее – дополнение – сказуемое.

Например:

Исходный язык:

카자흐스탄은/ 1996년1월/ WTO 가입신청서를/ 제출했다..

Переводящий язык:

Подстрочный перевод:

Казахстан / январь 1996г. / заявка о вступлении в ВТО / подал.

Вариант письменного перевода: В январе 1996 г. / Казахстан / подал / заявку о вступлении в ВТО.

Вариант синхронного перевода: Казахстан / в январе 1996 г. / подал / заявку о вступлении в ВТО.

В агглютинативных языках нетранскатегориальные (именные/падежные и глагольные грамматические показатели) также побольшинству основных признаков обладают многими свойствами клитики. Тем не менее, все глагольные и именные показатели в корейской словоформе нельзя однозначно отнести к клитикам. В этих языках именные показатели, как правило, синтетически факультативны и характеризуются дискретностью - выражают только одно грамматическое значение. Эти два свойства характеризуют именные показатели в большей степени, чем глагольные. Факультативность и дискретность значения связаны теоретически, если какой-либо показатель не выражен, выбирается немаркированное значение грамматической категории, соответствующее этому показателю. Набор падежных значений в корейском, не считая «абсолютного», выделяемого традиционными грамматиками, следующий. Именительный, звательный, родительный, дательный, местный, винительный, творительный, совместный, сравнительный. Данный набор более или менее стандартен с точки зрения универсального набора падежных, грамматических значений. В одной словоформе может также быть несколько падежей. Дательный + местный, дательный + винительный, дательный + творительный, творительный + местный, которые в основном используются для выражения значений локализации разных типов. Кроме того, многие косвенные падежи сочетаются в одной словоформе с родительным, при этом словоформа становится адноминимальным модификатором, например:

태평양에서 일본에 대한 미국의 전쟁.

Война Америки с Японией в Тихом Океане.

Америка- родительный, Япония – совместный + родительный, Тихий океан – местный + родительный.

Грамматические показатели в корейской словоформе строго упорядочены. Порядок слов в корейском языке отличается от русского языка. Нужно с самого начала запомнить порядок слов, чтобы правильно научиться говорить. В корейском языке глаголы и прилагательные ставят в конце предложения. Все остальные части речи, такие как существительные, числительные, наречия ставятся перед глаголами и прилагательными. Поэтому очень многие переводчики используют

стратегию ожидания при переводе с русского на корейский язык [2].

Чтобы сказать:

Авторитетный международный эксперт Марлен Ляруэль в начале декабря выпустила доклад, посвященный различию подходов США и ЕС к странам Центральной Азии, в том числе и к Казахстану.

Перевод:

관심있는전문가들은12월초에자신의견해를중앙아시아에대한국제적인방향을차이대
한보고서를제출했다.-эксперт-существительное,мыэтоможемпонятьпо
окончанию именительного падежа 가.

12 월 초에 – в начале декабря, 12 월 – декабрь, -에 - окончание, которое соответствует предлогу “в”.

Учитель (앤드류가), кушает (머거요), обед (점심을), дома (집에서).

선생님이 집에서 점심을 머거요.

선생님이 점심을 집에서 머거요.

집에서 선생님이 점심을 머거요.

점심을 선생님이 집에서 머거요.

점심을 집에서 선생님이 머거요.

Союзные же слова употребляются в конце слова и соединяют либо слова, либо части предложения, так как в агглютинативных языках нет окончаний.

~(으)므로 – «поскольку» (= ~기 때문에) Употребляется в письменной речи.

그분들에게 우리의 도움이 필요하므로 우리는 꼭 가야 합니다.

Мы обязательно должны пойти, поскольку этим людям нужна наша помощь.

~는바람에 «из-за того, что» употребляется с глаголом действия.

Часто используется при описании непредвиденных событий.

사람들이 떠드는바람에 그분이 무슨 말씀을 하시는지 하나도 못 들었어요.

Из-за того что люди шумели, я совсем не слышал, что говорил этот человек.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Линн В. Синхронный перевод с русского на английский. – М., 2000. – 200 с.

[2] Тен Е.В. Синтаксические конструкции в корейском языке // Корееведение Казахстана. – 2014. - № 2. – С. 84-90.

[3] Ким, Фил. Грамматика современного корейского языка. – Алматы: КазНУ, 2002. – 303 с.

[4] Рудницкая Е.Л. Конструкции со значением эвиденциальности в корейском языке с точки зрения типологии эвиденциальности // Вестник МГУ. Сер.9 (Филология). - 2005. - № 5. - С.105-123.

REFERENCES

- [1] Linn V. Sinkhronnyy perevod s russkogo na angliyskiy. M., 2000, 200 s. (in Russ.).
[2] Ten Ye.V. Sintaksicheskiye konstruktсии v koreyskom yazyke. *Koreyevedeniye Kazakhstana*, 2014, № 2, S. 84-90 (in Russ.).
[3] Kim, Fil. Grammatika sovremennogo koreyskogo yazyka. Almaty, KazNU, 2002, 303 s. (in Russ.).
[4] Rudnitskaya Ye.L. Konstruktсии so znacheniyem evidentsial'nosti v koreyskom yazyke s tochki zreniya tipologii evidentsial'nosti. *Vestnik MGU*, Ser.9 (Filologiya), 2005, № 5, S.105-123 (in Russ.).

ІЛЕСПЕ АУДАРМА КЕЗІНДЕГІ КОРЕЙ ТІЛІНІҢ ГРАММАТИКАЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫ

А.С. Далдыбаева,

магистрант, ілеспе аудармашы,

Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері
университеті, Алматы қаласы, Қазақстан, kaas0806@gmail.com

Тірек сөздер: Кореяның тілі, грамматикалық конструкциялар, ілеспе аударма, аударманың әдісі, корей тілінің грамматикасы, агглютинативті тіл

Андатпа. Бұл мақала корей тілі грамматикасының түрлі аспектілерін талқылайды: сөз нысандары құрылымы, грамматикалық құрылымы мен сөз тәртібі. Корей - агглютинативті тіл, маңызды мәселе соның шекараларын анықтау болып табылады. Агглютинативті тілдің грамматикалық көрсеткіштері – толық қосылған морфемадан емес, ол әдетте ыңғай тілінде жүреді, өйткені олар жиі бөлшектерден тұратын, яғни маңызды қасиеттері бар, грамматикалық жеке сөздерді құрайтын грамматикалық функциясы болып табылады. Біріншіден, бұл бөлшектердің байланыстылығы грамматикалық тән ерекшеліктер өлшемдері мен көрсеткіштерін белгілейді. Содан кейін ол корей тілінде ауызша және номиналды көрсеткіштерінің осы белгілердің болуын тексерген болатын. Етістіктің кем байланысты осы сынақтар, сәйкес номиналды көрсеткіштері. Бұл көрсеткіштер анықтау морфемадан бөлшектердің сынып сілтеме кезде қарастырылатын генеративтік грамматика және типологиялық ерекшеліктері. Осы барлық ережелер мен тәсілдерін қолдана отырып, бір мезгілде аудармашы және синхрондық аудармашы аудармасымен тамаша нәтижелерге қол жеткізуге болады.

Поступила 12.08.2015 г.

COMPARISON OF THE PROBABILISTIC FORECASTING STRATEGY AND THE STRATEGY OF WAITING IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION

A. Yerbolat,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan, arya891030@163.com

Keywords: simultaneous translation, translation strategy possible orientation, the strategy of waiting, the theory of Daniel Goldie.

Abstract. Probabilistic forecasting strategy and the strategy of waiting are most often used in the interpretation. These strategies are opposite. If probabilistic forecasting - a reproduction of the information interpreter to the speaker, then while waiting for the translator sends the “overdue” In the article, by comparing these two strategies, identify ways to use them in a simultaneous interpretation

УДК 332.1

ІЛЕСПЕ АУДАРМАДАҒЫ ЫҚТИМАЛ БОЛЖАМДАУ СТРАТЕГИЯСЫ МЕН КҮТУ СТРАТЕГИЯСЫН САЛЫСТЫРУ

A. Ерболат,

магистрант, ілеспе аудармашы
Абылай Хан Атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар Және Әлем Тілдері
Университеті, Алматы қаласы, Қазақстан, arya891030@163.com

Тірек сөздер: ілеспе аударма; ықтимал болжамдау стратегиясы; күту стратегиясы; Даниэль Гайлдің теориясы.

Аңдатпа. Ықтимал болжамдау стратегиясы мен күту стратегиясы ілеспе аударма барысында ең жиі қолданылатын стратегиялар. Алайда бұл екі стратегия бір-біріне қарама қарсы стратегиялар. Ықтимал болжамдау дегеніміз аудармашы информацияны алдын-ала болжамдап аудару болса, күту стратегиясы дегеніміз аудармашы информацияны кешіктіріп аудару. Мақалада екі стратегияны салыстыру арқылы, осы стратегияларды орынды қолданудың заңдылықтарын көрсетіп, ілеспе аударма жұмысының сапасын жоғарлату қарастырылады.

Ілеспе аударма – ауызша аударманың бір түрі. Ол ең алғаш рет 1919 жылы Париж бейбітшілік конференциясында барлыққа келген. Нюрнберг сынағы барысында кеңінен қолданылған. Аударманың бұл түрі тарихы ең қысқа болсада, әлемдік интеграцияның жиылеуіне байланысты ірі халықаралық саяси жиындарда, ғылыми конференцияларда, форумдарда уақыт үнемдеу үшін жиі қолданылып және жедел дамып келеді.

Ілеспе аударма – ілеспе аудармашы бір уақыт кезеңінде, сыртқы факторлардың ритімді бақылауы арқылы, информация көлеміне қатаң

шектеулер қойылған, сөздің мағынасына баса назар аударылған ауызша пікір алмасу. Бұл жердегі «бір уақыт кезеңі» дегеніміз, аудармашы сөйлеушімен бірдей уақытта, яғни, өте қысқа уақытта аударып болу. Ал «сыртқы факторлардың ритімдібақылауы» дегеніміз, аудармашы жұмыс ритімін өзі белгілей алмайды, тек сөйлеушінің сөйлеу жылдамдығына негізделе отырып, аударма ритімін теңшейді. «Информация көлеміне қатаң шектеулер қойу» дегеніміз, аудармашы тыңдай, есте сақтай отырып, сөз сөйлеушінің тек бірнеше сөздерін өткізе отырып қана ілесе аударма жасайтындықтан, аудармашының энергиясы көптеп сарқылады. Егер берілген информация шамадан тыс көп болса, қате аудару, аудармай кету сияқты жағдайлар орын алады. «Сөздің мағынасына баса назар аудару» дегеніміз, ілеспе аудармада сөздерді баспа-бас аудару емес, мағынасына көңіл бөлу. Ілеспе аударма ағылшын тілінде Simultaneous Interpretation деп аталады. Interpretation деген сөздің өзі «Түсіндіру» деген мағынада. Яғни, ілеспе аударма бастапқы тіл мен аудармадағы сөздердің тепе-тең болуы емес, айтылған информацииның мазмұнын жеткізе білуде. Ал мазмұнды алаңсыз аударма білу үшін аудармашы өз тілінде және өзі меңгерген өзге тілде еркін сөйлеумен қатар, барлық салаға қатысты терминдерді сөз орамдарын білуі қажет. «Ауызша пікір алмасу» дегеніміз, ілеспе аударма пікір алмасуды ыңғайлы етуге арналған аударма түрі және уақыт тығыз болғандықтан, ілеспе аударманың сапасы жазбаша аудармадай жоғары болмайды.

Алайда, ілеспе аудармада аудармашы сөйлеушімен бір уақытта аударма жасауы мүмкін емен. Себебі, аудармашы ойлануға және күту стратегиясыны қолдануға уақыт жоғалтады. Сондықтан, аудармашы 2-5секунд артта қалады. Осылайша, аудармашы сөйлеушімен жалпылай бір уақытта аударма жасайды [1, 35-6.].

Қазақ тілі мен қытай тілін салғастырар болсақ, қазақ тілі үнді-еуропалық тілдер жүйесіне, қытай тілі қытай-тибет тілдер жүйесіне жатады. Сондықтан, екі тіл арасындағы сөйлем құрылымы, сөйлеу мәдениеті, ойлау әдеттеріндегі айырмашылық зор. Осы айырмашылықтар қазақ және қытай тілі арасында ілеспе аударма барысында аударма жылдамдығын баяулататын басты себептер.

Даниэль Гайлдің танымдық жүктеме теориясы (Cognitive Load Theory) Адам миының ақпаратты өңдейу қабілеті негізінде жасалған.

Даниэль Гайлдің танымдық жүктеме теориясы моделі ең кеңінен пайдаланылатын зерттеу моделі. Бұл теорияның артықшылығы салыстырмалы қарапайым тәсіл арқылы аудармашылардың жұмысын түсіндіруге болады.

Яғни:

SI: Simultaneous interpretation (Ілеспе аударма)

L: Analysis (талдау)

M: Memory (жад)

P: Production (шығару)

C: Coordination (реттеу)

SI=L+M+P+C

TR: total capacity requirements

LR: capacity requirements for L

MR: capacity requirements for M

PR: capacity requirements for P

CR: capacity requirements for C

TR=LR+MR+PR+CR [2, 5-6.].

Ал ілеспе аудармадағы ықтимал болжамдау стратегиясы дегеніміз аудармашы өзінің аялық білімі, екі тілдің тілдік құрлымындағы айырмашылықтар, сойлеушінің сөйлеу әдеті және ортаға негізделіп отырып сөйлеуші әлі айтпаған информациясын болжап аудару, сол арқылы кейінгі аудармаға уақыт ұтып, аудармаға жеңілдік жасау.

Даниэль Гайлдің танымдық жүктеме теориясы (Cognitive Load Theory) бойынша ықтимал болжамдауда лингвистикалық информация және экстралингвистикалық информацияны болжамдау болып 2 бөлікке бөлінеді. Аудармашы ықтимал болжамдауды жүзеге асыру үшін лингвистикалық информация (KL) және экстралингвистикалық информацияға (EKL) анализ (A) жасау арқылы бастапқы тілдегі информацияны түсінеді (C), осылайша $C=KL+EKL+A$ болады.

Ал лингвистикалық информацияны болжамдау сөзді болжамдау, сөйлемді болжамдау және дискурысты болжамдау болып үшке бөлінеді; экстралингвистикалық информацияны болжамдау энциклопедиялық білімгенегізделіп болжамдау және ортаға негізделіп болжамдау болып екіге бөлінеді.

Ықтимал болжамдау стратегиясын қолдану арқылы, аудармашының тыңдау қабылетін, анализ жасау қабылетін және есте сақтау қабылетін артыруға болады, сол арқылы ілеспе аударманың сапасын жоғарлатуға болады. Ал осы теориялық білімдерді ілеспе аударманың практикалық үдерісіне ұтымды қолдану үшін, аудармашыға қойылатын басты талап орынды пайдалану.

Ал ілеспе аудармашы ретінде ықтимал болжамдау қабылетін қалай шыңдауға болады?

(1). Қазақ тілі мен қытай тілі өресі бірдей болу керек.

(2). Аударма жұмыс алдындағы дайындығы сапалы болу керек.

(3). Энциклопедиялық білімі мол болу керек.

Ықтимал болжамдау жабайы жорамал жасау емес, белгілі информациялар негізінде ықтимал болжамдау жасап аударманың сапасын жоғарлату.

Аударма жасалып жатқан тілді түсіну және аудармаға талдау жасауға айтарлықтай көңіл бөлу мақсатында ілеспе аударма барысында күту стратегиясын қолданады. Күту стратегиясы дегеніміз аудармашы берілген информацияны бірден аудармай, дискурс толық айтылып болуын күтіп аудару [3, 56-б.]. Кейде аудармашы айтылмаған информацияны болжауға мүмкін емес болып, қосымша ақпарат алу үшін күтеді және қорытынды аударылды. Күту стратегиясын қолданғанда ілеспе аударма ізбе-із аудармаға жақын келеді. Сөз сөйлеуші сөйлеп тұрған кезде аудармашы сөз мәтінінің мазмұнын есінде сақтап, тиісті жазбалар жүргізеді, сөз сөйлеп тұрған адам сөзін аяқтағаннан кейін аударма жасалады, міне бұл ізбе-із аударма болып табылады. Ізбе-із аудармада және ілеспе аудармадағы күту стратегиясы сөздің белгілі бір мағыналық бөлігін аяғына дейін тындап, толықтай ақпарат алуға болады. Алайда, күту стратегиясын жиі қолдануға болмайды [4].

Төменде ықтимал болжамдау стратегиясы мен күту стратегиясына мынадай салыстыру жасалды.

1 Кесте - ықтимал болжамдау стратегиясы мен күту стратегиясы

	Артықшылығы	Кемшілігі
Ықтимал болжамдау стратегиясы	1,Тіл айырмашылықтар туындаған проблемаларды шешеді. 2,сөйлеушімен бір мезгілде аударды.	Ықтимал болжамдау қате болған кезде, түзетуге уақыт жоғалтады.
Күту стратегиясы	Информация дұрыс және дәл аударылады.	Жадыға ауыртпалықтар түседі

LR салыстырмалы төмен MR салыстырмалы түрде жоғары болғанда болжамдау стратегиясын қолдануға болады. Бұл жағдайда, талданатын ақпарат аудармашы үшін салыстырмалы шағын болуы керек. Яғни мазмұндағы таныс іс-шаралар, соның ішінде жеткілікті аялық білім,алдын ала дайындау аудармашы үшін өте қажет. Ал MR салыстырмалы төмен LR салыстырмалы түрде жоғары болғанда күту стратегиясын қолдануға болады [5].

Аударманың басты мақсаты - ақпаратты өзге формада, өзге тіл – аударма тілінің қағидаларына сай тұрақты қолданыстағы сөздерінен құралған өзгеше мәтін арқылы жеткізу. Сондықтан, күту стратегиясы немесе болжамдау стратегиясы болсын осы мақсатты орындауға бағытталған.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Ли Яан. Ілеспе аударма барысындағы ықтимал болжамдау. – Алматы, 2005. – 35-б.
- [2] Gile D. Basic concepts and models for interpreter and translator training. - John Benjamins Publishing Company, 2009 - P. 5.
- [3] Чжан Вэйвэй. Ілеспе аударма барысындағы ықтимал болжамдаудың маңыздылығы. – Алматы, 2003. - 56-б.
- [4] Лю Рошин. Ағылшын тілінен қытай тіліне ілеспе аударма барысындағы ықтимал болжамдау тәсілінің қолданылуы. – Алматы, 2011. - 25-29–бб.
- [5] Zhongmei Chen. Simultaneous Interpreting: Principles and Training // Journal of Language Teaching and Research. - 2010. - Vol. 1. No. 5. – P. 714-716.

REREFENCES

- [1] Li Yaan. Plespe audarma barysyndaǵy yktimal bolzhamdau. Almaty, 2005, 35-b. (in Kazakh).
- [2] Gile D. Basic concepts and models for interpreter and translator training. John Benjamins Publishing Company, 2009, P. 5.
- [3] Chzhan Veyvey. Plespe audarma barysyndaǵy yktimal bolzhamdaudyń manyzdylygy. Almaty, 2003, 56-b. (in Kazakh).
- [4] Lyu Roshin. Agylyshyn tilinen kytay tiline ilespe audarma barysyndaǵy yktimal bolzhamdau tasiliniń koldanylyu. Almaty, 2011, 25-29-bb. (in Kazakh).
- [5] Zhongmei Chen. Simultaneous Interpreting: Principles and Training. *Journal of Language Teaching and Research*, 2010, Vol. 1, No. 5, P. 714-716.

СРАВНЕНИЕ СТРАТЕГИИ ВЕРОЯТНОСТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ И СТРАТЕГИИ ОЖИДАНИЯ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА

А. Ерболат,

магистрант, переводчик-синхронист

Казахский университет международных отношений и мировых языков имени
Абылай хана, Алматы, Казахстан, arya891030@163.com

Ключевые слова: синхронный перевод, перевод, стратегия возможного ориентирования, стратегия ожидания, теория Даниэля Гайлди.

Аннотация. Стратегия вероятностного прогнозирования и стратегия ожидания наиболее часто применяются при синхронном переводе. Данные стратегии являются противоположными. Если вероятностное прогнозирование - это воспроизведение информации переводчиком до оратора, то при ожидании переводчик дает информацию «с опозданием». В статье, путем сравнения данных двух стратегий, выявляются способы применения их в синхронном переводе.

Поступила 14.08.2015 г.

THE MAIN FEATURES OF THE CONCEPT OF “REALITY” IN TRANSLATION STUDIES

A.K. Seitkhan,

undergraduate, dept.of postgraduate education
Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan

Keywords: Language, Culture, Translation, reality, word, translation, national and temporal connotation, clear sight (color) classes of vocabulary, real-word Real object, term, name, word treatment ksenizm, opening remarks, localism, the interval barbarism, exoticism.

Abstract This article considers the problem of definition and use of the concept of “reality” in modern translation studies. There is analysis of the various points of view of leading experts examining the problem of “reality.” Peculiarities words Real against other classes of vocabulary, are defined by their main features and contextual scope of use.

УДК 81’25

АУДАРМАТАНУДАҒЫ «РЕАЛИЯ» ҰҒЫМЫНЫҢ НЕГІЗГІ БЕЛГІЛЕРІ

А.Қ. Сейтхан,

магистрант, ілеспе аудармашы
Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ, Алматы, Қазақстан
01lima@mail.ru

Тірек сөздер: тіл, мәдениет, аударматану, реалия, сөз, аударма, ұлттық және мерзімдік реңк, айқын көрініс(колорит), лексика класстары, реалия-сөз, реалия-зат, термин, жалқы есім, қаратпа сөз, ксенизм, кірме сөз, локализм, аралық, варваризм, экзотизм

Андатпа. Берілген мақалада аударматанудағы «реалия» түсінігінің анықтамасына және қолданылуына байланысты мәселелер көптеген ғалымдардың көзқарасы бойынша қарастырылады, сондай-ақ, реалияның мазмұнын ашып білу мақсатында реалия басқа лексика класстарының аясында қарастырылады. Соңында реалияның ең басты белгілерін айрықша көрсету үшін қорытынды шығарылады.

Қазіргі лингвистикалық аударматану күн тәртібіндегі өзектілігінен түскен жоқ. Оған себеп болып отырған мәдениетаралық ынтымақтастық қатынаста белең алып отырған әлеуметтік үдерістер. Қазақстанның бүгінгі тарихи дамуында шетелдік мемлекеттермен дипломатиялық қарым-қатынасы күн сайын жанданып келеді, сондай-ақ, елімізде түрлі саладағы шетелдік аударма ақпараттардың қажеттілігі де арта түсуде. Осыған байланысты аударма ісі бұрын-соңды болмаған сұранысқа ие болуда. Оның үстіне аударма үдерісінде аударылған Реалияларды

бүлдірмей, ақпараттарды толық күйінде жеткізу талабын да ескеру қажет.

Реалияларды аудару – аударма теориясын жеке пән ретінде қалыптастыруға әкелген ұлттық және тарихи ерекшеліктерді жеткізудің ірі әрі маңызды мәселесі. Бұл түсінік болгар зерттеушілері С. Влахов пен С.Флориннің «Непереводимое в переводе» («Аудармадағы «аударылмайтындар») атты еңбегі жарық көргеннен кейін кеңінен тарады [1, 5 б.].

Реалиялар шеттілдік мәтінді түсінуге қажетті фондық білімнің компоненті болып табылады. Елдің тарихын, оның мәдениетін, халық ауыз әдебиетін, маңызды деген тарихи оқиғаларын, ең ірі саяси және тарихи қайраткерлерін жете білмеушілік аударма барысында айтылған теңеулерді, тарихи сілтемелерді түсінбеуге, тіпті тілді жетік меңгермеуге әкеп соғады. А.Д. Швейцердің пікірінше, реалиядің өзгешелігі *«олар басқа мәдениет және басқа тілде сөйлеушілердің фондық білімінен үнемі тыс қалып жатады»* [2, 153 б.].

Реалиялар аударма ғылымында тек нақты бір мәдениеттің типтік құбылыстары мен концепцияларын, заттарды білдіретін сөздер болып табылады. Осыған байланысты оған басқа тілде дәл сәйкес келетін үлгілері жоқ болғандықтан, бұл өз кезегінде аудармашыдан контекст пен ситуацияға байланысты сөздерді қолдана алатын арнайы білімді қажет етеді.

Реалияларды өзіндік колоритті иеленуші ретінде лингвист ғалымдар 50-жылдардан бастап-ақ айта бастады. Әу бастан-ақ зерттеушілердің реалия түсінігі жөніндегі берген анықтамалары да, пікірлері де әртүрлі болды. Шындығында бұл мәселе көптеген авторлар еңбектерінде Реалиялардың басты орынға шықпағандығынан еді. Ғылыми еңбектерге талдау жасай келе, реалия сөздердің табиғатын анықтаудағы негізгі екі бағытты бөліп көрсетуге болады: аудармашылық және елтанушылық. Кей зерттеушілер, реалия тақырыбын көтере отырып, бұл түсінікке жартылай, бұлдыр, анық емес анықтама береді, бұл лексикалық бірліктердің тек белгілерін тізіп көрсетумен ғана шектеліп, оның мағынасын беруде әртүрлі терминдерді қолданады. Сондықтан, «реалия» түсінігіне анықтама бермес бұрын, бұл мәселеге әр кезеңде оралып, сөз еткен кейбір авторлардың дифинициясын беруді жөн көрдік. Мәселен, М.Л. Вайсбурд, Реалияларды елтанушылық көзқарас тұрғысынан қарай отырып, оны былайша тұжырады: *«Бұл ел өмірінің қоғамдық және мәдени оқиғалары, қоғамдық ұйымдары мен мекемелері, салт-дәстүрлері, тұрмыстық заттары, тарихи*

тұлғаларының есімдері, сондай-ақ, жүйелеуге көнбейтін көптеген жекеленген фактілері» [3, 98 б.]. Бұл ғалым Кеңес Одағында шаштың жирен түсінің сирек кездесуінің өзін реалияге жатқызуға болады деп пайымдайды. Сөз болып отырған құбылысты бұлайша түсіну реалия шекарасын барынша кеңейтіп, лексиканың бұл қабатын шексіздікке алып келеді. Реалия түсінігіне анықтама беруде біз лингвистикалық терминология шекарасынан шығып кетпеуді басшылыққа аламыз.

Л. Н. Соболев бойынша реалия – бұл «*тұрмыста, сондай-ақ, әлемнің басқа тілдерінде эквиваленті жоқ тұрмыстық және арнайы ұлттық сөздер*» [4, 281б.] Бірақ мұндай анықтама қазіргі қоғамдағы халықаралық байланыстар мен қарым-қатынастардың қарқынды дамып жатқандығына байланысты бір елде кеңінен таралған кейбір ұғымдар, түсініктер мен заттардың басқа елге (немесе елдерге) де сіңісіп, таралып кетуі мүмкін екендігін жоққа шығара алмайды. Әрине, бұл құбылысты, түсінікті беретін ұғым бір елден екінші елдің тіліне ауысуы мүмкін. Мысал ретінде КСРО-да пайда болып, халықаралық сөзге айналған «спутник» сөзін келтіруге болады.

В.М. Россельстің айтуынша, «*Реалиялар – түсінік, зат, құбылыс атауын білдіретін, бірақ шығарма аударылған ел тілінің тұрмысында қолданылмайтын шетелдік сөздер...*» [5, 169 б.].

В.С. Виноградов Реалиялар қатарына *ұлттық қоғамдағы мемлекеттік құрылымдар мен барлық тарихи фактілердің, оның географиялық ортасының ерекшелігін, өткен заман мен бүгінгі өмірге тән заттарды, этнографиялық және фольклорлық түсініктерді* білдіретін сөздерді эквивалентсіз лексика тобына жатқызады.

Қысқаша әдеби энциклопедияда реалия түсінігіне жан-жақты анықтама берілген: «*Реалия – бұл белгілі бір халықтың немесе елдің тұрмысына, тарихына, мәдениетіне тән, басқа халықта кездеспейтін сөздер; Реалиялар – ұғым, түсінік, құбылыс, заттарды (әдетте фразеологизм, мақал-мәтел) білдіретін сөздер*» [6, 227-228 б.].

Л.С. Бархударов реалияге барынша қысқа анықтама береді: «*... басқа тілде сөйлейтіндердің тәжірибесінде мүлде кездеспейтін заттардың, түсініктер мен ситуациялардың атауын білдіретін сөздер*» [7, 95 б.].

А.В. Фёдоров Л. С. Бархударовтың анықтамасын сынға алып, «*Реалиялар – бұл сөздер емес, сөздермен берілетін заттар, ситуациялар т.б. Бұл оқымысты Реалиялар емес, «Реалиялар атауы» деп тануды ұсынады* [8, 123 б.].

Реалияді дұрыс түсінуге терминологиядағы пікір алалығы ғана

емес, Реалиялардың лексиканың басқа да топтарымен теңдестірілуі де кедергісін тигізіп отыр. Л. И. Сапогова реалия-сөздерді «*кірме сөздер ретінде, өзгетілді сөзбен дыбыстық ұқсастығын барынаша сақтаған, кірме тілдегі қызметі шеттілдік шынайы құбылыстар мен ұғымдардың түсінік дефинициясы көмегімен түсіндіріледі*» деп таниды [9, Б.54-60]. Бірақ кірме сөздер сөздіктерде көрініс тапқандықтан, олар бұл тілдің лексикалық элементі болып саналады. Реалиялар жиі қолданылғандықтан сөздікке енуі мүмкін, бірақ олардың арасында бір рет қолданып (мәселен баспасөз бетінде) сөздікте тіркелмейтін сөздер бар, мұндай Реалияларды тек шартты түрде енген сөздер деуге болады.

Г.Д. Томахиннің пікіріне сүйенсек, «*колорит*» ұғымы бір нәрсенің ерекшелігі, ерекшеліктердің жиынтығы (дәуірі мен мекені) болып табылады. Бұл сөздің «*нақты бір халыққа, белгілі бір елге, нақты тарихи дәуірге қатысты денотатына байланысты ие болатын реңкі*» деп түсінуіміз қажет [10, 21б.]. «*Реалияларға уақытша колорит тән. Тілдік құбылыс ретінде мәдениетпен тығыз байланысты болғандықтан, бұл лексикалық бірліктер қоғамдағы болып жатқан өзгерістерге, қоғамның дамуына тез бейімделе алады; олардың ішінен неологизм, историзм, архаизм секілді Реалияларды бөліп көрсетуге болады. Сонымен қатар цитаталар, қанатты сөздер мен пайымдаулар да реалия сөздерге жатады.*

Өз кезегінде Реалиялардың көп бөлігін – зат есімдердің құрайтындығын атап өткен орынды. Реалиялардың қатарында еш уақытта етістіктен болған зат есімдер кездеспейді, демек, Реалиялар нақты бір әрекет, іс-қимылды білдірмейді. Бірақ Реалияларден шыққан туынды сөздер бар. Мұндай туынды сөздер тобын есім сөздерден жасалған сын есімдер құрайды. Мысалы: *вершоктік, аршындық, сажындық, тиындық, сомдық*. Олардың мағынасы өзі туындаған реалия мағынасымен байланысты. Тура мағынасында бұл қатыстық сын есімдер, олардың көпшілігінің басқа тілде эквиваленті-сын есімі жоқ. Сын есімдер тура және ауыспалы мағынада кездесе береді» [10, 44 б.].

Жоғарыда келтірілген мысалдардан реалиядің сөйлеу құралының ерекше категориясы ретіндегі келбеті танылады. Бұл сөздердің жалпы сипаттамасы мен табиғатына анықтама беру үшін біз С. Влахов мен С. Флориннің тұжырымына сүйенеміз: «**Реалиялар – басқа халыққа жат, бір халыққа ғана, оның өміріне (тұрмысы, мәдениеті, әлеуметтік және тарихи дамуы) ғана тән сөздер (немесе сөз тіркестері); ұлттық және тарихи колориттің иеленушісі болғандықтан олардың басқа**

тілдерде дәл атаулары (эквиваленттері) кездеспейді, олай болса, жалпы негізде аударылмайтындығы, ерекше тәсілді талап ететіні түсінікті» [1, 6 б.].

Реалиядің аударматанушылық термин ретіндегі мазмұнын түсіну үшін оны басқа да лексикалық топтар аясында қарастыру қажет.

Аударматану позициясы тұрғысынан Реалиялар егжей-тегжейлі зерттелді деуге болады. Терминологиялық жоспарда **«реалия-зат»** және **«реалия-сөз»** деп айырады.

Лингвистикалық әдебиетте «реалия» термині реалия-сөздің мағынасы, реалия-заттың сапасы ретінде де қолданылады, сондай-ақ, осы немесе өзге тіл лексикасының элементін белгілеу үшін де қолданылады [1, 9 б.]. «Реалия» сөзінің өзі – латын тілінен енген, көпше түрдегі сын есім (realis,- жекеше түрде, көпше түрде realia — «заттық», «анық»), ал орыс тілінде аналогтық лексикалық категориялардың әсерімен зат есімге айналып кеткен. Реалияларды материалдық өмір сүретін немесе сүрген зат деп ұғыну; көп жағдайда мағыналық тұрғыда «өмір» түсінігімен байланыста алып қарастыру орын алған. Сөздіктегі анықтамасына сәйкес «материалдық мәдениеттің пәні», «классикалық грамматикада елдің мемлекеттік құрылымы, халықтың тарихы мен мәдениеті секілді белгілі бір тілде көрініс тапқан әртүрлі факторлар», «сөздің номинативтік мағынасына негіз болатын материалдық мәдениеттің пәні». Екінші жағынан, аударматануда «реалия» терминімен жоғарыда аталған ұғымдар мен түсініктерді атайды. Терминологияда бұл Реалияларға байланысты жалғыз ғана сәйкессіздік емес екені аян.

Влахов пен Флоринге сүйенсек, *«Реалия-зат, елтанушылық шеңберінде де кең мағынаға ие, бұл тілден тыс болмыстың элементі болғандықтан, үнемі реалия-сөздің шеңберіне сыя бермейді; реалия-сөз берілген тіл лексикасының элементі ретінде өзіндік таңбасы бар, оның көмегімен – референттер – өзінің тілдік бейнесін алады. Байқап отырғанымыздай, бұл сұрақты нақтылау үшін кейбір авторлар «реалия» және «реалия-сөз» терминін пайдалана отырып, бұл ұғымды айқындауға талпынады. Біздің ойымызша, оны әр пайдаланған сайын нақтылап отырмас үшін аударматануда «реалия» термині «реалия-сөз» мағынасында толықтай бекіді, сол себепті бұл жұмыста «реалия» - барлық жерде объект (референт) емес, лексикалық (немесе фразеологиялық) бірлік ретінде қолданылады.*

Реалиялардың жалпы белгілерінің көп бөлігі **терминдермен** байланысты. Реалиялар секілді терминдер де көп жағдайда заттар, түсініктер мен құбылыстарды атайтын бір мағыналы, синонимдері жоқ сөздер мен сөз тіркестері болып келеді. Екі топтың ішінде де

шет тілінен енген бірліктер, сол сияқты мағынасы тарихи тұрғыда шектелген бірліктер де бар.

Терминдермен салыстырғанда Реалиялардың ерекше белгілері дегенде ұлттық және тарихи бояуының қанықтығы мен тарихи, этнографиялық және көркем әдебиетпен айрықша байланысын көрсетуге болады. Қарастырылып отырған лексикалық категориялар басқа тілдерге ену тәсілі арқылы да ерекшеленеді: термин заттың атауы ретінде таралса, реалия тек қана арнайы әдебиет немесе бұқаралық ақпарат құралдары арқылы ғана басқа тілге ене алады.

Шығу тегіне қарай Реалиялар табиғи болса, терминдер қолдан жасалады және көбінесе латын, грек тілінде пайда болған сөздер негізінде, болмаса бұрыннан бар сөздердің өңін айналдыру арқылы жасалады.

Кей жағдайда реалиядің терминге ауысуы немесе терминнің реалияға айналуы байқалатындығын ұмытпауымыз керек. Оған қоса, әрі термин, әрі реалия бола алатын сөздер бар (А.Д. Швейцер), сондықтан түсініктердің ара жігін ажыратуда контекстке сүйену қажет [2, 56 б.].

Реалиялар мен **жалқы есімдердің** бір-бірімен тығыз байланыстығы соншалық, көп жағдайда лексикалық бірліктерді лексиканың басқа топтарына тек орфографияға сүйеніп қана ажыратады. Кейбір зерттеушілер, соның ішінде В. С. Виноградов жалқы есімдерді реалия категориясына жатқызады, ал басқалары (С. Влахов, С. Флорин) [1, 12 б.]. Реалияларды эквивалентсіз лексика тобына жатқызады. Кей авторлар мереке-мейрам атаулары мен ертегілік құбылыстар әртүрлі жағдайда реалия де, жалқы есім де бола алады дегенді айтады.

Осылайша, Реалиялар мен жалқы есімдер арасындағы шекараны белгілеу үшін біз С. Влахов пен С. Флориннің «Аудармадағы «аударылмайтындар» еңбегіндегі мынадай қорытындыны келтіреміз: «...кейбір жалқы есімдер мен Реалиялар арасындағы шекара өте тұрақсыз, кейде бір категория екінші категорияға ауысып кетеді, сондықтан бұл сөзді орфографияға сүйене отырып, екі жаққа да жатқызуға болады. Солай десек те, кейде біз жалқы есімдерді реалия категориясына жатқызуға бейім тұрамыз, ал аударма теориясы критерийлеріне сүйене отырып, оларды «эквивалентсіз лексиканың» жеке дара тобы ретінде қарастырамыз. Реалиялармен оларды ұлттық және тарихи колоритті бере алатын қабілеті бар жарқын коннотативті мағынасы жақындастырады. Дәл осы мәселе көптеген авторларға оларды Реалияларға жатқызуға мұрындық болып отыр деуге болады [1, 20 б.].

Бұл жұмыста біз «реалия» ұғымына қатысты атау сөздерді

қарастырамыз. Өйткені, эквивалентсіз лексика ұлттық-мәдени реалия ретінде берілетіні жасырын емес.

Қаратпа сөздер. Реалиялардың ерекше тобын құрайды. Таза реалия ретінде түпнұсқа тіл шеңберіндегі тек ұлттық колоритті ғана білдіретін сөздерді ғана тануды ескеруіміз керек. Реалиялардың бірқатары әдеби нормадан ауытқуы да мүмкін. Негізінде оларды диалект сөздердің арасынан іздеу керек. Бұл типтегі Реалияларды С. Влахов пен С. Флорин *ұлттық* сөздерге қарама-қарсы *локалдық* деп атайды. Бәсеңдеген стиль элементтері арасындағы азғантай Реалиялар автордың стилистикалық тәсілі ретінде туындайтын ауытқулардың арасында да кездеспейді.

Аударматануда реалиядің **шетелдік үстемелеу** деген түрі бар. С. Влахов пен С. Флориннің пайымдауынша, барлық сөздер мен сөйлемдерді түпнұсқа авторының өз тілінде емес, басқа тілде, ежелден келе жатқан тілде немесе транслитерация арқылы беруі «шетелдік үстемелеу» болып табылады. Бұл сөздер мәтінде ешқандай морфологиялық өзгерістер арқылы беріледі. Осылайша, мұндай үстемелеудің құрамына аудармашының өз кезегінде шеттілінде жазылу немесе транслитерация арқылы аударған реалия автор тіліне бөтен сөздердің де енуі әбден мүмкін. Оған дәлел ретінде әдеби мәтіндерде толып жатқан латын, ағылшын, араб немесе француз сөздеріндегі үстемелерді келтіруге болады. Мәселен, Францияда көп жыл өмір сүрген орыстың сөйлеу барысында енгізген жеке үстемелерін айтуға болады, ол француз тұрмысына сай келетін «бистроға кіре кетелік», «біздің прижюниктің бағалары» секілді сөздерді пайдаланады немесе аз уақыт Болгарияда тұрған орыстың өзі «с л а д к а р н и ц а», «к е б а п ч е» секілді аналог сөздерді қолданады. Мұнда кейіпкерлердің сөйлеу тіліндегі колориттің берілу мақсатындағы Реалияларды пайдаланудың үйреншікті функциясы (қызметі) байқалады [1, 25 б.].

У. Вайнрахтың пікірін ескере отырып, Реалияларды берілген тілде қолдануына қарай **кірме сөздерге** жатқызуға болады. Бұл жағдайда сөзді кірме сөз деп тану үшін оны бір-ақ рет қолданудың өзі жеткілікті [11, 42 б.]. Бірақ Реалияларды бұлайша қабылдау бұлдыр болады. Реалиялардың кірме сөздерге айналуы әртүрлі болады: мәселен өзгетілді ортаға бір зат пен оның атауы енеді (джинсы), немесе колоритті беру үшін тек қана атауы енеді (izba). Тек заттың, құбылыстың, түсініктің өзі ғана еніп, ал атауы енген тілдің қорынан алынуы да мүмкін, мәселен, калька тәсілі арқылы (gratte – ciel – небоскрёб). Абстрактылы ұғымдарды беретін Реалияларды ауыстыру арқылы сөз де, ұғым да енуі мүмкін (рэкет, путч), сондай-ақ ежелден келе жатқан түсінік те енуі мүмкін: software (ағыл.) – logiciel (фр.)

Лингвистер арасында көп қайталану арқылы кірме сөзге айналған әрі сол тілдің сөздігіне енген Реалиялар өз статусын жоғалтуы мүмкін деген пікір қалыптасқан. С. Влахов пен С. Флорин бұл феноменді былайша түсіндіреді: «... Реалиялар міндетті түрде кірме сөздер болады деген түсінік қате: бөгде сөзді пайдаланудың өзі бұл тіл лексикасының элементі болып табылады, аударма мәтінге бір рет енгізілген сөзді шартты түрде ғана кірме сөз деп танымыз. Өйткені ол әзірге өзіндік неологизм немесе окказионализм. Екінші жағынан, көп қайталану арқылы сіңісіп кеткен Реалиялар енген тілдің сөздігіне енсе, ол белгілі бір деңгейде өзіндік статусын жоғалтады. Реалиялардың кірме сөздерге айналуы жөнінде олар тек халықаралық тұрғыда мойындалғаннан кейін ғана әңгіме етілуі керек. Бұл жөнінде біз Реалияларды терминдермен салыстыру барысында айтқан болатынбыз...» [1, 40 б.].

«**Локализм**» терминіне келетін болсақ (сондай-ақ төменде келтірілгендер шекараларының әбден жойылуына байланысты «тұрмыстық сөздер» және «этнографизмдер» түсінігіне жатады), Реалияларды осы терминмен беру арқылы Реалиялардың лексикалық мағыналарын араластырып, оны стилистикалық сипаттамаға жақындатуға болады. «Локализм – бұл қолданылу аумағы бір облыспен немесе қаламен ғана шектелген сөздер. Локализмдер географиялық тұрғыда шектеулі. Локализм тек жергілікті заттарды ғана жеткізеді. Ал біз «реалия» түсінігін кең мағынасында қолданып үйренгенбіз.

Кейбір зерттеушілер басқа мәдениетте жоқ, бір халықтың мәдениетіне қатысты ситуацияға орай «**ашық жер**» (*lacune*) ұғымын қолданады. Яғни ашық жер ұғымы арқылы басқа тілде эквиваленті жоқ екені белгілі болады.

«**Варваризм**» термині әдебиетте әртүрлі түсіндіріледі. А.А. Реформатский оны «басқа Реалиялар мен дәстүрлерді суреттеуде ұлттық бояу ретінде пайдаланылатын шетелдік сөздер» деп түсіндіреді [12, 137 б.]. Варваризм құрылысына қарай тілге жат келетін, дыбысталуы да, жазылуы да бөлек және жергілікті колоритті беру үшін қолданылатын сөз немесе мағынасы толық сінбеген кірме сөз ретінде де айқындалады. Бірақ Реалиялар тек аса қажет жағдайда ғана варваризм бола алады, өйткені варваризмдермен салыстырғанда Реалиялар кірме сөздер емес, ежелден келе жатқан сөздер. Сондықтан олар құрылымына қарай тілге жат болмайды және көптеген Реалиялар сөздікте тіркелген.

Арнайы әдебиетте «**экзотизм**» термині С.Влахов пен С. Флориннің пікірінше, «реалия» терминінің салмақты, белсенді «қарсыласы» бола алады [1, 50 б.]. Лингвистикалық терминдер сөздігіне орай

экзотизмдер – аз таралған, әдетте үндіеуропалық тілдерден енген және жергілікті колритті білдіру үшін ғана қолданылатын сөздер мен тіркестер [13, 214 б.]. Орыс тілінде «экзотизм» термині «экзотикалық» түсінігімен байланысты, көп жағдайда тура мағынасында қабылданады («жатжерлік», «шетелдік»), ал ауыспалы мағынасында – «таң қаларлық», «жабайы», «оғаш».

Бұл мақалада «варваризм» и «экзотизм» ұғымы синонимдер ретінде берілмейді. Өйткені варваризм қолданылып отырған тілге қатынасы тұрғысынан жағымсыз коннотацияға ие болса, экзотизм оған кереғар.

Реалиялар коннотативті мағынаны білдіреді. О.С.Ахманованың анықтауынша, «коннотация – ол сөйлеудің қосымша, үстеме мағынасы, оның негізгі мағынасында көрініс табатын семантикалық және стилистикалық бояулары экспрессивті-эмоционалдық-бағалауыштық обертондарын айтуға қызмет етеді» [13, 222 б.].

Эквивалентсіз лексика өз мазмұнына қарай барынша кең ұғым. С. Влаховтың пайымдауынша, эквивалентсіз лексика – бұл аударма тілінде аударма эквиваленттері жоқ лексикалық бірліктер [1, 44 б.]. Бірақ Реалиялар мен эквивалентсіз лексиканың статусы әртүрлі, эквивалентсіз лексика реалия ұғымымен салыстырғанда кеңінен түсіндіріледі. Реалиялар эквивалентсіз лексика шеңберіне кіреді. Оған қоса, егер бір сөз реалия болып табылса, онда ол тілге тәуеліз реалия болып табылады, ал эквивалентсіздік берілген екі тілдің шеңберінде бекітіледі.

Жоғарыда айтылғандарды таразылай келе, мынадай қорытынды жасауға болады:

– Реалиялар басқа халыққа кең танымал емес немесе мүлде жат, басқа тілде сәйкес келетін дәл анықтамасы жоқ; аудару барысында ерекше талапты қажет ететін, ұлттық және уақытша колоритті білдіретін, белгілі бір халықтың өмірі, тұрмысы, мәдениеті, әлеуметтік және тарихи дамуына тән құбылыстар, объектілер мен заттардың атауларын білдіретін сөздер мен сөз тіркестері;

– Реалиялар эквивалентсіз лексиканың бір тобына жатады;

– Көптеген Реалиялар коннотативтік мағынаның көрсеткіші болып табылады;

– Реалияларды лексикалық бірліктердің басқа да топтарынан ажыратудың негізгі критерийлері оның ұлттық және уақытша мәнері болып табылады;

– Реалиялар интернационалдық сөздерге айналып, өз статусын жоғалтып алуы мүмкін.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе: учебное пособие. - М.: Международные отношения, 1980. - 342 с.
- [2] Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. Учебник. - М.: Воениздат, 1973. - 280 с.
- [3] Вайсбурд М.Л. Реалии как элемент страноведения // Русский язык за рубежом. - 1972. - № 3.
- [4] Соболев Л. Н. Пособие по переводу с русского языка на французский. - М.: Изд. лит. на иностр. яз., 1952. - 281 с.
- [5] Россельс Вл. О передаче национальной формы в художественном переводе (Записки переводчика). // Вопросы художественного перевода. - М.: Сов. писатель, 1955. - С. 165-212.
- [6] Краткая литературная энциклопедия: В 9 т. - М.: Сов. Энцикл., 1962-1978. - 8300 с.
- [7] Бархударов Л.С. Язык и перевод. - М.: Междунар. отношения, 1975. - 240 с.
- [8] Федоров, А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Учеб. пособ. для ин-тов и факультетов иностр. языков. - 5-е изд. - СПб.: Филологический факультет СПбГУ; - М.: ООО «Издательский Дом «Филология Три», 2002. - 416 с.
- [9] Сапогова Л. И. Переводческое преобразование текста: учебное пособие. - М., 1979. - 318 с.
- [10] Томахин Г.Д. Реалии - американизмы. Пособие по страноведению: Учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков. - М.: Высшая школа, 1988. - 239 с.
- [11] Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие // Новое в лингвистике. Вып. 6. Языковые контакты. - М., 1972. - С. 25-60.
- [12] Реформатский А.А. Введение в языковедение. - М.: Аспект Пресс, 2008. - 536 с.
- [13] Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. - М.: Советская энциклопедия, 1966. - 68 с.

REFERENCES

- [1] Vlahov S., Florin S. Neperevodimoye v perevode: uchebnoye posobiye. M.: Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1980, 342 s. (in Russ.).
- [2] Shveytser A.D. Perevod i lingvistika. Uchebnik. M.: Voenizdat, 1973, 280 s. (in Russ.).
- [3] Vaysburd M.L. Realii kak element stranovedeniya. *Russkiy yazyk za rubezhom*, 1972, № 3. (in Russ.).
- [4] Sobolev L. N. Posobiye po perevodu s russkogo yazyka na frantsuzskiy. M.: Izd. lit. na inostr. yaz., 1952, 281 s. (in Russ.).
- [5] Rossel's Vl. O peredache natsional'noy formy v khudozhestvennom perevode (Zapiski perevodchika). *Voprosy khudozhestvennogo perevoda*. M.: Sov. pisatel', 1955, S. 165-212 (in Russ.).
- [6] *Kratkaya literaturnaya enziklopediya: V 9 t.* M.: Sov. Enzikl., 1962-1978. - 8300 s. (in Russ.).
- [7] Barkhudarov L.S. Yazyk i perevod. M.: Mezhdunar. otnosheniya, 1975, 240 s. (in Russ.).
- [8] Fedorov A.V. Osnovy obshchey teorii perevoda (lingvisticheskiye problemy):

Ucheb. posob. dlya in-tov i fakul'tetov inostr. Yazykov, 5-ye izd. SPb.: Filologicheskii fakul'tet SPbGU; - M.: OOO «Izdatel'skii Dom «Filologiya Tri», 2002, 416 s. (in Russ.).

[9] Sapogova L. I. Perevodcheskoye preobrazovaniye teksta: uchebnoye posobiye. M., 1979, 318 s. (in Russ.).

[10] Tomakhin G.D. Realii - amerikanizmy. Posobiye po stranovedeniyu: Uchebnoye posobiye dlya institutov i fakul'tetov inostrannykh yazykov. M.: Vysshaya shkola, 1988, 239 s. (in Russ.).

[11] Vaynraykh U. Odnoyazychiye i mnogoyazychiye. *Novoye v lingvistike*. Vyp. 6. Yazykovyye kontakty. M., 1972, S. 25-60. (in Russ.).

[12] Reformatskiy A.A. Vvedeniye v yazykovedeniye. M.: Aspekt Press, 2008, 536 s. (in Russ.).

[13] Akhmanova O.S. Slovar' lingvisticheskikh terminov. M.: Sovetskaya entsiklopediya, 1966, 68 s. (in Russ.).

ОСНОВНЫЕ ЧЕРТЫ ПОНЯТИЯ «РЕАЛИЯ» В ПЕРЕВОДОВЕДЕНИИ

А.Қ. Сейтхан,

магистрант, переводчик-синхронист КазУМОиМЯ имени Аблай хана,
Алматы, Казахстан

Ключевые слова: язык, культура, переводоведение, реалия, слово, перевод, национальный и временной оттенок, явное зрелище (колорит), классы лексики, реалия-слово, реалия-предмет, термин, имя, слово обращение, ксенизм, вводное слово, локализм, интервал, варваризм, экзотизм.

Аннотация. В данной статье рассматривается проблема определения и употребления понятия «реалия» в современном переводоведении. Представлен анализ различных точек зрения ведущих специалистов исследующих проблему «реалий». Выявляются особенности слов-реалий на фоне других классов лексики, определяются их основные черты и контекстуальная сфера употребления.

Поступила 4.09.2015г.

**OMISSION AS A METHOD OF SPEECH COMPRESSION IN
SIMULTANEOUS INTERPRETATION
FROM KOREAN INTO RUSSIAN**

Zh.B. Toktarova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan

Keywords: Korean language, interpretation, political discourse, speech compression, reception omission

Abstract The article deals with the omission as a method of speech compression in the simultaneous interpretation from Korean into Russian, as well as analysis of the omission method in the translation of Minister of Foreign Affairs of the Republic of Korea Yun Byung-se's speech. Omission accompanies the simultaneous interpretation; simultaneous interpreter can implement this method in order to save time, or compress repetitive information.

УДК 811.531

**ОПУЩЕНИЕ КАК ПРИЕМ РЕЧЕВОЙ КОМПРЕССИИ
ПРИ СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ
С КОРЕЙСКОГО ЯЗЫКА НА РУССКИЙ**

Ж.Б. Токтарова,

магистрант, синхронист-переводчик КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, zhansaya0301@gmail.com

Ключевые слова: корейский язык, синхронный перевод, политический дискурс, речевая компрессия, прием опущения.

Аннотация. В статье рассмотрено опущение как прием речевой компрессии при синхронном переводе с корейского языка на русский, а также использование приема опущения в переводе выступления министра иностранных дел Республики Корея Юн Бенсе. Синхронист-переводчик может прибегнуть к данному приему с целью сжатия повторяющейся информации, дающий возможность экономии времени.

Целью данной работы является дать представление об опущениях в процессе синхронного перевода с корейского языка на русский на материале выступлений Министра Иностранных Дел Республики Корея Юн Бенсе. Опущениями называются слова или фразы, которые опускаются синхронистом-переводчиком в исходном языке, то есть корейском, при переводе на русский язык. Опущения являются приемом, который был намеренно использован переводчиком [1, с. 19]. В этом случае опущения не искажают смысла высказываний оратора, не приводят к потере информации. При переводе опущению подвергаются

чаще всего слова, являющиеся семантически избыточными с точки зрения их смыслового содержания [2, с. 108]. И тем не менее при переводе политического дискурса прием опущения не может быть использован часто в связи с его характерными особенностями. Политический дискурс обладает высоким прагматическим потенциалом, содержит в себе авторские интенции, и его особенности должны быть в полной мере переданы на иностранный язык с целью достижения конструктивного диалога между государствами различных стран [3, с. 180]. Рассмотрим примеры перевода с корейского языка на русский выступления министра иностранных дел Республики Корея Юн Бенсе на сегменте высокого уровне 25-ой сессии Совета ООН по правам человека [см.перевод 4].

Пример 1.

Исходный язык: 이것은 지난 세기 식민침탈과 전쟁, 빈곤과 억압을 겪었으며, 지금도 분단의 아픔을 겪고 있는 나라로서, 그 어느 나라보다도 동병상련의 아픔을 공유할 수 있는 위치에 있기 때문입니다 [см.перевод 5].

Язык перевода: Наша страна, пережившая колонизацию, войну, нищету, репрессии, страдает и сегодня, так как по-прежнему разделена. Поэтому, как никто другой, мы хорошо понимаем чужую боль.

Наш перевод: Колонизацию и войну, нищету и репрессии пережила Корея в прошлом веке, и как страна, которая по-прежнему разделена, мы лучше, чем любая другая страна разделяем их боль.

В готовом переводе, который взят нами с официального сайта МИД, переводчик опустил фразу «в прошлом веке», которая на наш взгляд, не несет искажения смысла или потери информации, так как это общеизвестный факт.

Пример 2.

Исходный язык: 아울러 지난 6년 동안, 약자의 인권을 보호하고 인권협약기구를 강화하기 위한 Pillay 인권최고대표의 헌신적인 노력에 사의를 표명합니다.

Язык перевода: Вместе с этим, мы выражаем признательность Верховному комиссару ООН Нави Пиллэй, который прилагал максимум усилий во имя защиты прав наиболее уязвимых людей и укрепления системы договорных органов ООН по правам человека.

Наш перевод: Кроме того, мы выражаем признательность Верховному комиссару ООН Нави Пиллэй, который прилагал максимум усилий во имя защиты прав наиболее уязвимых людей и укрепления системы договорных органов ООН по правам человека последние 6 лет.

С исходного языка не было переведено выражение «последние 6 лет», но если обратить внимание на даты, когда Нави Пиллэй стал Верховным комиссаром ООН по правам человека в 2008 году и дату выступления министра иностранных дел Республики Корея Юн Бенсе 2014 год, то прошло ровно 6 лет с начала деятельности Нави Пиллэя. Тем самым переводчик опустил избыточную информацию, восполняемую экстралингвистическими знаниями.

Пример 3.

Исходный язык: 이와관련, COI 보고서가한반도가안고있는심각한 인도적비극, 즉, 이산가족, 납치피해자, 국군포로문제도다루고있는 점을평가하며, 최근 재개된 남북 이산 가족 상봉을 계기로 더 늦기 전에 상봉 정례화를 포함한 근본적인 해결책이 조속히 마련될 수 있도록 북한 측의 적극적인 호응을 촉구합니다.

Язык перевода: Переводчик: В этой связи мы высоко оцениваем доклад Комиссии, посвященный гуманитарной трагедии Корейского полуострова, в том числе проблемам разделенных семей, похищенных и военнопленных. Мы призываем КНДР к активному содействию с тем, чтобы найти принципиальное решение ряда вопросов, включая регулярное проведение встречи разделенных семей, которая недавно была возобновлена.

Наш перевод: В связи с этим, мы высоко оцениваем доклад Комиссии, посвященный гуманитарной трагедии Корейского полуострова, в том числе проблемам разделенных семей, похищенных и военнопленных и в рамках недавно возобновленных встреч разделенных семей, призываем КНДР к активному содействию с тем, чтобы найти принципиальное решение ряда вопросов, включая регулярное проведение встречи разделенных семей.

Переводчик опустил выражение «в рамках недавно возобновленных встреч разделенных семей» для того, чтобы не повторять данное высказывание при переводе дважды, и, тем не менее, интенция оратора была передана и нет потери информации [3].

Пример 4.

Исходный язык: 1990년대 르완다와 구 유고슬라비아에서 참혹하게 벌어진 분쟁하 성폭력의 충격 이후, 국제사회는 지난 20년간 무력분쟁하 성폭력 방지를 위해 많은 노력을 해 왔습니다.

Язык перевода: После ужасных сексуальных насилий, происходящих во время вооруженных конфликтов в Руанде и бывшей Югославии в 1990-х годах, международное сообщество прилагало немало усилий для предотвращения подобных преступлений.

Наш перевод: После ужасных сексуальных насилий, происходящих во время вооруженных конфликтов в Руанде и бывшей Югославии в 1990-х годах, последние 20 лет международное сообщество прилагало большие усилия для предотвращения подобных преступлений.

Переводчиком было опущено высказывание «последние 20 лет», но уже указав «после ... в 1990-х годах» становится ясно, что прошло около 20 лет. Выступление имело место в марте 2014 года, и слушатели могли и сами посчитать, сколько времени международное сообщество прилагает усилия для предотвращения подобных преступлений [4].

Пример 5.

Исходный язык: 최근 들어 일부 일본 정치지도자들은 이러한 생생한 증언을 무시하고, 20여년 전 일본정부가 일본군 위안부 문제에 대한 일본군의 관여와 강제성을 인정하고 사죄와 반성의 뜻을 표명한 정부 대변인의 담화마저 부인하려고 그 작성경위를 다시 검증하겠다고 나서고 있습니다.

Язык перевода: Несмотря на подобные показания жертв, в последнее время японские политики пытаются пересмотреть заявление пресс-секретаря японского правительства, который признал, что японская армия была причастна к принудительной мобилизации женщин для утешения своих солдат, принес извинение и выразил раскаяние.

Наш перевод: Несмотря на подобные показания жертв, в последнее время некоторые японские политики пытаются пересмотреть заявление японского правительства, которое около 20 лет назад признало, что японская армия была причастна к принудительной мобилизации женщин для утешения своих солдат, выразило извинения раскаяние.

В исходном языке выступления выражение «около 20 лет назад» не было переведено на русский язык. Мы считаем, что все слушатели были в курсе о раскаянии Японии в 1993 году, и с тех пор прошло около 20 лет, тем самым отдельное подчеркивание этого факта не было обязательным.

Пример 6.

Исходный язык: 그러나 국제사회가 인권보호와 신장을 위해 갈 길은 매우 험난합니다.

Язык перевода: И, конечно, мы хорошо понимаем, что этот путь не легкий.

Наш перевод: Но путь к продвижению и защите прав человека является тернистым.

Выражение «к продвижению и защите прав человека» было опущено переводчиком, но может быть воспроизведено экстралингвистическими

знаниями слушателей. Это выступление проходит на сегменте высокого уровня 25-ой сессии Совета ООН по правам человека, т.е. тема и направление работы продвижение и защита прав человека.

Пример 7.

Исходный язык: 지난 세기 우리는 2차례의 세계대전과 함께 여러 전쟁 및 내전을 거치면서 수많은 인권침해를 목격하였습니다.

Язык перевода: В прошлом веке мы стали свидетелями серьезных нарушений прав человека во многих войнах и конфликтах.

Наш перевод: В прошлом веке мы стали свидетелями серьезных нарушений прав человека во многих войнах и конфликтах, включая две мировые войны.

Переводчиком было опущено выражение «включая две мировые войны», но так как уже указано «во многих войнах и конфликтах... в прошлом веке», то слушателям становится ясно о каких войнах идет речь. Тем самым, опущение данной информации не влечет потерю смысла или интенции высказывания оратора.

В этой работе мы рассмотрели опущение как прием речевой компрессии при синхронном переводе с корейского языка на русский, а также попытались проанализировать прием опущения в переводе выступления министра иностранных дел Республики Корея Юн Бенсе [5]. Мы пришли к выводу, что прием опущения был применен правильно, но синхронисту-переводчику необходимо помнить, что паузы при переводе нежелательны. У слушателей в таких случаях возникают сомнения в способностях переводчика, и именно поэтому в режиме достаточного времени синхронисту-переводчику рекомендуется переводить все, что высказано оратором. В проанализированном переводе в исходном языке опущению подверглись, в большинстве случаев, даты, которые слушатели могут легко просчитать, а также всем известные события. Помимо языковой подготовки, для осуществления адекватного перевода, синхронисту-переводчику необходимо владеть огромными фоновыми знаниями. Перевод должен быть ориентирован также на аудиторию, т.е. переводчик, если и опустит определенные выражения, должен быть уверен, что аудитория поймет, о чем речь, и она может воспроизвести опущенную информацию посредством своих экстралингвистических знаний.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Cheung, Andrew Kay-fan. Omissions in simultaneous interpreting: word order differences, 한국통역번역학회, FORUM 10권2호, 2012. – 19 p.

[2] Илюхин В.М. Стратегии в синхронном переводе: дис. канд.ф.н.. – М.:

МГЛУ, 2001. – 108 с.

[3] Викторова С., Кулагина С. Особенности перевода политического дискурса. - LAP Lambert Academic Publishing, 2011.- 180 с.

[4] Доклад Комиссии, посвященный гуманитарной трагедии Корейского полуострова. – Режим доступа URL: <http://www.mofa.go.kr/news/majoractivity/speech/minister/index.jsp>. - (дата обращения 08.10.2015).

[5] Выступление министра иностранных дел Республики Корея Юн Бенсе. – Режим доступа URL: (<http://kaz-almaty.mofa.go.kr/webmodule/htsboard/template/read/legengread> - (дата обращения 28.09.2015).

REFERENCES

[1] Cheung, Andrew Kay-fan. Omissions in simultaneous interpreting: word order differences, 한국통역번역학회, FORUM 10권2호, 2012. – 19 p.

[2] Piyukhin V.M. Strategii v sinkhronnom perevode: diss. ... kand.f.n. M.: MGLU, 2001, 108 s. (in Russ.).

[3] Viktorova S., Kulagina S. Osobennosti perevoda politicheskogo diskursa. LAP Lambert Academic Publishing, 2011, 180 s. (in Russ.).

[4] Doklad Komissii, posvyashchennyu gumanitarnoy tragedii Koreyskogo poluostrova. Rezhim dostupa: URL: <http://www.mofa.go.kr/news/majoractivity/speech/minister/index.jsp> (data obrashcheniya 08.10.2015).

[5] Vystupleniye ministra inostrannykh del Respubliki Koreya Yun Bense. Rezhim dostupa: URL: (<http://kaz-almaty.mofa.go.kr/webmodule/htsboard/template/read/legengread> (data obrashcheniya 28.09.2015).

КОРЕЙ ТІЛІНЕН ОРЫС ТІЛІНЕ ІЛЕСПЕ АУДАРМА БАРЫСЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН СЫҒЫМДАУ СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ ТҮСІРУ ӘДІСІ

Ж.Б. Токтарова,

магистрант, ілеспе аудармашы

Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ магистранты,
Алматы, Қазақстан

Тірек сөздер: Корей тілі, ілеспе аударма, саяси дискурс, сөз компрессиясы, түсірудің әдісі.

Андатпа. Ұсынылып отырған мақалада корей тілінен орыс тіліне ілеспе аударма жасау барысында «түсіру» әдісі тілдік сығымдаудың әдісі ретінде, сонымен бірге, Корей Республикасының Сыртқы Істер Министрі Юн Бенсенің сөйлеген сөзін аударуда түсіру әдісінің қолданылуы қарастырылған. Ілеспе аудармашы аударма барысында уақытты үнемдеу үшін қайталанатын ақпаратты сығымдау мақсатында түсіру әдісін қолдана алады.

Поступила 09.09.2015 г.

УДК 811.531

PECULIARITIES OF CONSECUTIVE INTERPRETATION FROM ENGLISH INTO KAZAKH

K.T. Zhusupova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Abylai Khan KazUIR&WL, Almaty, Kazakhstan kami.zhus@mail.ru

Keywords: consecutive interpretation, political discourse, peculiarities of interpretation, English language, official, target language, specifics, politics.

Abstract. This article considers peculiarities of consecutive interpretation of official materials from English into Kazakh, as well as the difficulties in translating political and business discourses into Kazakh language. Description of political discourse and situations when this type of discourse occurs mostly has also represented. The article includes an example of translation political speech and analysis to it, which shows the specifics and peculiarities of English and Kazakh languages in consecutive interpretation. It emphasized the importance of translator's skills during interpretation of official events.

It is not a secret that in the sphere of politics professional and experienced interpreter is really valuable. Especially in those moments when there are lots of negotiations and it is necessary a fast and high-quality interpretation, who can accurately recreate a speech of representatives of the two communicative sides. One of the main sorts of this translation is a consecutive interpretation, when the interpreter “comes into play” after speaker's whole speech or it's some fragment.

In this regard, the interpreter must almost instantly analyze all the speech in his mind and reproduce it, picking up most adequate words, phrases and terms which will convey the whole meaning. There will be no possibilities and time to fix something or to supplement the missing parts with individual blocks of information because of his/her fault. In that case, if the speaker says extremely long fragments, it will be expedient to use so-called translator's note taking technique, writing down fundamental aspects, dates, names, company names, etc.

Consecutive interpretation, like all other kinds of professional translation has its own peculiarities and trends. For example, it can be bi-directional: from foreign languages into Kazakh, and, accordingly, from Kazakh into any foreign language. Often the first option looks much more “advantageous”: to translate a foreign language into your native language. It is easier to find immediately all the words, phrases and turns of speech into target language than make «reverse operation» [1, p.65].

For this reason, consecutive interpreter should have enough experience

and relevant knowledge in order he/she could immediately construct proper phrases and sentences in a foreign language. It is understandably that only diligence and long experience could help in this case.

Consecutive interpretation may be required in the following cases:

- Formal negotiations on an international level
- Business negotiations
- Talks on the phone
- Translation of speeches, presentations at various exhibitions, events, conferences

- Carrying important thematic meetings or events
- Translating of information from documents or information carriers
- Carrying out various kinds of excursions

Consecutive interpretation has several specifics belonging to it. For example:

- At the time of interpreting translator can rely only on his knowledge. Using dictionaries or other sources is strictly prohibited

- The purpose of consecutive interpretation is a complete transfer of the dialogue.

All lexical features, in this case, have absolutely no any value.

- With consecutive interpretation, the interpreter has the right to choose what exactly he will translate. That is, if the phrase contains the words that have no special meaning, the translator can simply do not translate it. But it is important not to lose the significance of the meaning of whole phrase;

- during consecutive interpretation you need to speak quickly. Translators do not have time to think or to find the right words [2, p.101].

In connection with the development of international business partnership in our country translators are increasingly faced with the need to translate the official statements from English into Kazakh and vice versa, as it is English is the international language of business relations.

The study of modern English political texts suggests to affirm that one of the most frequent themes reflected in the socio-political, are topics related to the field of cooperation. Among the many private situations within the field of social interaction, the following three typical situations, most often expressed in the socio-political texts:

- 1) conflicts (diplomatic and military), political and economic differences, controversial issues, confrontation, tensions between states, organizations and political figures, and so on ;

- 2) negotiations, discussions, meetings and other joint activities aimed at formulating decisions (agreements) to eliminate or prevent the phenomena;

3) agreements, contracts and other results of joint activities [3, p.56].

As for the political language, which has a high density of information, there are some particular qualities which are related to that type of interpretation. Typically they are: common abbreviations and copyright (*R & D* - Scientific research and experimental development activities, *GDP* - gross domestic product, *G8* - The Group of Eight, *WMD* - weapons of mass destruction).

Common to all types of official style is having all sorts of acronyms, abbreviations, and other words. For example: *M. P.* (Member of Parliament); *H.M. S.* (His Majesty's Steamship); *gvt* (government); *pmt* (Parliament); *G.C.S.I* (Knight Grand Commander of the Star of India); *U. N.* (United Nations); *D.A.S.* (Department of Agriculture, Scotland); *D.A.O.* (Divisional Ammunition Officer) [4, p.100].

With the expanding of the Kazakhstan's market many large companies are interested in the enlargement of official translators from English into Kazakh. Therefore, in order to establish partnerships with foreign companies not only high-quality translation often required, but namely, the English political translation or business English translation - that is, interpretation-taking into account the translation of terminology, understanding the subtleties of politics and business ethics. Despite the fact that the Russian translation is often used for this purpose, the need in specialist- interpreters from English into Kazakh is growing.

During political or official translation from English into Kazakh language or translation of individual tokens, there are certain difficulties associated with the peculiarities of the language. Therefore, it is necessary to consider the challenges which you could face while translating from English into Kazakh [5, p.3-4].

As we have mentioned before, there are some difficulties, especially in the translation of official discourse from English into Kazakh. One of these difficulties is the inability or incorrect translation of phraseological units. Here is what E.A Kemelbekova says according to it:

“Phraseological units, i.e., phraseological expression - a sustainable combination of words with the complicated meaning of individual words, turns of speech that are characterized by such

features as separately-designed, reproducibility, sometimes equivalence and correlation with the word. “ Translation of phraseology from English into other languages are always causes some difficulties because of the semantic integrity and complexity of such structures. For example, “*to get out of bed on the wrong side*” – «СОЛ АЯҒЫМЕН ТҰРУ»; “*to hold ones cards*

close to ones chest” – «құпияда сақтау», *“to gild refined gold”* – «одан әрі жақсартуға тырысу», *“nothing is stolen without hands”* – «жел тұрмаса шөптің басы қимылдамайды». However, it is important to understand that this kind of difficulties arise during translation almost in any language pairs [6, p.259-260].

According to this, we can consider the following example from the speech of State Secretary John Kerry:

“Thank you very much, and thank you, Mr. Secretary General, distinguished minister members of the Security Council.

Five weeks ago, the world saw rows upon rows of murdered children lying on a hospital floor alone or beside slain parents, all wrapped in un-bloodied burial shrouds. And the world’s conscience was shocked, but our collective resolved hardened. Tonight, with a strong, enforceable, precedent-setting resolution requiring Syria to give up its chemical weapons, the United Nations Security Council has demonstrated that diplomacy can be so powerful; it can peacefully defuse the worst weapons of war”.

For further analysis of the interpretation, below is a translation of this segment into Kazakh language which is taken from “United States Diplomatic Mission to Kazakhstan” web-site:

“Құрметті Бас хатшы мырза, құрметті БҰҰ Қауіпсіздік кеңесінің мүше министр мырзалар, Сіздерге өз алғысымды білдіремін.

Бес апта бұрын бүкіл әлем аурухана едендерінде демсіз әкешелерінің қасында немесе жалғыз, кезінде оранып өліп жатқан кішкентай бүлдіршіндерді көрді. Бұл жантүршігерлік жайт әлемнің бірігіп, шешім қабылдауын қажететті. БҰҰ Қауіпсіздік кеңесі Сириядан химиялық қарудан бас тартуын талап ететін қарар қабылдап, дипломатия өкілдерінің қарудың ең қауіптісін қолынан келгенше бейбіт жолмен жеңе алатынын дәлелдей түсті”.

In this example, we can identify some of the features of the official discourse, such as abbreviations, names of organizations, and others (Security Council, Mr. Secretary General, resolution, the United Nations). Also the sentence: “Five weeks ago, the world saw rows upon rows of murdered children lying on a hospital floor alone or beside slain parents, all wrapped in un-bloodied burial shrouds” was translated with a great accuracy from the lexical point of view. In this sentence, interpreter has used special equivalents to such phrases as: *rows upon rows, wrapped in un-bloodied burial shrouds*. As the speaker presented his speech with a specific intonation, interpreter also reproduced these phrases with special artistic characteristics. He stressed and paid particular attention to those phrases,

as they consist of the speaker's main idea. This helped the listener to penetrate deeply into the meaning of the speech and the interpreter showed his professional skill, as well as a good command of the native language. All these and other factors positively affected to the translation of speech, making it quite clear, meaningful and adequate.

Thus, we can conclude that the translation of official style should adequately convey meaning to the original shape as much as possible close to the original form. Deviations are possible only if they are justified by the peculiarities of the source language and the target language, as well as the requirements of style.

English in the modern period of globalization has become the main language of politics, science, technology, business, and this is the language which is used for communication on international level. Therefore, in order to achieve success in foreign arenas we need to know not only general English, but the special English, in this case officially, political English.

Since any text in a foreign language is the subject of the study of linguistics, translation of official statements also included in the range of interests of translators. At this point, contact politicians and linguists. One does not need to know the features and intricacies of translation, and the other - the subtleties and complexities of office in order to work effectively in a symbiotic relationship. Interpreters must know how properly and adequately official discourse can be translated from English into Kazakh and vice versa, so that there would not be any misunderstanding and incorrect perception of the transferred information between two parties by his fault.

REFERENCES

- [1] Комиссаров В.Н. Теория перевода. - М., 1999. - 65 p.
- [2] Мирам Г.Э. Профессия: Переводчик. - М., 1999. - 101 p.
- [3] Brodsky Yu M. Political discourse and translation. - Ekaterenburg, 2000 - 56 p.
- [4] Kulagina S. Peculiarities of translation political discourse. - М., 2011. - 100 p.
- [5] Anosova N.E. Problems of translation English political discourse. - М., 2013. - P.3-4.
- [6] Печерских Т.Ф. Особенности перевода разносистемных языков (на примере английского и казахского языков). -М., 2012. - P. 259-261.

REFERENCES

- [1] Komissarov V.N. Teoriya perevoda. M., 1999, 65 p.
- [2] Miram G.E. Professiya: Perevodchik. M., 1999, 101 p.
- [3] Brodsky M.Yu. Political discourse and translation. Ekaterenburg, 2000, 56 p.
- [4] Sofia Viktorovna, Svetlana Kulagina. Peculiarities of translation political discourse. M., 2011 - 100 p.
- [5] Anosova N.E. Problems of translation English political discourse. M., 2013, p. 3-4.
- [6] Pecherskikh T.F. Osobennosti perevoda raznosistemnykh yazykov (na primere angliyskogo i kazakhskogo yazykov). M., 2012, p. 259-261.

АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ІЗБЕ-ІЗ АУДАРМА КЕЗІНДЕГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

К.Т. Жусупова,

магистрант, ілеспе аудармашы

Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ, Алматы, Қазақстан
kami.zhus@mail.ru

Тірек сөздер: дәйекті аударма, саяси дискурс, талдап түсіндірудің өзгешеліктері, ағылшын тілі, лауазымды адам, мақсатты тіл, өзгешелік, саясаткерлер.

Андатпа. Бұл мақалада ағылшын тілінен қазақ тіліне ресми материалдарды аудару ерекшеліктері қарастырылады, сондай-ақ қазақ тілінде саяси және іскерлік дискурсты аудару қиындықтарына назар аударылған. Мақалада ағылшын тілінен қазақ тіліне ізбе-із аударма кезіндегі туындайтын ерекшеліктері мен қыр-сырларын айқындайтын, саяси баяндаманың мысалы мен талдамасы қамтылған.

ОСОБЕННОСТИ ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОГО ПЕРЕВОДА С АНГЛИЙСКОГО НА КАЗАХСКИЙ

К.Т. Жусупова,

магистрант, синхронист-переводчик

КазУМО и МЯ им. Абылай хана,
Алматы, Қазақстан, kami.zhus@mail.ru

Ключевые слова: последовательный перевод, политический дискурс, особенности интерпретации, английский язык, должностное лицо, целевой язык, специфика, политики.

Аннотация. В этой статье рассматриваются особенности последовательного перевода официальных материалов с английского на казахский, а также трудности в переводе политических и официальных дискурсов в казахском языке. Статья включает в себя пример перевода политической речи и анализа к ней, которые показывают специфику и особенности английского и казахского языков в последовательном переводе.

Поступила 12.09.2015 г.

IMPLEMENTATION OF RECEIVING GRAMMATICAL TRANSFORMATION
IN ARABIC / RUSSIAN INTERPRETATION

D.T. Azizov,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Ablai Khan KazUIR&WL, Almaty, Kazakhstan

Keywords: simultaneous translation, translation strategy, the transformation of receiving grammatical, lexical transformation, stylistic transformation of permutation, replacement, Arabic.

Abstract. The article is devoted to the interpretation from one language to another, it relates to possible situations that arise in the translation of various segments of languages. This article aims to explore the strategy most commonly used in the interpretation from Arabic to Russian; analyze how to implement these strategies. Particular attention is paid to the reception of the grammatical transformation, and especially its implementation.

УДК 811.411.21

ПРИМЕНЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ
ПРИ СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ С АРАБСКОГО ЯЗЫКА НА РУССКИЙ

Д.Т. Азизов,

магистрант, синхронист-переводчик
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан
azizov_92@mail.ru

Ключевые слова: синхронный перевод, стратегия перевода, прием грамматической трансформации, лексическая трансформация, стилистическая трансформация перестановка, замена, арабский язык.

Аннотация. Статья посвящена вопросам перевода непосредственно с одного языка на другой, в ней разбираются возможные ситуации, возникающие при переводе различных сегментов ИЯ на ПЯ. В данной статье ставится задача рассмотреть стратегии, наиболее часто применяющиеся при синхронном переводе с арабского языка на русский; произвести анализ способов осуществления указанных стратегий. Особое внимание уделено приему грамматической трансформации и особенностям ее осуществления.

Процессом перевода или переводом в узком смысле этого термина называются действия переводчика по созданию текста перевода (собственно перевод). Процесс перевода включает, по меньшей мере, два этапа: уяснение переводчиком содержания оригинала и выбор варианта перевода. В результате этих этапов осуществляется переход от текста оригинала к тексту перевода. При этом действия переводчика часто интуитивны и переводчик подчас не осознает, чем он руководствовался при выборе того или иного варианта. Это, однако,

не означает, что такой выбор полностью случаен или произволен. Он во многом определяется соотношением способов построения сообщений в исходном языке и языке перевода. Теория перевода стремится выяснить, как происходит переход от оригинала к тексту перевода, какие закономерности лежат в основе действий переводчика. Преобразования, с помощью которых можно осуществить переход от единиц оригинала к единицам перевода в указанном смысле, называются переводческими (межъязыковыми) трансформациями. Поскольку переводческие трансформации осуществляются с языковыми единицами, имеющими как план содержания, так и план выражения, они носят формально-семантический характер, преобразуя как форму, так и значение исходных единиц. Достижение переводческой эквивалентности («адекватности перевода»), вопреки расхождениям в формальных и семантических системах двух языков, требует от переводчика, прежде всего, умения произвести многочисленные и качественно разнообразные переводческие трансформации, с тем, чтобы текст перевода с максимально возможной полнотой передавал всю информацию, заключенную в исходном тексте, при строгом соблюдении норм языка перевода.

Однако следует отметить, что специалисты в области теории перевода так до сих пор и не пришли к общему мнению относительно самой сущности понятия трансформации. Этим и объясняется большое количество классификаций, предложенных учеными, отличающихся друг от друга. В первую очередь важно уточнить смысл, вкладываемый в понятие «переводческая трансформация». Существуют определения, предложенные Л.С. Бархударовым, Р.К. Миньяр-Белоручевым, Я.И. Рецкером, А.Д. Швейцером, В.Е. Щетинкиным, Л.К. Латышевым, В.Н. Комисаровым, В.Г. Гаком и другими. Однако основополагающим принято считать определение Л.С. Бархударова, поскольку оно наиболее точно отражает сущность вопроса. В целом, исходя из определений, делаем вывод, что переводческие трансформации – это межъязыковые преобразования, перестройка элементов исходного текста, операции перевыражения смысла или перефразирование с целью достижения переводческого эквивалента) [1, с.10].

А.М. Фитерман и Т.Р. Левицкая выделяют три типа переводческих трансформаций: 1. Грамматические трансформации. Сюда относятся следующие приемы: перестановки, опущения и добавления, перестройки и замены предложений. 2. Стилистические трансформации. К данной категории можно отнести такие приемы,

как синонимические замены и описательный перевод, компенсация и прочие виды замен. 3. Лексические трансформации. Здесь нужно говорить о замене и добавлении, конкретизации и генерализации предложений, а также об опущении [2, с.42].

Перестановка как вид переводческой трансформации – это изменение расположения (порядка следования) языковых элементов в тексте перевода по сравнению с текстом подлинника [3, с. 52]. Обычно перестановке подвергаются такие элементы как слова, словосочетания, части сложного предложения и самостоятельные предложения в структуре текста. Одним из самых распространенных видов перестановок является изменение порядка слов и словосочетаний. Как известно, типология порядка слов в предложениях и синтагмах послужила основой для классификации языков. Все языки мира делятся на языки со свободным порядком слов в предложениях (например, славянские языки) и языки с фиксированным порядком слов (например, японский, английский, арабский). Такая оппозиция свободного и фиксированного порядка слов представляет собой множество «отступлений» от фиксированного порядка и «ограничений» свободного расположения. Так, в русском языке в случае омонимии форм именительного и винительного падежей порядок слов становится фиксированным: субъект действия обязательно предшествует объекту. В арабском же языке «обязательным» является такой порядок слов в предложении: действие – субъект – объект (VSO). Отсюда понятно, что при переводе с арабского языка на русский перестановка слов в предложении практически неизбежна, так как в русском предложении действие предшествует субъекту лишь тогда, когда это продиктовано семантикой и стилистически оправданно [4, с.35].

Ориентированность зависимости в арабской синтагме выглядит следующим образом: вначале независимый член – потом зависимый, т.е. вначале действие – потом объект; вначале предмет – потом его признак; вначале действие – потом субъект [5, с.21]. В русской синтагме такая ориентированность зависимости между членами синтагмы наблюдается далеко не всегда. В частности, расположение действия и объекта, а также признака и предмета в большинстве случаев соответствует центробежному порядку слов. Именно поэтому перестановки языковых элементов в процессе перевода текстов с арабского языка на русский практически неизбежны. Примеры:

ثَيْنَانَا تَيْمَانَا بِرَحْلَا تَيْهَتَا . – Вторая мировая война закончилась.
(Вместо: «Закончилась война мировая вторая»).

При переводе текстов с арабского языка на русский часто возникает необходимость замены частицы , *دقة*, не имеющей эквивалента в русском языке, при употреблении ее в сочетании с глаголом прошедшего времени на наречие «уже», «ранее» и т.п. например: *قريصة قرايزب ماف دقة نأ*. Ранее он совершил краткосрочный визит в страну.

Довольно часто при переводе с арабского языка на русский возникает необходимость замены существительного, выполняющего роль зависимого члена идафы, т.е. несогласованного определения, на прилагательное [6, с.6]. Например: *قرنلا رصء* – атомный век (букв.: «век атома»); *تتيدملا تبتكم* – городская библиотека (букв.: «библиотека города»); *قرمافلا تعماج* – Каирский университет (букв.: университет Каира). Возможны и обратные замены – прилагательного существительным: *لأاشملا* – президент Египта (букв.: «египетский президент»); *ي رصملا س يئرلا* – проблемы роста / развития (буквальный перевод невозможен). Особое место в арабском языке занимают неполнозначные глаголы, обозначающие различные фазы действия – близость, посторонние, итеративность. При их переводе на русский язык не обойтись без переводческих трансформаций. Глаголами близости действия являются глаголы *كشوا*, *داأ*, *يسأ*, а также их производные. Данные глаголы при переводе на русский язык чаще всего заменяются наречиями «чуть не», «едва», «почти». Например: *توميد ناأ*. Он чуть не умер. (Букв.: «Он был близок к тому, чтобы умереть») [7, с.129-131].

Глаголы повторения и итеративности, представленные в арабском вокабуляре многими глаголами – *ررأ* «возобновлять», «повторять», *رركت* «повторяться», «возобновляться», *داعا* «возвращать», «возобновлять» и т.д., в речи часто трансформируются в русские наречия. В этом отношении особенно показателен словообразовательный глагольный ряд от корня *د و ع* – *داع* «возвращаться», *داعا* «возвращать», «возобновлять»; *داتعا* «иметь обыкновение» и др. Например: *بالبو داع*. Он вновь потребовал. (Букв.: «Он вернулся и требовал») *لأ داع* *تمدقملا*. Он снова оказался в центре внимания (Букв.: «Он вернулся к впереди находящейся части внимания») *تسلج داعتسا*. Он опять сел. (Букв.: «Он возобновил свое сидение»). Как видим из примеров, замена вышеуказанных глаголов наречиями часто сопровождается и другими переводческими трансформациями, как то: замена форм слова (глагол *توميد* в настояще-будущем времени заменен глаголом «умер» в прошедшем времени), замена частей речи (масдар *تسلج* «сидение» заменен глаголом «сел»), добавление (глагол «оказался» в предложении «Он снова оказался в центре внимания»), опущение (притяжательное

местоимение «при масдаре تسلج» опущено) и др. Переводчику следует помнить, что эти же глаголы могут употребляться в тексте и как полнозначные, поэтому относиться к ним нужно очень внимательно. При переводе текстов с арабского языка на русский часто возникает необходимость замены частицы , ذق, не имеющей эквивалента в русском языке, при употреблении ее в сочетании с глаголом прошедшего времени на наречие «уже», «ранее» и т.п. например: *تريصق قرايزب ما ذق نا*. Ранее он совершил краткосрочный визит в страну.

دش أب قريبرعلا لودلا وعماجل ماعلا نيمالا يبرعلا ليبن روتكدلا نادا ققطنمب قداصل مامل دجسم هل ضرعت يذلا يباهرالا اءادتعال تارابعل نيرشعو قسمخ يلواح لتقم نع رفسا اذلا او ، تيوكلا قني دم طسو رباوصل يباهرالا شعاد ميظنت دي يلع ، نيئتئام يلواح قباصل او اي ربألا نم. Доктор Набиль Эль-Араби осудил генерального секретаря Лиги арабских государств в самых сильных проявлениях террористической атаки на Имам аль-Садик мечети Сауабир города Эль-Кувейте, что привело к гибели около двадцати пяти невинных людей и, ранив около двухсот, преступность на себя взяла террористическая организация Дааш.

يلع قريبرعلا لودلا وعماج سلجمل نيرشعل او قسداسلا ايداعلا قروءلا دقع نم قرتفلا لال خخي شلا مرش قني دمب قريبرعلا رصم قيروهمج يف قمقل اوتسم فتاكتو رفاضت ايدعتست قمع تايدحتو فورظ لظ يف 2015 سرام 29 - 23. اءتءءومل قريبرعلا لودلا

Двадцать шестая очередная сессия Совета Лиги арабских государств, состоявшемся на высшем уровне в Арабской Республике Египет в Шарм-Эль-Шейх в период с 23 марта по 29, 2015 в условиях глобальных проблем требует согласованности и интегрировать арабские государства, чтобы противостоять им.

ءارزول لوالا يرازولا عامتجال اماهوني يرازوني عامتجا داقعنا 2013 ماع دمش تارامل قلود يف دقع يذلا او ايبونجل الكيرمأ لودو قريبرعلا لودلا نم ققاطلا ميلعتلا او ايبرتل ءارزول يناثللا عامتجال او 16/1/2013 موي قءحتملا قريبرعلا موي اميل يف دقعنا يذلا ايبونجل الكيرمأ لودو قريبرعلا لودلا يف

Свидетелями в 2013 двух министерских встреч и первая встреча министров энергетики арабских стран и стран Южной Америки, которая была проведена в Объединенных Арабских Эмиратах на 01.16.2013 и на втором совещании министров образования в арабских странах и странах Южной Америки, который был проведен в Лиме 4/10/2013.

حابص قريبرعلا لودلا وعماجل ماعلا نيمالا يبرعلا ليبن روتكدلا رداغ عامتجا يف قكراشملم لكذو توريب قينا نابللل قمصاعلا يل اءءوتم مويلا ، قديءجل ايبرووالا راولا قسايس قءءارمل برعلا قءءءءالا ءارزول يققيسنت

24/6/2015 قفاومل اءدغ مدقع ررقملاو

Доктор Набиль Эль-Араби Генеральный секретарь Лиги арабских государств сегодня утром покинул столицу Ливана Бейрут, чтобы принять участие в координационном совещании арабских министров иностранных дел для рассмотрения новой европейской политики соседства, которая состоится завтра, 06/24/2015

بي حرت نع ءيبرعلا لودلا ءعماجل ماعلا نيمألا يبرعلا ليبن روتكدلا برعأ تبسلا موي يلام يف ءعزانتملا فارطألا عيقوتب ءيبرعلا لودلا ءعماجل يلام ءمصاع يف ”ءحل اصل ملام او ملسلا قافتا“ ىلع يراجلا وينوي 20 قفاوملا ءيميلقإلا تامظنملا نم ددعو يقيرفالا داخاتالا وءدحتملا ممالا روضحب ،وكاماب اهت يوضع يف يلام ءيرومجم كراشت يتلا

Доктор Набиль Эль-Араби Генеральный секретарь Лиги арабских государств поприветствовал Лигу арабских государств в ходе встречи подписали конфликтующие стороны в Мали в субботу, 20 июня “мир и соглашение о примирении” в столице Мали Бамако, в присутствии Организации Объединенных Наций и Африканского союза и ряда региональных организаций, Республика Мали, участвующих в его составе.

ءعب ،ءيبرعلا لودلا ءعماجل ماعلا نيمألا يبرعلا ليبن روتكدلا لبقتسا ءارزولا سلجم سيئر مالمس مات سيئرلا ءلود ،ءماعلا ءنامألا رقم يف مويلا رهظ ءينانبللا ءموكحلا يف ءارزولا ءداسلا روضحب كلذو ،ءينانبللا ءيرومجلل ءرهاقلا يف نانبل ريفسو نوعرف لاشيمو نايرظن روتراو بي هس مراكأ ءءايذ دلخ روتكدلا

Доктор Набиль Эль-Араби Генеральный секретарь Лиги арабских государств, во второй половине дня принял в штаб-квартире Генерального секретариата, Президента государства Республики Ливан Тамам Салам и премьер-министра, в присутствии министров в правительстве Ливана Акрам Чехаеб и Артур Назираан и Мишель Фараон и посол Ливана в Каире, доктор Халид Зияд.

ءاءءعلا اب ءيبرعلا لودلا ءعماجل ماعلا نيمألا يبرعلا ليبن روتكدلا ددن ىلع سلبارط يف ءيسنوتلا ءماعلا ءيلصنقلا رقم هل ضرعت يذلا يباهرالا نيلماعلا نيفظوملا نم 10 فاطتخاب تماق يتلا ءحلسملا ءاعماجل اضعب يءيأ اهيف

Доктор Набиль Эль-Араби генеральный секретарь Лиги арабских государств, осудил террористические атаки, от которых пострадали Генеральное консульство в штаб-квартире Туниса в Триполи в руках некоторых из вооруженных групп, которые похитили 10 сотрудников персонала.

Часто возникает необходимость использовать трансформации

типа («пассив > «актив»). Так, например, *فأفصمنا تباصاً يتلا رارضلاً دعب* ... буквально означает «после повреждений, которые поразили нефтеочистительный завод...». При данном лексическом значении слово *راضلاً* по нормам арабского языка может быть подлежащим в активной конструкции, тогда как его соответствие в русском языке «повреждения» не может функционировать в роли подлежащего, особенно с глаголом «поразить». Поэтому используется пассивная конструкция – «после того, как заводу были нанесены повреждения». При выборе иного значения слова *راضاً* – «убыток», «ущерб», «вред» и т.д. также необходимы подобные преобразования: «после того ущерба, который был нанесен заводу», или «после того ущерба, который понес завод», или «после тех убытков, которые понес завод», или «после того урона, который был нанесен заводу» и т.д. Еще один пример трансформации типа «пассив > актив»: *أفصمنا أريزونيعة*. Его назначили министром внутренних дел. (Вместо: «Он был назначен министром внутренних дел»). Буквальный перевод этой фразы, звучащей по-арабски однозначно, может привести русскоязычного читателя или слушателя к заблуждению или недоумению: неясно, назначил ли его министр на какую-то должность или все-таки он сам стал министром. Приведем пример замены арабского сложного предложения простым при переводе его на русский язык: *ألمحلاً ترشاباً هو رانلاب ألودلاً بعلة*. Начав эту кампанию, государство играет с огнем. (Букв.: «Играет это государство с огнем, и оно начало кампанию»).

Например, в русском языке отсутствуют морфологические средства выражения состояния определенности или неопределенности имени. Поэтому при передаче значения неопределенности вводятся слова «один», «какой-то», «некий» и т.д.: *يدومسناً تبيرعاً أكلمملاً نامةة و طلسه تعفو*. Несколько недель назад Султанат Оман и Королевство Саудовская Аравия подписали договор. (Вместо: «Недели назад ...»). При передаче значения определенности можно прибегнуть к добавлению слов «этот», «эта», «данный» и т.д.

Переводчик-синхронист не применяет лишь одну стратегию в процессе перевода, В ходе осуществления СП происходит “синхронное” применение переводческих стратегий, когда в ходе передачи устного дискурса с ИЯ на ПЯ задействуются несколько стратегий одновременно [8].

Еще раз подчеркнем, что перечисленные выше переводческие трансформации (как видно и из самих приводимых нами примеров) в «чистом виде» встречаются редко. Как правило, разного рода

трансформации осуществляются одновременно, то есть сочетаются друг с другом – перестановка сопровождается заменой, грамматическое преобразование сопровождается лексическим и т.д. Именно такой сложный, комплексный характер переводческих трансформаций и делает перевод столь сложным и трудным делом.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Скалозубова О.С. Арабский язык: практика перевода. – Минск, 2011. - С. 9-21.
- [2] Алексеева И.С. Введение в переводоведение. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 42 с.
- [3] Илюхин В.М. Стратегии в синхронном переводе (на материале англо-русской и русско-английской комбинаций перевода): дисс. ...канд. филол. наук. - М., 2001. – С. 38-45.
- [4] Dickins, James. Thinking Arabic translation. – London, 2002. – 21 с.
- [5] Гранде Б.М. Курс арабской грамматики. – Москва, 2001. - 35 с.
- [6] Foreman D. Translation of extracts from *يَسْنُوْتَلَا مَرِيْبِرْصَمِ يَفِ مَتَارْمُو دِيَسْلَا*. - BA translation project: University of Durham, 1996. – 7 p.
- [7] Баранов Х.К. Арабско-русский словарь. – М., 2001. – С. 129-131.
- [8] Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. – М., 1980.- 48с.

REREFENCES

- [1] Skalozuba O.S. Arabskiy yazyk: praktika perevoda. Minsk, 2011, S. 9-21. (in Russ.).
- [2] Alekseyeva I.S. Vvedeniye v perevodovedeniye. M.: Izdatel'skiy tsentr «Akademiya», 2004, 42 s. (in Russ.).
- [3] Ilyukhin V.M. Strategii v sinkhronnom perevode (na materiale anglo-russkoy i russko-angliyskoy kombinatsiy perevoda): diss. ...kand. filol. nauk. M., 2001, S. 38-45. (in Russ.).
- [4] James Dickins. Thinking Arabic translation. London, 2002, 21 s.
- [5] Grande B.M. Kurs arabskoy grammatiki. Moskva, 2001, 35 s. (in Russ.).
- [6] Foreman D. Translation of extracts from *يَسْنُوْتَلَا مَرِيْبِرْصَمِ يَفِ مَتَارْمُو دِيَسْلَا*. BA translation project: University of Durham, 1996, 7 p.
- [7] Baranov KH.K. Arabsko-russkiy slovar'. M., 2001, S. 129-131 (in Russ.).
- [8] Min'yar-Beloruhev R.K. Obshchaya teoriya perevoda i ustnyy perevod. M., 1980, 48 s. (in Russ.).

**АРАБ ТІЛІНЕН ОРЫС ТІЛІНЕ ІЛЕСПЕ АУДАРМА БАРЫСЫНДАҒЫ
ГРАММАТИҚАЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ ӘДІСІНЕ
ІСКЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Д.Т. Азизов,

магистрант, ілеспе аудармашы

Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдер
университеті, Алматы қаласы, Қазақстан

Тірек сөздер: ілеспе аударма, аударманың стратегиясы, грамматикалық трансформацияның әдісі, лексикалық трансформация, стильдік трансформация, арабтың тілі, ауыстыру.

Андапта. Бұл мақалада бір тілінен басқа тілге аудару барысында туындайтын ықтимал жағдайлар қаралады. Мақала араб тілінен орыс тіліне аударма барысында қолданылатын стратегияларды зерттеуге ұмтылады. Ерекше орын грамматикалық трансформация әдісіне берілген. Мақала екі тілдің арасындағы арнаулы аударманың сұрақтарын қарастырады.

Поступила 4.09..2015

**THE SIMULATION DURING SYNCHRONOUS INTERPRETATION FROM
PERSIAN TO KAZAKH IN THE CONFERENCES, DEDICATED
TO COOPERATION EXPERIENCE OF KAZAKHSTAN AND IRAN
IN THE OIL EXCHANGE FIELD**

M.S. Kanagatova,
undergraduate, dept. of postgraduate education,
Abylai Khan KazUIR&WL, Almaty, Kazakhstan

Keywords: Persian language, interpretation, pattern, types of samples, black gold, Iran, Kazakhstan.

Abstract. In the article the simulation during synchronous interpretation from persian to kazakh of the conferences,dedicated to cooperation experience of Kazakhstan and Iran in the oil exchange field, has been considered. It is the method to change the text of first language with the text of translatable language. Interpreter perceive original text, performing several interlingual transformations, will produce ready translation.

УДК811.411.21

**ҚАЗАҚСТАН МЕН ИРАНЫҢ МҰНАЙ АЙЫРБАСТАУ
САЛАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ТӘЖІРИБЕСІНЕ АРНАЛҒАН
КОНФЕРЕНЦИЯЛАРДЫ ІЛЕСПЕ АУДАРМАБАРЫСЫНДА ҮЛГІЛЕУ**

М.С. Қанағатова,
магистрант, ілеспе аудармашы
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы,Қазақстан
smkanagatova6@gmail.com

Тірек сөздер: парсы тілі, ілеспе аударма, үлгілеу, үлгілеу түрлері, қара алтын, Иран, Қазақстан.

Андатпа. Мақалада Қазақстан мен Иранның мұнай айырбастау саласындағы ынтымақтастық тәжірибесіне арналған конференцияларды парсы тілінен қазақ тіліне ілеспе аударма барысында үлгілеу қарастырылған. Бұл тәсілді бірінші тілдің мәтінін аударылатын тілдің мәтініне ауыстыру деп түсінеміз. Аудармашы түпнұсқаны қабылдап, санасында бірнеше тіларалық трансформация жасайды да, дайын аударма шығарады.

А.Т. Казакованың ойынша, дәлме-дәл аударманың болуы мүмкін емес, себебі, тіпті, әр қилы мәдениетті сөз етпегеннің өзінде олардың қарапайым ғана грамматикалық құрылымдары мен сөздік қорларында елеулі айырмашылықтар зор болады [1, 156 б.].

Біз, болашақ аудармашылар кез келген аударма үдерісі кезінде сөздіктерде берілген баламаларды сәтті, орынды қолдану жүзеге аспай жататын жағдайларға жиі ұшырап жүреміз. Себебі контекстінің шарттары қатаң орындалуы тиіс. Мұндай жағдайда аудармашылар аударманың үлгілеріне жүгінуіне мәжбүр болады және бұл мәжбүрлік

түпнұсқа мен аударма тілдерінің арақатынасы нәтижесінде туындаған заңдылыққа бағынады [2, 238 б.].

Бұл жұмыстың мақсаты мұнай саласына арналған конференцияларды парсы тілінен қазақ тіліне ілеспе аударма барысында үлгілеу тақырыбына түсінік беру. Мұнай ерте замандардан бері көмірсутегі отынымен қамтамасыз етудегі ең күрделі заттардың бірі.

Егер де мұнайды өңдеп, оны мұнайхимия өнімдеріне айналдырған соң оның маңызы да пайдасы да жоғарылайды. Қазіргі кезде мұнай және газ өнеркәсібі ең күрделі және дамыған өнеркәсіптердің біріне айналғаны белгілі. Мұнай мен газ шығарылмайтын мемлекеттер мұнай-газ өнеркәсібі дамыған мемлекеттермен қымбат келісімшарттар жасауға мәжбүр. Мұнай пайдаланудың көлемі артқаны соншалық, қазір оның жер қойнауындағы қоры сарқыла бастады. Сондықтан адамзат мұнайды тереңнен алуға көшті. Біздің Қазақстанда да қара алтын Каспий теңізінің түбінен әлдеқайда төмен жатқан жерден мұнай өндірілуде. Сондықтан бұл тақырып әрқашан өзекті болып қала бермек.

Мысал ретінде Иран Ислам мемлекетінің мұнай министрі Бижан Занганенің конференциядағы сөйлеген сөзін парсы тілінен қазақ тіліне жасалынған аударманы қарастырып көрейік.

1-мысал. Түпнұсқа:

ناریا تفتن دیرخ قفاوت ساسا رب سورالب و ناتس قازق ن گنز متفگ هب
ایساروا تاكرمگ هی داحتا زای شخب مه امن آ هک ارچ داد دنه اوخ ماجنا ارهیسور زا
[3] دن تسه

Дайын аударма: «Қазақстан мен Беларусь Еуразиялық экономикалық одақтың мүшесі болғандықтан Ресейге жеткізілген мұнайды сатып ала алады», - деп мәлімдеді Зангане.

Біздің аударма: Занганенің айтуы бойынша «Қазақстан мен Беларусь Ресейге жеткізілген мұнайды сатып ала алады, себебі олар Еуразиялық экономикалық одақ мүшелері болып табылады»

Дайын аударма бойынша бұл сөйлемде грамматикалық трансформация қолданылған, яғни сөйлемдердің орындары ауысып, аударма барысында сөз таптары, сөйлем мүшелері, синтаксистік байланыс түрлері ауысты.

2-мысал. Түпнұсқа:

رادقم نیامی دقت عم ام» تفتگ کپوا دیلوت فقس هرابرد ناریا تفتن ری زو
کپوا یاضغانی رتراک هظفاحم یتح و «دبای شاهاک دصرد جنپ دیاب مکتسد
هکشب نویلیم ۳۰ هنازور مقر زا دیاب کپوا دیلوت هک دن تسین دقت عم مه
[4] دور رتارف

Дайын аударма: Намдар Зангане, Иранның мұнай министрі: -

ОПЕК ұйымының кейбір мүшелері қара алтын өндіруді тәулігіне 30 млн баррельге дейін қысқарту керек дейді. Қазіргі жағдайда бұл көрсеткіш кем дегенде 5%-ға дейін төмендеуі қажет. ОПЕК мүшелері бұған дұрыс көңіл бөліп, мұнай нарығына кесірі тимейтіндей өз үлестерін реттейтініне сенеміз. Біздің аударма бойынша: Иранның мұнай министрінің мәлімдеуі бойынша: «Бұл мөлшер кем дегенде бес пайызға төмендеуі керек деп сенеміз, тіпті ОПЕК ұйымының кейбір мүшелері де тәулігіне 30 млн баррельге дейін қысқарту керек деген сенімде».

Бұл аудармада кейбір сөздер алынып тасталынды, сөйлемдердің орны ауыстырылған, тіпті кейбір сөздер түпнұсқада болмаса да қосылған. Дәлірек айтқанда, мысалы, түпнұсқада қара алтын, өндіру деген сөздер қолданылмаған. Алайда аударманы дәлме-дәл және мағынасын толыққанды жеткізу үшін үлгілеудің әдісі қолданылды.

3-мысал. Түпнұсқа:

هجوت رازاب تىنم اب دىاب یژرنا مدنک فرصم و مدنکرداص یامروشک
دراذگب رىثات هصرع ن یارد دىابن ت س ا ی س و دنک
Дайын аударма: «Энергия өндіруші және оны тұтынушы елдер нарықтың қауіпсіздігіне көңіл бөлуге міндетті. Саясаттың бұл салаға араласпағаны жөн», - деді.

Біздің аударма: Энергия экспорттаушы және тұтынушы елдер нарықтың қауіпсіздігіне көңіл бөлуге міндетті және саясат бұл салаға әсерін тигізбеу керек.

Түпнұсқаны аудару барысында экспорттаушы ел сөзі өндіруші ел болып аударылған, бір сөйлем екіге бөлінген сонымен қатар екінші сөйлемнің де мағынасын ашу үшін үлгілеу түрі қолданылып аударылған.

4-мысал. Түпнұсқа:

زاگ عبانم نىتس خن مدنراد ناونع هب ار نارىا ىمالسا ىروهمج :دوزفا هنگنز
تسا ناهج زاگ و تفن رىاخذ مدنراد نىرتالاب عومجم رد و تفن عبانم نىموس و
رازاب. هب دىاب مىرحت و تس ايس زا رود هب و تفرك هدىدان ار ن اوت ىمن و
هزاجا رازابداد راک و تىلاعف هزاجا

Дайын аударма: «Дүниежүзінің газ қоры бойынша бірінші, мұнай қоры бойынша үшінші орынға ие, жалпы әлемдегі ең үлкен газ бен мұнай қорының иесі болып табылатын Иранның орнына көзжұмбайлық танытуға болмайды. Сондай-ақ, саясат пен санкциялардан алыстап, нарыққа белсенді жұмыс жасауға рұқсат ету керек», - деп баса айтты.

Біздің аударма: Иран Ислам мемлекеті дүниежүзінің газ қоры бойынша бірінші, мұнай қоры бойынша үшінші орынға ие және оны елемеу мүмкін емес, сонымен қатар саясат пен санкциялардан алыстатып, нарыққа белсенді жұмыс атқаруға рұқсат беру қажет.

Дайын аудармада Иран мемлекетінің толық атауы аударылынып, жазылмаған, бір сөйлемді үшке бөлген және «елемеу мүмкін емес» дегенді «көзжұмбайлық» деген сөзбен аударып үлгілеген.

5 –Мысал. Түпнұсқа

منی جز رد زورم ارادی درد مک می تشاد تفن پآوس هتشنگ رد لقن ول مح شخب رد ام
[5]. تسام مهم رایسب تکر ح کی نی ام می درک وگ و تفنگ نأ یری گرس زا

Дайын аударма. Аудармашы: «Алайда бұл своп-операциялар тоқтатылған. Біз осыны қайта жаңғырту мүмкіндігін талқыладық, бұл аса маңызды қадам», - деді Иран Президенті.

Біздің аударма бойынша: Бізде тасымалдау секциясында бұрын своп операциялары болды. Бүгінгі кездесу барысында қайта жалғастыру үшін диалог өткіздік, бұл өте маңызды қадам.

Дайын аудармада мағынасын дәлме-дәл және толыққанды жеткізу үшін «своп мұнайы» деген сөзді «своп операциялары» деп аударды. Егер тұра аударса мағынасы ашылмаушы еді. Яғни үлгілеудің маңызды екені белгілі болды.

Тәуелсіздік алған жылдардан бері қарай Қазақстан экономикасының дамуына бірден бір арқау болған мұнай-газ саласы бүгінгі күні де «Қазақстан - 2050» сынды маңызды стратегиялық міндеттерді атқаруда басты қозғаушы күшке айналып отыр. Тәуелсіздік жылдары республикамыз әлем бойынша мұнай қорлары ең жоғары деп дәлелденген жиырма елдің, сондай-ақ газ қорлары бойынша алғашқы жиырма елдің қатарына енді. Мұнай өңдеу мен мұнай химиясы - басым бағыттағы салалар болып саналады.

Иран Президенті жақын келешекте елдер арасындағы тауар айналымын 5 млрд. долларға дейін арттыру туралы уағдаласқанын да жасырмады. Айтуынша, бұған әлеует те, келешекте ашылатын мүмкіндіктер де зор. Тек жігер мен мүдделі министрліктердің мұқият-табандылығы қажет. «Иранның 2025 жылға дейінгі даму бағдарламасы, сондай-ақ «Қазақстан-2050» стратегиясы екі елдің экономикалық өсімге деген ерік-жігерін, мемлекеттеріміздің прогресін аңғартады.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев :«Мұнай мен газ шығару тек маңызды экономикалық сала емес, тәуелсіздігіміздің символы, болашағымыздың үміті,» – деген болатын. Сондықтан мұндай форматтағы кездесулер мен конференциялар әлі жалғаспақ. Ілеспе аудармашыға міндетті түрде аударманы дәлме-дәл жеткізу үшін үлгілеу тәсілін дұрыс қолданғаны жөн.

Сонымен қатара ілеспе аудармашының аудармасы толыққанды болуы үшін , оның аялық білімі жоғары деңгейде болуы тиіс.

Аудармашы аудармада белгілі бір өзгерістер енгізсе де, тыңдаушылар оның аудармасын дұрыс қабылдауы қажет.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Казакова Т.А. Практические основы перевода. - СПб.: Союз, 2001. – 156 с.
[2] Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. - М., 1999. -228 б.
[3] Режим доступа: URL: <http://www.bultannews.com/fa/news/198353/>. – (дата обращения 08.08.2015).
[4] Режим доступа: URL: <http://www.yjc.ir/fa/news/4796732/>. – (дата обращения 07.08.2015).
[5] Режим доступа:URL: <http://www.bultannews.com/fa/news/219875/>. – (дата обращения 04.08.2015).

REFERENCES

- [1] Kazakova T.A. Prakticheskiye osnovy perevoda. SPb.: Soyuz, 2001, 156 b.
[2] Komissarov V.N. Obshchaya teoriya perevoda. M., 1999, 228 b.
[3] Rezhim dostupa: URL: <http://www.bultannews.com/fa/news/198353/>, data obrashcheniya 08.08.2015.
[4] Rezhim dostupa: URL: <http://www.yjc.ir/fa/news/4796732/>, (data obrashcheniya 07.08.2015).
[5] Rezhim dostupa:URL: <http://www.bultannews.com/fa/news/219875/>, data obrashcheniya 04.08.2015.

МОДЕЛИРОВАНИЯ КОНФЕРЕНЦИЙ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА С ПЕРСИДСКОГО ЯЗЫКА НА КАЗАХСКИЙ В ОБЛАСТИ СОТРУДНИЧЕСТВА НА НЕФТЬ КАЗАХСТАНА И ИРАНА

М.С. Қанағатова,

магистрант, синхронист-переводчик
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан

Ключевые слова: персидский язык, синхронный перевод, образец, виды образцов, черное золото, Иран, Қазақстан.

Аннотация. В статье рассмотрено моделирования конференций синхронного перевода с персидского языка на казахский в области сотрудничества на нефть Казахстана и Ирана. Этот подход мы понимаем как перевод с языка исходного текста на язык переводящегося текста. Переводчик воспринимая оригинал в подсознании делает межязычные трансформации и выводит готовый перевод.

Поступила 11.09..2015 г.

THE MAIN DEVELOPMENT TENDENCES OF THE MODERN THEORY OF TRANSLATION

R.V. Nazarova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan

Keywords: modern translation studies, translation, interpretation, theoretical and practical problems of the theory of translation, bilingual communication, interdisciplinary approach.

Abstract. In the article are examined the notion of the theory of translation in general, the history of the creation of this discipline, the specificity of simultaneous interpretation and condition of its efficient realization. At work, are also introduced the problems of the theory of translation in Kazakhstan, in Spain and in France. And we examine the way of the researchers of the European school of translation work. The interdisciplinary character of translation in Kazakhstan is also examined. Various directions in the study of translation are given: linguistic, literary and cultural direction.

УДК 81'25

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ

Р.В. Назарова,

магистрант, синхронист-переводчик,
КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, *e-mail: rano_nazarova@mail.ru*

Ключевые слова: современное переводоведение, перевод, синхронный перевод, теоретические и практические проблемы теории перевода, двуязычная коммуникация, междисциплинарный подход.

Аннотация. В статье рассматривается понятие перевода в целом, история формирования переводоведения как дисциплины, специфика синхронного перевода и условия его успешной реализации. В работе представлена также проблематика переводоведения в Казахстане, Испании и Франции и рассмотрены взгляды исследователей Европейской школы перевода и междисциплинарный характер казахстанского переводоведения. Даны различные направления в исследовании: лингвистическое, литературоведческое и культурологическое.

Перевод – одно из древнейших занятий человека. Разнообразие языков, существующих в мире, побудило людей к этому нелегкому, но столь необходимому труду, который служил и служит целям общения и обмена духовными ценностями между народами. Слово «перевод» многозначно, и у него есть два терминологических значения. Первое из них определяет мыслительную деятельность, процесс передачи содержания, выраженного

на одном языке средствами другого языка. Второе называет результат этого процесса – текст устный или письменный. Хотя эти понятия разные, но они представляют собой диалектическое единство, одно не мыслится без другого. Уместно также заметить, что в языкознании существует более широкое, чем перевод понятие двуязычной коммуникации. Главное место в ней занимает языковое посредничество, к которому относятся и перевод, и реферирование, и пересказ, и другие адаптированные переложения. [1, с. 3]

Нынешние наименования перевода, например, в романских языках, *traduction* (*фр.*), *traducción* (*исп.*), *traducao* (*порт.*), *traduzione* (*ит.*), означения понятий «переводить» (*traduire*, *traducir*, *traduzir*, *tradurre*) и «переводчик» (*traducteur*, *traductor*, *tradutor*, *traduttore*),* появились лишь в XVI веке. До этого эти значения передавались другими словами.

Цицерон, переведивший труды Платона и Демосфена, Гораций в трактате «Наука поэзии» использовали слово *interpres* в значении «переводчик», «толкователь». То же наименование употребляет переводчик Библии Святой Иероним (IV в. н. э.). И в Средние века монахи-переводчики пользовались именами *interpres* и *hermeneuta*. Однако уже в конце той эпохи эта терминология становится малоупотребительной [1, с. 4] В формирующихся романских языках понятие «писать на народном языке», т. е. на народной латыни, передавалось теми же глаголами, что и понятие «переводить с латинского на народный язык»: *enromancier* (*фр.*), *romancar* (*исп.*), *romanzare* и *vulgarizzare* (*ит.*). После XII в. переводчика во Франции называли *droguement* (*drugement*) и *trucheman* (*truchement*)» а в Италии — *drogomanno* (и *trucimanno*), заимствованные из сирийского *targmana* и византийского *dragoumanos* (сравните в русском «толмач» из тюркских источников).

В тот же период во французском языке от латинских *translatio* (перенесение значения, метафора) и *translator* (передающий что-либо кому-либо) образуются слова *translation* и *translateur* в значении «перевод» и «переводчик», которые были освоены и другими европейскими языками.

Возникновение книгопечатания стимулировало переводческую деятельность. Именно тогда и появились современные термины. К 1539 году относят появление глагола *traduire*, а в 1540 французский гуманист и переводчик Э. Доле включает в один из своих трактатов *traduction* и *traducteur*. В Испании возникают неологизмы *traducir*

и *traduccion*, а в Италии – *tradurre* и *traduzione*. В школьной практике продолжает употребляться термин *version* (*англ., франц., итал.*), *version* (*исп.*), обозначающий перевод на родной язык с греческого и латинского [1, с. 4].

Хотя перевод имеет многовековую историю, современное переводоведение сформировалось как самостоятельная научная дисциплина в основном во второй половине двадцатого столетия. Послевоенное расширение международных контактов во всех сферах человеческого общения, вызвавшее резкое увеличение потребности в переводах и переводчиках, стало мощным стимулом для роста теоретических исследований переводческой деятельности [2, с. 3].

Теория перевода или переводоведение обычно определяется как научная дисциплина, в задачу которой входит изучение процесса перевода и его закономерностей; раскрытие сущности, характера и регулярности межязыковых переводческих соответствий различного уровня путем обобщения и систематизации наблюдений над конкретными текстами оригинала и перевода; описание приемов и способов перевода, рассмотрение истории переводческой практики и теории, определение роли переводов в развитии отечественной культуры [1, с. 7].

Объектом изучения является сам процесс перевода во всех многообразных проявлениях и различные переводные тексты и их оригиналы, сравнение которых предоставляет исследователям объективные данные для развития теории перевода [1, с. 7].

Современное переводоведение можно охарактеризовать как результат междисциплинарных исследований, использующих методы целого ряда наук. Изучение перевода проводится, прежде всего, с позиций лингвистики, а также литературоведения, когнитивной и экспериментальной психологии, нейрофизиологии и этнографии [2, с. 3].

Во второй половине двадцатого столетия языковедение значительно расширило область своих интересов. От исключительного внимания к развитию и структуре языковых систем оно обратилось к широкому кругу проблем, определяющих возможность использования языка как орудия мысли и средства речевой коммуникации. В центре внимания лингвистов оказалась смысловая сторона языковых единиц и речевых произведений, связь языка с мышлением, реальной действительностью, сообществом его культурой, с другими знаковыми системами. Появились новые лингвистические дисциплины и области исследования, такие,

как когнитивная лингвистика, психолингвистика, социолингвистика, лингвистика текста, теория речевых актов. Языкознание превратилось в подлинную макролингвистику – целый комплекс лингвистических дисциплин, изучающих все многообразие форм, способов, результатов и особенностей существования языка в человеческом обществе. Только такая лингвистика и могла заняться теоретическим осмыслением современной переводческой деятельности, столь необходимым в связи с ее новыми небывалыми масштабами, возросшими требованиями к качеству переводов и задачами массовой подготовки профессиональных переводчиков [2, с. 4].

Стало очевидно, что включение переводческой деятельности в сферу интересов языковедов могло немало дать и самой лингвистике. Перевод может рассматриваться как крупномасштабный естественный эксперимент по сопоставлению языковых и речевых единиц в двух языках в реальных актах межъязыковой коммуникации, и его изучение позволяет обнаружить в каждом из этих языков немаловажные особенности, которые могут оставаться не выявленными в рамках «одноязычных» исследований.

Привлечению внимания лингвистов к переводческой деятельности способствовали и попытки создать систему машинного перевода, передать функции переводчика компьютеру, способному выполнять эту работу гораздо быстрее и дешевле. Убедившись в том, что основные препятствия в этой области лежат не в ограниченных возможностях компьютера, а в недостаточности наших знаний о сущности переводческого процесса, необходимых для создания полноценных программ, многие разработчики-лингвисты обратились к изучению перевода «человеческого», надеясь таким путем решить возникшие проблемы.

Определенную роль сыграл и субъективный фактор. Возникшая потребность в массовой подготовке профессиональных переводчиков привела к созданию многочисленных переводческих школ и отделений, которые в основном создавались в университетах и институтах иностранных языков. В роли преподавателей перевода наряду с самими переводчиками оказались университетские ученые - филологи и лингвисты, - которые одни из первых осознали необходимость теоретического осмысления переводческой деятельности для разработки научно обоснованных учебных программ [2, с. 4].

Лингвистическая направленность теорий перевода была связана и с изменениями в характере переводческой деятельности. В двадцатом

столетии все более важное место - и по объему, и по социальной значимости - стали занимать переводы текстов специального характера - информационных, экономических, юридических, технических. В отличие от переводов произведений художественной литературы, где основные трудности для переводчика были связаны с задачей передать в переводе художественно-эстетические достоинства оригинала, создаваемые, в частности, индивидуально-авторским использованием языка, в специализированных переводах на первый план выступили собственно языковые проблемы. Подобного рода тексты, которые можно охарактеризовать как информативные или прагматически направленные, не стандартны по форме и языковым средствам, и переводчику в первую очередь приходилось решать чисто лингвистические проблемы, обусловленные различиями в семантической структуре и особенностями использования двух языков в процессе коммуникации. Изучать такие переводческие проблемы целесообразно лингвистическими методами учитывая коммуникативно-языковые аспекты перевода [2, с.5].

Поскольку, переводоведение в целом – это, несомненно, особая научная дисциплина, имеющая многие интердисциплинарные аспекты. Лингвистика может описать и объяснить целый ряд важнейших факторов, определяющих характер и результаты перевода, но она не может раскрыть всю многогранность этого сложного вида человеческой деятельности.

Критика лингвистического подхода к переводу явно исходит из представления о лингвистике как о дисциплине, задача которой сводится к описанию различных языковых систем. Имеется в виду главным образом структурная лингвистика, не интересующаяся семантическими аспектами языка и не рассматривающая структуру более крупных единиц, чем предложение. Понятно, что такая микролингвистика, действительно, не может претендовать на всестороннее описание переводческого процесса, объектом которого является содержание иноязычных текстов. Однако, современное языкознание преодолело столь ограниченное понимание своего предмета и использует междисциплинарный подход в своих исследованиях [3, с.5].

Как и всякая научная дисциплина, современное переводоведение создавалось усилиями ученых многих стран. Естественно, особый вклад в разработку теории перевода внесли исследователи тех стран, где переводческая деятельность приобрела широкий размах [4, с.8].

Много ценных результатов получено учеными США, Великобритании, Франции, Германии и России.

Особое место в переводоведении занимает синхронный перевод, который представляет собой один из наиболее сложных видов устного перевода, часто выполняемый с применением специального оборудования для синхронного перевода. Поскольку, благодаря используемому оборудованию, переводчик осуществляет перевод одновременно с речью выступающего, тому не нужно делать паузы для того, чтобы переводчик успевал выполнять перевод. Такая одновременность восприятия устной речи и порождения перевода является главной особенностью синхронного перевода [5].

Сама возможность синхронного перевода объясняется тем, что в современных языках приблизительно 50% слов приходится на долю слов, не содержащих никакой новой информации. Кроме того, следует учитывать, что определённая часть информации всё равно не воспринимается слушателями.

Ввиду чрезвычайной сложности, овладение технологиями синхронного перевода требует очень основательного длительного обучения. Кроме того, осуществление данного типа перевода требует максимального умственного напряжения и поэтому возможность его осуществления доступна далеко не каждому.

Синхронный перевод может быть представлен следующими разновидностями:

- синхронный перевод «на слух», когда синхронный переводчик воспринимает через наушники непрерывную речь оратора и осуществляет перевод блоками, по мере поступления информации. Самый распространённый и самый сложный случай;

- синхронный «перевод с листа» с предварительной подготовкой или без неё. Синхронный переводчик заблаговременно получает письменный текст речи оратора и выполняет перевод в соответствии с предоставленными материалами, внося необходимые коррективы по ходу развертывания речи;

- синхронное чтение заранее переведённого текста. Синхронный переводчик, следуя за речью оратора, зачитывает заранее подготовленный текст, и, при необходимости, вносит коррективы, если оратор по ходу выступления отстает от первоначального текста.

Положительные и отрицательные стороны синхронного перевода:

К преимуществам синхронного перевода по сравнению с последовательным обычно относят следующие:

Речь выступающего (оратора) звучит без перерывов. Это позволяет выступающему удерживать внимание аудитории, чувствовать

настроение и реакцию слушателей.

Время проведения мероприятия уменьшается примерно в два раза по сравнению с использованием последовательного перевода.

Удобство для участников: владение иностранным языком сегодня не редкость, поэтому многие участники предпочитают слушать доклады на иностранном языке в оригинале, и их раздражает, когда при последовательном переводе выступающий останавливается и все участники слушают перевод.

Возможность осуществления перевода одновременно на несколько языков.

В то же время у синхронного перевода есть и отрицательные черты: очень высокая концентрация внимания и эмоциональное напряжение требуют привлечения как минимум двух-трех переводчиков-синхронистов, одинаково хорошо владеющих тематикой мероприятия.

Для синхронного перевода характерен значительно более высокий уровень потери информации и меньший уровень ее усвоения [5].

Развитие теории перевода во Франции и Канаде целесообразно рассматривать совместно. Эти два направления в переводоведении осуществляются на общей теоретической платформе, поскольку переводоведы из Франции работали в школе переводчиков Монреальского университета, а многие публикации канадских ученых были изданы в Париже [2, с. 29].

В истории переводоведения работы на французском языке появились одними из первых, а выдвинутые в них идеи сыграли важную роль в становлении этой новой науки. Особенно сильное воздействие на последующие исследования оказали работы Ж.-П. Вине и Ж. Дарбельне, а также лингвистический подход к проблемам перевода Ж. Мунэна. Позднее широкую известность приобрела интерпретативная теория периода Д. Селескович, развитая и конкретизированная в работах М. Ледерер, М. Пернье, Ж. Делила.

Для франко-канадского переводоведения характерны как собственно лингвистические концепции перевода, так и широкое использование данных психологии и психолингвистики. Для многих работ этого ареала характерно также стремление связать теоретические положения с практическими задачами подготовки будущих переводчиков.

Большое влияние на развитие теории перевода не только во франкоговорящих странах, но и во всем мире оказала книга канадских лингвистов Жана-Поля Вине и Жана Дарбельне «Сопоставительная стилистика французского и английского языков. Метод перевода»,

вышедшая в Париже в 1958 г. и выдержавшая несколько переизданий. Она дала толчок к появлению целого ряда работ, использовавших предложенную методику анализа переводов на материале других пар языков [2, с. 30].

Известный французский языковед Жорж Мунэн один из первых обратился к переводческой проблематике. В фундаментальной работе «Теоретические проблемы перевода» (1963 г.), в книге «Теория и история перевода» (1965 г.), в многочисленных статьях и докладах, позднее собранных в сборнике «Лингвистика и перевод» (1976 г.), он рассматривает широкий круг вопросов, раскрывающих связь языкознания с теорией перевода [2, с. 34].

Опытный переводчик и преподаватель перевода Даница Селескович основывает свою теорию перевода на наблюдениях за процессом устного, в первую очередь синхронного, перевода. Разработанная ею концепция изложена в многочисленных публикациях, а ее общетеоретические выводы нашли наиболее полное отражение в книге «Интерпретировать для того, чтобы переводить» (1987), написанной совместно с М. Ледерер [2, с. 38].

Д. Селескович делает вывод, что задача переводчика и состоит в передаче на другой язык такого смысла переводимого высказывания, который возникает в момент речи в конкретных условиях, когда языковое содержание высказывания (выводимое из значений языковых единиц) сочетается с необходимыми познаниями слушателя. Как указывалось, такой смысл, или, иначе говоря, «содержание речи», не совпадает с языковым содержанием высказывания, так как фраза вне контекста коммуникации значит не то, что она значит тогда, когда ее использует в конкретной коммуникативной ситуации [2, с. 38].

Таким образом, всякий перевод – это интерпретация. В переводе присутствуют три элемента: речевое высказывание на языке X, понимание переводчиком смысла этого высказывания - уже вне этого языка - и переexpression этого смысла на языке Y. В целом перевод - это операция над идеями, а не над языковыми знаками, и переводчик добирается до смысла, преодолевая языковое выражение и интерпретируя содержание высказывания [2, с. 39].

По мнению Д. Селескович, именно устный перевод наиболее полно отражает сущность переводческого процесса, поскольку в нем переводчик оказывается в естественном положении участника речевого общения. Он попеременно выполняет две роли: интуитивно понимает смысл сказанного и естественным образом, как любой говорящий,

выражает этот смысл на другом языке.

Соавтор и сотрудник Д. Селескович Марианна Ледерер является также автором монографии «Теоретические основы синхронного перевода» (1980), в которой можно найти дополнительные доводы в пользу интерпретативной теории перевода.

Книга М. Ледерер, как свидетельствует ее название, посвящена проблемам синхронного перевода, однако автор неоднократно подчеркивает, что основные положения ее теоретической концепции применимы и к письменному переводу и, более того, имеют общелингвистическую значимость, поскольку изучение синхронного перевода проливает свет на способ выражения мысли с помощью языка [6, с.40].

История перевода испанского языка тесно связана с прошлым страны, ни одну сотню лет страдавшей от иноземного владычества. Уже в 3 веке до н. э. В Испанию проникают римляне, и латинский язык надолго укореняется на этой земле. Он становится языком образованной элиты, тогда как местные диалекты (каталонский, галисийский, баскский и кастильский) остаются прерогативой простого народа. Через некоторое время последний, т. е. кастильский, пройдя ряд изменений, становится национальным языком Испании [3].

Стоит отметить, что в современном испанском языке присутствуют два термина, дающие определение переводу: *traducción* (*traducir*) и *interpretación* (*interpretar*). При этом первый терминобозначает перевод письменный, результат перевода, а второй – устный перевод, толкование, выражение мысли.

В XV веке испанцы обращаются к античности и эпохе Возрождения. До наших дней дошли имена великих переводчиков того времени: Педро Лопес де Айала и Энрико де Вильена. Первый известен тем, что смог перевести на испанский язык несколько книг из Истории Тита Ливия, а также трактат Боккаччо “О несчастьях знаменитых мужей”. Энрико де Вильена перевел Энеиду Вергилия и «Божественную комедию» Данте.

В XVI веке в Испании был сделан перевод книги-рекордсмена по числу переводов на другие языки – Библии. Его осуществил К. де Рейн, протестант-эмигрант, в 1569 году.

Сегодня перевод является важным направлением исследований в Испании. Выделяется два сектора в переводе: государственный или институциональный (министерства, финансовые компании и т.п.); и частный (бюро переводов, независимые переводчики).

Первый сектор – специализированный, охватывает ООН, Европейскую

Комиссию; во втором секторе переводчики работают с любым типом текста. Существует также дипломатический перевод, который осуществляется в консульствах или посольствах. В аудио-визуальном переводе передается информация двумя каналами: акустическим и визуальным. К этой категории мы можем отнести и субтитры [4].

В казахской переводческой науке, также, как и российском переводе, сложилось несколько направлений в теории перевода – это филологическое (О.Айтбаев, А.Тараков, С.Абдрахманов), литературоведческое (Н.Сагандыкова, Ж.Дадебаев), культурологическое (А.Кульсариева). Таким образом, в казахстанском переводческом деле периода Независимости перевод относят к литературоведению, к филологическим наукам, к культурологии. Из истории перевода известно, что перевод с 60-х годов был во владениях литераторов. Затем, в ходе развития теории и практики перевода переводческое дело стало относиться к филологии в целом. Исследователи, учитывая связь перевода с другими гуманитарными науками, такими, как психолингвистика, история, социология, этнолингвистика, лингвокультурология, справедливо считают переводоведение междисциплинарной наукой. В современной науке о переводе в Казахстане необходимо четко разграничить, что относится к объекту изучения теории перевода, а что к практике (практикумам), переводоведения, т.е. к переводческому делу в действии [7].

Термин «переводоведение» в понимании Р.З.Загидуллина имеет два значения – узкое понимание и широкое. Так, узкое толкование, вслед за корифеем теории перевода В.Комиссаровым, ученый предлагает понимать как: «любые концепции, положения и наблюдения, касающиеся переводческой практики, способов и условий ее осуществления различных факторов, оказывающих на нее прямое или косвенное воздействие» [8, с. 34]. Широкое значение термина предлагается понимать как соответствующие объекту изучения теории и практики перевода. Т.е., «переводоведение» в своей сущности объединяет как теоретическую, так и прикладную части перевода. Более того, ученый предлагает использовать термин «переводоведение» в качестве «зонтичного» термина, для «обозначения совокупности практически любых аспектов переводческого дела, независимо от способов и условий осуществления перевода и факторов, прямо и косвенно задействованных в нем». Как видим, термин «переводоведение» используется в трактовке Р.З.Загидуллина как универсальный термин, включающий в себя теоретические и практические проблемы дисциплины.

По мнению З.К. Ахметжановой, практика русско-казахского и казахско-русского устного и письменного перевода выявила слабую теоретическую разработанность ряда вопросов в теории перевода Казахстана. Прежде всего это касается отсутствия хороших словарей, как одноязычных, так и переводных. Такая ситуация возникла вследствие слабой разработанности теории лексикографии, отсутствия контроля за качеством выпускаемой словарной продукции. Следующая проблема связана с терминологическим бумом, наблюдаемым в настоящее время в казахском языке. Многие термины казахского языка в настоящее время создаются не столько по законам языка, «сколько в соответствии с субъективным языковым вкусом конкретного человека». То есть имеет место разночтения в значениях терминов. Еще одна проблема, заслуживающая внимания, это – психологическая подготовка общества к восприятию переводческой деятельности, имеющей политическое значение. По мнению ученого: «Если мы считаем себя суверенным государством, которое имеет свои символы государственности, в том числе и государственный язык, то при любом контакте в сфере политики, культуры, экономики, науки за пределами Казахстана, должен звучать наш государственный язык и должен иметь место перевод на этом языке» [9, с. 12].

В настоящее время в Казахстане имеются переводческие школы, в ВУЗах страны функционируют переводческие факультеты по специальностям: переводчик-референт, переводчик-синхронист. в Казахском университете международных отношений и мировых языков им. Абылай хана имеется переводческая школа по подготовке переводчиков – синхронистов под руководством проф., д.ф.н. Ислам А.

Теория перевода развивается очень активно, дополняясь новыми гранями в качестве самостоятельной науки.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). - М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. - 224 с.
- [2] Комиссаров В.Н. Общая теория перевода / история перевода. – Режим доступа: URL: http://pnu.edu.ru/media/filer_public/2013/04/12/komissarov.pdf. - (дата обращения 09.09.2015).
- [3] Короткова О.В. Общая теория перевода и история возникновения перевода как науки // Филология и литературоведение. - 2012.- № 12.
- [4] Historia de la traducción en España / Francisco Lafarga y Luis Pegenaute (eds.). - Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2008.
- [5] <http://www.twirpx.com/file/1486334/>. - (дата обращения 12.09.2015).
- [6] <http://philology.snauka.ru/2012/12/377>. - (дата обращения 17.09.2015).
- [7] Базарбаева А.С. К вопросу об объекте и предмете современного

переводоведения Казахстана. – Режим доступа: http://portal.kazntu.kz/files/publicate/2014-01-04-2020_0.pdf. - (дата обращения 11.09.2015).

[8] Загидуллин Р.З. Переводоведение в Казахстане: состояние и перспективы // Актуальные проблемы теории и практики перевода в контексте современности: Матер. межвуз. науч.-практ. конф. 3-4 февраля 2004 года. – Алматы, 2000. – С.8-11.

[9] Сагандыкова Н.Ж. Основы художественного перевода. Учебное пособие. – Алматы: Санат, 1996. – 208 с.

REFERENCES

[1] Vinogradov V.S. Vvedeniye v perevodovedeniye (obshchiye i leksicheskiye voprosy). M.: Izdatel'stvo instituta obshchego srednego obrazovaniya RAO, 2001, 224 s. (in Russ.).

[2] Komissarov V.N. Obshchaya teoriya perevoda (istoriya perevoda). - URL: http://pnu.edu.ru/media/filer_public/2013/04/12/komissarov.pdf, data obrashcheniya 09.09.2015. in Russ.

[3] Korotkova O.V. Obshchaya teoriya perevoda i istoriya vozniknoveniya perevoda kak nauki. *Filologiya i literaturovedeniye*, 2012, № 12. (in Russ.).

[4] Historia de la traducción en España / Francisco Lafarga y Luis Pegenaute (eds.). Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2008.

[5] <http://www.twirpx.com/file/1486334>, data obrashcheniya 12.09.2015, (in Russ.).

[6] <http://philology.snauka.ru/2012/12/377>, data obrashcheniya 17.09.2015, (in Russ.).

[7] Bazarbayeva A.S. K voprosu ob ob'yekte i predmete sovremennogo perevodovedeniya Kazakhstana.– Rezhim dostupa: http://portal.kazntu.kz/files/publicate/2014-01-04-2020_0.pdf, data obrashcheniya 11.09.2015, (in Russ.).

[8] Zagidullin R.Z. Perevodovedeniye v Kazakhstane: sostoyaniye i perspektivy // Aktual'nyye problemy terii i praktiki perevoda v kontekste sovremennosti: Mater. mezhvuz. nauch.-prakt. konf. 3-4 fevralya 2004 goda. Almaty, 2000, S.8-11 (in Russ.).

[9] Sagandykova N.ZH. Osnovy khudozhestvennogo perevoda. Uchebnoye posobiye. Almaty: Sanat, 1996, 208 s. (in Russ.).

ҚАЗІРГІ АУДАРМАТАНУ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Р.В. Назарова,

магистрант, ілеспе аудармашы

Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ, Алматы, Қазақстан

Тірек сөздер: қазіргі аударнама, аударма, ілеспе аударма, аударма теориясының қағидалы және тәжірибелік мәселелері, екі тілді қарым-қатынас, пән аралық әдістер.

Андатпа. Мақалада аударматанудың жеке пән ретінде құрылу тарихы, ілеспе аударма ерекшелігі мен оның сәтті орындалуының шарттары сияқты жалпы аударма ұғымы қарастырылады. Сонымен қатар зерттеу жұмысында Қазақстан, Испания және Францияның аударматану мәселесі, Еуропа аударма мектебінің зерттеушілерінің көз-қарастары, қазақстандық аударматанудың пән аралық сипаты зерттелінеді. Сондай-ақ лингвистика, мәдениеттану, әдебиет тану сияқты зерттеудің бағыттары берілген.

Поступила 10.09.2015 г

IMPORTANCE OF THE OMISSION IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION

E. Meiranbay,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai khan University of international relations and world languages,
Almaty, Kazakhstan, freeflower.86@mail.ru

Keywords: Simultaneous transferable, professional ethics, binding matching culture, translator, international gathering, communicative condition.

Abstract In the course of the simultaneous interpretation omission occurs when interpreter sun consciously sum up or eliminate unnecessary information in the source language in order to ensure the faithfulness and smoothness. Omission in simultaneous interpretation contains the following categories : the omission because of language differences, the omission caused by the starting mistranslation, the omission because of the synonymous content omission caused by unreasonable energy distribution and the omission due to miss understanding.

УДК81'25

ІЛЕСПЕЛІ АУДАРМА БАРЫСЫНДА СЫҒЫМДАУ СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Е. Мейранбай,

магистрант, ілеспе аудармашы
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан
freeflower.86@mail.ru

Тірек сөздер: Ілеспе аударма, аудармашының кәсіби этикасы, мәдениетті ұштастыратын ілеспе аудармашы, халықаралық жиналыс, коммуникативтік жағдай.

Андатпа. Ілеспе аудармадағы сығымдау стратегиясы дегеніміз ілеспе аударма барысында аудармашы негізгі мағынасын өзгертпей артық сөздерді алып тастау немесе сөйлеушінің айтылған қажетсіз ақпаратты қысқарту, қайталанып кеткен синонимдес сөздерді қысқартып бір сөзбен мағынасын беру. Алайда қысқарту барысында сөйлеушісөзінің мағынасына әсер етпеуі керек. Ілеспе аудармада сығымдау стратегиясын бір неше түрге бөлуге болады: тілдік айырмашылықтың қысқартуы; контекст бойынша қайталанған синонимдес сөздердің қысқартуы; күрделі сөйлемнің сәйкес келмеуінен қысқаруы; түсініксіз болған тіркестер немесе фразеологизмнің қысқарылуы.

Ілеспе аударма – халықаралық конференцияда аудиториядан оқшаулаған кабинада отырып, сөз сөйленетін тілде бір рет қана айтылатын ауызша хабарламаны сөз сөйлеушімен бір мезгілде екінші тілге аударуды жүзеге асыратын ауызша аударманың түрі. «Синхрон» сөзі гректің «**syn**» (**бірге**) + «**chronos**» (**уақыт**) деген сөздерінің біріктірілуінен алынған, екі немесе бірнеше процесті

олар өтіп жатқан кезде бір-біріне дәл сәйкестікте орындау дегенді білдіреді. Зерттеушілердің ілеспе аударма процесінің ең мәнді бөлігі аудармашының миында жүзеге асырылатындықтан оны тікелей байқау мүмкін емес деп атап көрсетуі бұл саланы зерттеудің күрделілігін білдіреді. Ілеспе аударманы коммуникативтік-қоғамдық саладағы сөйлеу қызметінің дербес бір түрі ретінде қарауға болады [1, 23 б.].

Ілеспе аударма – бұл оратордың сөзінен кейін аударылатын ауызша аударманың түрі. Аударылатын сөздің ұзақтығы әр түрлі болуы мүмкін: әдетте 20-30 минут немесе одан да көп. Бұл аударманың түрі аудармашыдан ұзақ уақытқа созылатын түпнұсқадан аса маңызды сегменттерін есте сақтауды талап етеді. Аударманың бұл түрін (simultaneous translation) кейде аудармашы мамандығының жоғарғы үшу өнері деп атайды: ол профессионал еместердің көздеріне өте күрделі де қол жеткісіз, тіпті жұмбақтылыққа толы болып көрінеді. Бұл баяндамашының сөзімен бір уақытта аударылып отыратын аударманың түрі. Ілеспе аударма барысында аудармашы аудару стратегиясын қолдана отырып аударды, ілеспе аударманы зерттеген көптеген зерттеушілер стратегия түсінігін конференция аудармашысына бастапқы тілден аударатын тілге аударма жасау үшін ақпаратты қайта өңдеуге қажетті дағдылар мен белгілі бір қабілеттер деп түсінеді.

Ілеспе аудармадағы стратегия – сөйлеушінің негізгі деңгейінің, тілдік жоғары немесе төмен санатын, жеке және мәдени ерекшеліктерін есепке ала отырып, жіберушінің коммуникативті интенциясында бастапқы тілден аударма тіліне дәлме-дәл, түсінікті етіп жеткізуге негізделген аударма талаптарын жүзеге асырудың әдісі болып табылады. Аудармада стратегия таңдау, нақты лингвистикалық немесе экстралингвистикалық факторларға байланысты. Кейде экстралингвистикалық факторлар таза лингвистикалық факторларға қарағанда, стратегияны таңдауға елеулі ықпал етеді. Ілеспе аударманың негізінде аударма барысында аудармашының іске асыратын белгілі жоспарының болуы жатыр. Коммуникативті қызыметінің осындай жоспары ілеспе аудармашыға нақты аударма жағдайына байланысты келіп түскен ақпаратты жөндеу және қайта өңдеуге мүмкіндік беретін белгілі стратегияларды қолдану түрінде кездеседі. Сонымен қатар, аудармашыға аударма барысында кейбір элементтерді қосуына не қысқартуына, алып тастауына не баламалықтың төмен деңгейін қолдануына тура келеді. Сондықтан тәжірибелі аудармашының стратегияны таңдауы таза автоматты түрде жүзеге асады. Стратегия бастапқы тілден аударма тіліне аударғанда баламалық пен барабарлыққа қол жеткізу құралы болатындықтан,

бірнеше стратегия ілеспе аудармашымен бір уақытта пайдаланылуы мүмкін. Сонымен қатар, негіз ретінде қолданылып, негізгі әдіс керекті нәтиже бермегенде, күрделі жағдайдан шығудың қосымша тиімді әдісі болды. тәжірибелі аудармашы бұл әдіс-тәсілдерді, яғни стратегияларды ойланбастан қолданады, олар бір ғана амалды ұстанбай, қолданылатын амалдарды әңгіменің өрбуіне, сөйлеушінің сөз сөйлеу қарқынына, сөйлеу мәнеріне, тақырыпты игеру деңгейіне қарай ауыстырып, бір-біріне ұштастырып отырады.

Илюхин ілеспе аудармадағы стратегия ұғымын «аударма міндетін орындаудың тәсілі» деп анықтай келе оларды келесі екі топқа бөледі: уақыт факторларымен байланысты ілеспе аудармадағы стратегиялар және тұрақты факторлармен шартталған ілеспе аудармадағы стратегиялар. Біріншісіне: сынау және қателік стратегиясы, күту және аялдау стратегиясы, столлинг стратегиясы, сосиссонаж стратегиясы, ықтимал болжау стратегиясы, ал екінші топқа: таңбалық аударма стратегиясы, сығымдау стратегиясы, декомпрессиялау стратегиясы жатады [2, 54 б.].

Сығымдау стратегиясы, бұл аударма орындалуы тиіс талаптарға зиянын тигізбей ақпарат көлемін қысқарту тәсілі. Баяндамашы материалды тез қарқында баяндаған кезде аударылатын тілдің тілдік құрлымын оңтайландыруға және жеңілдетуге бағытталған айқын тенденция байқалып отырады. Бұндай жағдайда ілеспе аудармашы сөйлеу компрессия стратегиясын қолдануға, яғни айтылымның жеке сегменттерін сығымдауға мәжбүр болады. Бұл аудармашы тарапынан уақыттың және тілдік құралдардың үнемдеуіне алып келеді. Сығымдау стратегиясы артықтық болған жағдайда, яғни түпнұсқа тілде қайталаулар мен бір мағыналық топтан екіншісі пайда болған жағдайда өте тиімді. Сығымдау стратегиясын қолдану тақырыпты жағдаятпен және тілдік артықтықпен шартталуы мүмкін. Бұл аударма тілінде сөйлеушінің коммуникативті ниетін қысқа және нақты түрде жеткізуге мүмкіндік береді және аударма мәтінін стилистикалық жағынан дұрыс құрылуын қамтамасыз етеді [3, 18 б.].

Сығымдау стратегиясында 1971 жылы Барік төрт топқа бөлді, яғни 1) сын есім және фразиологиз сынды сөздерді қысқарту; 2) түсінбейтін сөздерді қысқарту; 3) Сөйлеушінің сөзіне ілесе алмай қысқартуға мәжбүр болған жағдайда; 4) кірме сөздердің баламасы жоқ жағдайда. Алайда, ілеспе аударманың дамуына байланысты бұл тұжырымдардың қате екенін белгілі болды, Барік 2007 жылғы сәуір айындағы Боау Азиялық форумдағы аударылған материалдарға жасау арқылы басқа

тәсілдер қолданатынын қортындылады [4, 25-37 бб.].

1) Күрделі сөйлемді екі немесе бірнеше бағыныңқы сөйлемдерге бөлу.

上海合作 ҒҒ-上 ҒҒ, 哈 Ғ克斯坦-哈 Ғ, Ғ洲安全合作 ҒҒҒҒ- Ғ安全,
全 Ғ人民代表大 Ғ-全 Ғ人大

2) Ұйымдар мен мемлекеттердің және тағы басқа аттарын қысқарған сөздермен немесе аббревиатуралармен ауыстыру.

全 Ғ人民政治 Ғ商 ҒҒ-全 Ғ政 Ғ

3) Әрекет, процесс немесе жағдайды білдіретін зат есім+етістікті тіркесті

Ғ表示了 ҒҒ- Ғ言

4) Сөзді байланыстырушы қызыметін атқаратын есімше+зат есімді сын есім+зат есіммен ауыстыру.

包括 ҒҒ方面的 ҒҒ- ҒҒҒҒ

5) Есімшемен күрделенген сөйлемді жай сөз тіркесімен беру.

Біздің елімізді біріктіретін байланыстар – ел арасындағы байланыс.

6) Күрделі атауларды немесе тіркестерді бір сөзбен ауыстыру.

三股 Ғ力, 以路一 Ғ

7) Етістік көмекші етістікті тіркестерді жай етістікпен ауыстыру.

Алып тастау-алу, бөлініп шығу- бөліну.

Ілеспе аудармада сығымдау стратегиясы маңыздылығы зор екені белгілі. төменде бірнеше мысалдар келтіріп көрейік:

1. 尊敬的各位元首、政府首 Ғ、 ҒҒ、 ҒҒҒҒҒҒ人、部 Ғ, 博 Ғ洲 ҒҒ理事 Ғ各位成 Ғ, 各位 ҒҒ, 女士 Ғ, 先生 Ғ, 朋友 Ғ:

Аударма: Құрметті ел басшылары, үкімет басшылары, самит спикерлері, халықаралық ұйымның жауапты қызметкерлері, БАЭФ-ның қатысушы мүшелері, қонақтар, ханымдармен мырзалар, достар:

Талдау: мұнда ең маңыздысы сөздердің эквиваленттігін табу, және қытай тіліндегі “各位” – әрбір, барлық деген сөзді осы мәтінде түсіру әдісін қолдандық, 1 сөйлемде “各位” сөзі 3 рет қолданды, себебі аударған кезде сөздердің көпше түрі қолданылды.

2. 中 ҒҒ育体系由四部分 Ғ成, 却基 ҒҒ育, 中等 ҒҒ技 ҒҒ育, 普通高度 Ғ育和成人 Ғ育.

Аударма : Қытай мемлекетінің білім беру жүйесі 4 топтан тұрады: негізгі білім беру, орташа мамандандырылған техникалық білім беру, жоғары білім беру мен екіншіі жоғары білім беру

Сығымдалған сөйлем: Қытай мемлекетінің білім беру жүйесі 4 топтан тұрады: негізгі, орташа мамандандырылған техникалық білім беру, жоғары және екінші жоғары білім беру.

3. Екі тарап **Шанхай ынтымақтастық ұйымына** мүше мемлекеттер қосқан үлесі, аймақтағы қауіпсіздік пен тұрақтылықтағы ортақ дамуды жоғары бағалайды.

Аударма: 方高度 价上海合作 成 共同 展和本地 安全 定做出的

Сығымдалған сөйлем: 方高度 价上合 成 共同 展和本地 安全 定做出的 [5, 137-220 бб.].

Ілеспе аударма барысында стратегияларды қолданып аудару өте тиімді және қолайлы, қыйын жағдайдан шығуға маңызы зор, сығымдау стратегиясын қолдану арқылы ілеспе аудармашының жұмысын жеңілдетіп, уақытын үнемдеуге көмегі зор, сондықтан аудармашы сығымдау стратегиясын қолдану жолдарын мен тәсілдерін көп жаттығып, ілеспе аудармада қолдана білу өте тиімді болмақ.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Жакыпов Ж. Аударматануды аңдату. – Астана, 2014.
- [2] 刘元, 任雪梅. 高 北京: 北京大 出版社. 2007. – 154 б.
- [3] Сың Чуан Шың (曾 生, 同 理). Қытай синхронды аударма теориясы және практикасы. – Пекин, 2013. - 346 б.
- [4] Жаң Кы Жин, Чиу Ли. On the Omission in Simultaneous Interpretation. – Шанхай, 2009. - 25-37 бб.
- [5] Уаң Иуң Чиу. Compression Strategy in Chinese-English Simultaneous Interpreting. (王永秋, 英同声传译的压缩策略) -Ухань, 2010. – 365 p.

REFERENCES

- [1] Zhakypov ZH. Audarmatanu ardatu. Astana, 2014. (in Kazakh)
- [2] Liú Yuán Mǎn, Rèn Xuě Méi. Gāo jí hàn yǔ kǒu yǔ. běi jīng: běi jīng dà xué chū bǎn shè. 2007,154 b. (In Kazakh).
- [3] Syn Chuan Shyң (céng chuán shēng, tóng shēng chuán yì lǐ lùn yǔ shí jiàn). Kytay sinkhrondy audarma teoriyasy zhəne praktikasy. Pekin, 2013,346 b. (in Kazakh).
- [4] Zhaң Ky Zhin, Chiu Li. On the Omission in Simultaneous Interpretation. Shankhay, 2009, 25-37 bb.
- [5] Uan Iun Chiu. Compression Strategy in Chinese-English Simultaneous Interpreting (wáng yǒng qiū, hàn yīng tóng shēng chuán yì de yā suō cè è). Ukhan, 2010, 365 p.

АКТУАЛЬНОСТЬ СТРАТЕГИИ КОМПРЕССИИ ПРИ СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ

Е. Мейранбай,

магистрант, синхронист-переводчик
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан
(E-mail: freeflower.86@mail.ru)

Ключевые слова: синхронный переводный, профессиональная этика, синхронизм связывающий культуры, переводчик, международное собрание, коммуникативное состояние.

Аннотация. Стратегия компрессии это действие при синхронном переводе, когда переводчик переводя с ИЯ на ПЯ сокращает предложение, убирая лишние слова или повторяющиеся синонимы, либо лишнюю информацию говорящего и передает одним словом не меняя смысл. При синхронном переводе стратегию компрессии можно разделить на несколько видов: сокращение при языковой разнице; сокращение повторяющиеся по контексту синонимы; при не соответствии сложного предложения; сокращение непонятных выражении и фразеологизмов, и т.д.

Поступила 11.09.2015 г.

THE PROBLEM OF USING COMPRESSION STRATEGY DURING THE SIMULTANEOUS INTERPRETATION FROM ITALIAN TO KAZAKH

G.B. Bermakhanbetova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai khan University of international relations and world languages,
Almaty, Kazakhstan

Keywords: interpretation, strategy compression, semantic compression, squeezing information, repeated words, semantically additional words, the reduction of the text.

Abstract. In the process of interpretation in order to save time, simultaneous interpreter uses a strategy of compression. In this article there is concerned the problem of the use of compression strategy on the semantic level. During the simultaneous interpretation from Italian language semantic compression is performed by the omission of semantically excess, semantically repeating and semantically non-important information components. In addition, the article defines the types of semantic compression, there are given examples for each type with analyses. Examples are taken on the basis of Kazakh-Italian business forum. The article shows the importance of the ability to use semantic compression and difficulties of use in practice.

УДК 81-119

ИТАЛЬЯН ТІЛІНЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ІЛЕСПЕ АУДАРМА БАРЫСЫНДА КОМПРЕССИЯ СТРАТЕГИЯСЫН СЕМАНТИКАЛЫҚ ДЕҢГЕЙДЕ ҚОЛДАНУ МӘСЕЛЕСІ

Г.Б. Бермаханбетова,

магистрант, ілеспе аудармашы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы қ., Қазақстан
gaukhara_92@mail.ru

Тірек сөздер: ілеспе аударма, компрессия стратегиясы, семантикалық компрессия, ақпаратты сығымдау, қайталанба сөздер, семантикалы артық сөздер, мәтінді қысқарту.

Антдатпа. Ілеспе аударма барысында ілеспе аудармашы уақытты үнемдеу мақсатында компрессия стратегиясын қолдануға мәжбүр. Берілген мақалада компрессия стратегиясын семантикалық деңгейде қолдануы көрсетілген. Италиян тілінен ілеспе аударма жасауда семантикалық компрессия әдісі негізінен қайталама мағынадағы семантикалық құрамдас бөліктерді жою және маңызды емес семантикалық азайту арқылы орындалады. Сонымен қатар семантикалық компрессияның түрлері анықталып, әр қайсысына мысалдар беріліп, сараптама жасалған. Мысалдар Қазақстан-Италиян бизнес-форумы материалдары негізінен алынған. Мақалада компрессия стратегиясын семантикалық деңгейде қолдана білудің маңыздылығы мен қиыншылықтары көрсетілген.

Сөйлеу компрессиясы дегеніміз сөйлеушінің коммуникативтік мақсатына еш зақым тигізбей мәтіннің буындық көлемін азайту

тәсілі. Сөйлеу компрессиясы айтылған сөз тіркесін аудару барысында буыны аз синонимдік немесе мағынасы жақын сөзбен алмастыру арқылы, сонымен қатар қайталанып жатқан сөйлеу үзіндісін, және коммуникативтік тұрғыдан артық болып келетін мәліметті алып тастау арқылы жүзеге асырылады.

Сөйлеу компрессиясы ілеспе аудармамен қатар жүретін табиғи құбылыс болып табылады. Бірінші кезекте, оның негізінде тілдердің жүйелі айырмашылықтары, сонымен қатар ілеспе аударманың аударма ретіндегі ерекшеліктері жатады. Сонымен, сөйлеу компрессиясының құбылысы бірқатар психологиялық және лингвистикалық салдарынан туындайды, атап айтқанда аудару барысында алдыңғы сөйлеудің маңызды мәліметтен тұратын өзегі ғана аударылып, ал семантикалы артық ақпарат аудармашымен айтылмайды.

Ауызша аударма барысында алпыс пайызға дейінгі ақпараттың жеткізілмеуі нормалы болып саналалады. Мәліметтің көлемі соншалықты азайғанына қарамастан, сөйлемдердің саны әдетте тұрақты қалады. Жоғары сапалы аударма жасау үшін, аудармашы ақпараттың жоғалтуын барынша азайту жолында әртүрлі амал тәсілдерді қолдануға ықтияр. Көбінесе мәліметті жоғалтуына аудармашының бір уақытта бастапқы мәтінді тыңдап, оны сол сәтте аударма тілінде айтып, экстремалды жағдайда болуы әсер етеді. Қиындықтар, ең алдымен, уақыт жетіспеушіліктен, одан кейін сөйлеудің белгілі бір ырғағын сақтау қажеттілігінен, бастапқы тіл мен аударма тілдерінің синтактикалық құрылымдарының айырмашылығынан, сондай ақ сөйлушінің келесі ойын болжамдаудың мүмкінсіздігінен пайда болады. Осылардың барлығы аудармашының сөйлеу ырғағының бұзылуына, үзілістердің пайда болуына, ақпараттың жоғалуына, сөйлемнің синтактикалық құрылымының өзгеруіне алып келеді. Осыған байланысты жазбаша аудармаға қойылатын талаптар ілеспе аудармаға қойылатын талаптарға сәйкес келмейді. Сондықтан, ілеспе аудармашының алдына қиын міндет қойылады - Қатаң мерзімді сақтай отырып, ақпараттың жоғалуын болдырмау.

Черновтың айтуы бойынша, ілеспе аудармада сөйлеу компрессиясы түрлі деңгейлерде кездеседі, оның ішінде келесілердің барлығы қамтылады: буындар, сөздер, синтаксис, мағына, мәтін және ситуация. Соның арасында ең жиі кездесетін компрессияның түрі - мағына деңгейінде қолданылатын семантикалық компрессия.

«Семантикалық компрессия қайталанбалы семантикалық компоненттер санын азайтады және олардың дыбысталуы мен

жалпы дискурстағы құрылымының санын азайтады. Бұл әдіс көбінде семантикалық мағынаны ғана жеткізетін форманы қолданады. Бірақта ол тағыда гипонимдерді қолдану арқылы, сараланған семантикалық компоненттерді нақтылық бағыттан жалпы бағытқа көшуін жоюды қамтуы да мүмкін» [1, 115 б.]. Черновтың зерттеу нәтижелері бойынша «Семантикалық компрессия әдісін қолдану негізінен сілтемелі ой пікір мен анафораларды азайту арқылы іске асады.» Әйтседе, итальян тілінен ілеспе аударма жасауда семантикалық компрессия әдісі негізінен қайталама мағынадағы семантикалық құрамдас бөліктерді жою және маңызды емес семантикалық азайту арқылы орындалады.

Семантикалық компрессия әдісінің төмендегідей бірнеше басқа да түрлері бар: дискурс тұжырымынан берілген сілтемелі айтылымдарды азайту, жалпылық ұғымдағы сөздерді арнайы сөздермен алмастыру және ресми стильдегі сөздерді ауызекі сөздермен ауыстыру. Бұл амалдар төменде толығырақ көрсетілген.

1. Қайталама мағыналық семантикалық құрамдас бөліктерді жою

Ілеспе аудармашы бір уақытта ақпаратты естіп, оны кодтап, тыңдаушыға жеткізуі міндет. Ол процесте сөздердің қайталануы алдын алуға келмейтін жағдай. Сол себепті ілеспе аудармашылар аударма жасау кезінде сөйлеушінің басты ойын немесе негізгі мазмұнын қорыта отырып, ойды анық яғни нақты етіп жеткізу үшін қайталанған немесе қайталанушылық мән беретін сөздерді компрессия стратегиясын қолдана алады.

Мысал:

• Негізгі нұсқа:

«Le importazioni e le esportazioni sono in crescita, scambio di merci aumenta, si effettuano le operazioni di cambio...» [2].

• Толық аудармасы:

Экспорт пен импорттың саны өсуде, тауар айналымы жоғарлауда, тауар алмасу өсіп жатыр...

• Компрессия әдісі бойынша аударма:

Тауар айналымы өсіп жатыр.

Көрініп тұрғандай, бұл мысалда қайталану немесе артық ақпарат өте көп, сол себептен семантикалық компрессияның қайталанба сөздерді жою әдісі арқылы аударған жөн болады. «Экспорт пен импорт», «тауар айналымы» және «тауар алмасу» деген сөз тіркестері қайталанбалы мағыналы сөздер болған соң, компрессия стратегиясын қолдана отырып, «тауар айналымы» деп аударған қате болмайды.

2. Маңызды емес семантикалық құрамдас бөліктерді азайту.

Сөйлеу барысындағы ақпараттың артықтығы компрессия стратегиясын қолдануға мүмкіндік береді. А.Д.Швейцердің айтуы бойынша, «компрессия мәтіндегі тілден тыс жағдайдан толықтырыла алынатын, семантикалы артық элементтерді алып тастау арқылы жүзеге асады» [3, 34 б.]. Алайда семантикалы артық элементтерді жою арқылы жүзеге асырылатын компрессия мен маңызды ақпаратты жоғалтумен шатастырмау қажет.

Тілдесу жағдайға және де тыңдаушы қауымға байланысты ілеспе аударма барысында кейде кейбір ақпаратты вербалды түрде жеткізу қажет болмайды.

Мысал:

• Негізгі нұсқа:

«Nel corso dell'anno la conglomerata Samruk Kazyna, che e' fondo nazionale del Kazakistan controlla tutte le societa statali, ha venduto alla Kazcommerzbank (questo e' la banca piu' grande del Paese) oltre il 93% della azioni della banca BTA, che attualmente è una filiale di Kazkommertsbank» [4].

• Толық аудармасы:

Биылғы жылы барлық мемлекеттік кәсіптерді бақылайтын Қазақстанның ұлттық фонды Самұрық-Қазына елдің ең үлкен банктерінің бірі Казкоммерцбанк банкіне БТА банктің акцияларының 93 пайызын сатқан болатын. Қазіргі таңда БТА банк Казкоммерцбанктің еншілес компаниясы болып келеді.

• Компрессия әдісі бойынша аударма:

Биылғы жылы Самұрық-Қазына фонды Казкоммерцбанк банкіне қазіргі таңда оның еншілес компаниясы болып келетін БТА банктің акцияларының 93 пайызын сатқан болатын.

Сөйлем Қазақстан-Итальяндық бизнес-форумында айтылған Италияның Сыртқы Істер Министрлігінің орынбасары М. Дассудың сөзінен алынған. Тыңдаушы қауым – бизнес-форумның қатысушылары. Аударманы тыңдаушылар – бизнес-форумға қатысып жатқан Қазақстанның өкілдері. Бұл мысалда ілеспе аудармашы семантикалық компрессияны қолданған. Соған байланысты аударма барысында кейбір анықтаушы компоненттер жойылған, нақтырақ айтатын болсақ: «che e' fondo nazionale del Kazakistan controlla tutte le societa statali» - «барлық мемлекеттік кәсіптерді бақылайтын Қазақстанның ұлттық фонд» және «questo e' la banca piu' grande del Paese» - «елдің ең үлкен банктерінің бірі». Бұл ақпаратты М.Дассу өзінің итальяндық әріптестеріне анықтауыш ақпарат ретінде айтқан болатын, сондықтан аудару барысында ілеспе аудармашы ол ақпаратты семантикалы

артық деп, жоюға ұшыртады. Бұл жағдайда аудармашының әрекеті негізделген, себебі аудармаса айтылмаса да, Қазақстанның өкілдері Самұрық-Қазынаның «барлық мемлекеттік кәсіптерді бақылайтын Қазақстанның ұлттық фонды» екенін және казкоммерцбанктің «елдің ең үлкен банктерінің бірі» екенін біледі.

3. Алдында айтылып кеткен компоненттерді қысқарту

Алдыңғы мазмұнда сөйлеуші тарапынан айтылып кеткен компоненттер немесе баяндама өздігінен туындайтын компоненттер ілеспе аудармашы тарапынан қысқартылады, себебі жалпы аудитория бұл ақпараттарды сөйленіп жатқан мазмұннан өздері-ақ тұжырымдап ала алады.

Мысал:

- Негізгі нұсқа:

«Una popolazione di 16,7 milioni su di un territorio grande 9 volte l'Italia, 2,7 milioni di kmq. Come ho ditto prima, grande 9 volte» [4].

- Толық аудармасы:

16,7 миллион халық Италияның көлемінен 9 есе үлкен жерде тұрады. Италияның көлемі 2,7 миллион шаршы километр. Алдын айтып кетекендей, 9 есе үлкен.

- Компрессия әдісі бойынша аударма:

16,7 миллион халық Италияның көлемінен 9 есе үлкен жерде тұрады. Италияның көлемі 2,7 миллион шаршы километр.

Берілген мысалда алдында қайталанған ақпаратты, нақтылай айтатын болсақ «Алдын айтып кетекендей, 9 есе үлкен» деген сөйлемді ілеспе аудармашы аудармайды.

4. Жауапты мақсат етпейтін, назар аударту үшін қойылған сұрақтарды қысқарту.

Бұл семантикалық компрессияның түрі ақпаратты сығымдап, уақытты үнемдеуге алып келетін амалдардың бірі. Сол себепті ілеспе аударма барысында аудармашылар жауапты қажет етпейтін әрі тыңдаушыларға жалпы мағына мен мазмұн арқылы түсіне алатын сұрақтарға кездескен жағдайда ақпаратты сығымдау әдісін қолдануға бейім келеді.

Мысал:

- Негізгі нұсқа:

«Negli ultimi anni è aumentato notevolmente il volume di costruzione e ricostruzione di strutture sociali e di infrastrutture di comunicazione e ingegneria. Grazie per cosa questo e' successa? Grazie all'adozione da parte del Governo di tali programmi statali e del settore, come Il Programma Statale

per lo Sviluppo Industriale e Innovativo Intensificato della Repubblica del Kazakistan, «Abitazione accessibile – 2020», «Modernizzazione di servizi abitativi comunali», «Akbulak» ecc» [2].

• Толық аударма:

Соңғы жылдары әлеуметтік объектерінің құрылысы мен реконструкциясының, байланыс пен инженерияның инфраструктурасының көлемі өсуде. Оның себебі неде? Оның себебі «Ақбұлақ», «Қолайлы тұрғын үй», «тұрғын және коммуналды қызметтерін модернизациялау» сияқты мемлекеттік бағдарламалардың орындалуында.

Берілген мысалда «Оның себебі неде?» деген сұрақ жауапты қажет етпейтін, эмотивті түрде қолданылған сұрақ. Сондықтан ілеспе аударма барысында оны қысқартуға болады.

Мақалада көрсетілгендей, семантикалық деңгейдегі компрессия стратегиясы итальян тілінен семантикалық мағынасы артық, қайталанбалы және семантикалық мағынасы жоқ компоненттерді жою арқылы жүзеге асады. Ілеспе аудармашы уақытты үнемдеу мақсатында компрессияның бұл түрін өте жиі қолданады. Компрессия стратегиясын қолдану барысында семантикалық маңызды ақпаратты жоғалтпау маңызды.

ӘДЕБИЕТ

[1] Чернов Г.В. Синхронный перевод: речевая компрессия - лингвистическая проблема. Тетради переводчика. - М., 2010. - 52 с.

[2] Косачев М. Выступление на Казахстанско-Итальянском бизнес-форуме. – Режим доступа URL: www.kazakistan2014.it - (дата обращения 05.09.2015).

[3] Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. Учебник для институтов и факультетов иностранных языков. - М.: Воениздат, 1998. - 271 с.

[4] Дассау М. Выступление вице-министра Италии на Казахстанско-Итальянском бизнес-форуме. – Режим доступа URL: www.kazakistan2014.it - (дата обращения 08.09.2015).

REFERENCES

[1] Chernov G.V. Sinkhronnyy perevod: rechevaya kompressiya - Lingvisticheskaya problema. Tetradi perevodchika. M., 2010, 52 s. (in Russ.).

[2] Kosachev M. Vystupleniye na Kazakhstansko-Ital'yanskom biznes-forume. Rezhim dostupa URL: www.kazakistan2014.it, data obrashcheniya 05.09.2015. (in Russ.).

[3] Shveytser A.D. Perevod i lingvistika. Uchebnik dlya institutov i fakul'tetov inostrannykh yazykov. M.: Voenizdat, 1998, 271 s. (in Russ.).

[4] Dassau M. Vystupleniye vitse-ministra Italii na Kazakhstansko-Ital'yanskom biznes-forume. Rezhim dostupa: URL: www.kazakistan2014.it, data obrashcheniya 08.09.2015. (in Russ.).

**ПРОБЛЕМА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СТРАТЕГИИ КОМПРЕССИИ
НА СЕМАНТИЧЕСКОМ УРОВНЕ ПРИ СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ
С ИТАЛЬЯНСКОГО ЯЗЫКА**

Г.Б. Бермаханбетова,

магистрант, синхронист-переводчик,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Ключевые слова: синхронный перевод, стратегия компрессии, семантическая компрессия, выжимание информации, повторяющиеся слова, семантически лишние слова, сокращение текста.

Аннотация. В процессе синхронного перевода в целях экономии времени переводчик-синхронист прибегает к стратегии компрессии. В данной статье рассмотрена проблема использования стратегии компрессии на семантическом уровне. При синхронном переводе с итальянского языка семантическая компрессия осуществляется путем опущения семантически лишних, семантически повторяющихся, а также не содержащих семантически важную информацию компонентов. Наряду с этим в статье

определены виды семантической компрессии, проанализированы и даны примеры к каждому виду. Примеры взяты на основе материалов Казахстанско-Итальянского бизнес-форума. В статье показана важность умения использования семантической компрессии и трудности ее применения.

Поступила 12.09.2015 г.

CONCERNING THE ISSUE OF TRANSLATION OF THE CULTURAL DETERMINISTIC LEXICON

D.R. Nurzhanova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai khan University of international relations and world languages,
Almaty, diana.nurzhanova_wsu@mail.ru

Keywords: connotation, cultural-deterministic lexicon, simultaneous translation, the ratio of “language and culture”, the problem of “Language and Culture” Association, intercultural dialogue.

Abstract. The article deals with the translation of the cultural deterministic vocabulary from Spanish into Russian and the conception of connotation that is related with this problematic. The attention is drawn to the origins of this term, as well as to existing approaches of its definition. An attempt to predict the probable difficulties in translating of cultural deterministic lexicon is made. In the scientific work the examples of the translation of the cultural deterministic vocabulary in the context of the hispanic political discourse are given.

УДК 808.2

К ВОПРОСУ О ПЕРЕВОДЕ КУЛЬТУРНО-ДЕТЕРМИНИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ

Д.Р. Нуржанова,

магистрант, синхронист-переводчик,
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан
diana.nurzhanova_wsu@mail.ru

Ключевые слова: коннотация, культурно-детерминированная лексика, синхронный перевод, соотношение «языка и культуры», проблема «языка и культуры», ассоциация, межкультурный диалог.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы перевода культурно-детерминированной лексики с испанского на русский язык и связанное с данной проблематикой понятие коннотации. Обращается внимание на историю возникновения данного термина, а также на существующие подходы его определения. Делается попытка прогнозировать вероятностные трудности при переводе культурно-детерминированной лексики, также в работе приведены примеры перевода культурно-детерминированной лексики в контексте испаноязычного политического дискурса.

Язык – это пласт, тесно взаимодействующий с культурой. В каждом языке существуют лексические единицы, понимание или перевод которых вызывает особые трудности при переводе. Это объясняется тем, что каждый отдельно взятый этнос по-своему интерпретирует и репрезентирует объективную реальность. Как вследствие возникают культурно-детерминированные и культурно-маркированные слова

в каждом, отдельно взятом языке. Подобные явления можно было бы назвать «барьерами» переводчиков, для преодоления которых переводчик должен иметь не только широкий кругозор и хорошие фоновые знания, но и владеть коннотативными значениями активного словарного запаса.

Согласно Ю.Д. Апресяну под коннотацией понимаются связанные со смыслом слова в сознании говорящих представления как фактического, так и оценочного характера. Ученый в своей работе «Коннотация как часть прагматики слова», предлагает рассматривать понятие коннотации как «узаконенную в данном языке оценку объекта действительности, именем которой является данное слово». Более того коннотациями лексемы он предлагает называть несущественные, но устойчивые признаки выражаемого ею понятия, которые воплощают принятую в данном языковом коллективе оценку соответствующего предмета или факта действительности. Они не входят непосредственно в лексическое значение слова и не являются следствиями или выводами из него [1, с. 218].

Это понимание коннотаций было сформулировано Ю.Д. Апресяном, а затем развито и уточнено И. Мельчук: «лексическая коннотация лексической единицы L есть некоторая характеристика, которую L приписывает своему референту и которая не входит в ее толкование» [2, с. 112]. Похожее понимание коннотации изложено в работе Е. Бартминского: «совокупность не всегда связанных, но закрепленных в культуре данного общества ассоциаций», образующих сопутствующие лексическому значению «содержательные элементы, логические и эмотивные, которые складываются в стереотип» [3, с. 39].

Трудно сказать, когда коннотация была употреблена в качестве термина в лингвистике, но известно, что понятие коннотации упоминалось еще в XVII веке, и интерес к нему не ослабевает по сей день. Также можно подчеркнуть, что уже к середине XIX века сформировались два разных понятия термина «коннотация». С одной стороны, коннотациями назывались “добавочные” (модальные, оценочные и эмоционально-экспрессивные) элементы лексических значений, включаемые непосредственно в толкование слова. С другой стороны, о коннотациях говорили и тогда, когда имели в виду узаконенную в данной среде оценку вещи или иного объекта действительности, обозначенного данным словом, не входящую непосредственно в лексическое значение слова [1, с. 104]. Несмотря на то, что возрос интерес к коннотативному аспекту лексического

значения, о чем свидетельствуют многочисленные работы (Бурукина О. А., Сапожникова О.С., Евсюкова Т.В., Бутенко Е. Ю. и др.), до последнего времени понятие коннотации трактуется весьма неоднозначно, доказательством чему являются многочисленные и разрозненные определения термина коннотации. Чаще всего относительно данного термина применяют («созначение», «добавочное значение», «дополнительное значение» и т.д.), т.е значение коннотации предстает в виде дополнения к основному предметно-понятийному значению слова.

Как правильно заметил В.Н. Телия, в лингвистической науке пока еще существуют такие понятия, которые при их широкой распространенности и даже банальности остаются расплывчатыми по объему и нечеткими по содержанию, хотя сама сущность, отображаемая в этом понятии, играет далеко не второстепенную роль в организации сообщения. К таким понятиям относится и коннотация – семантическая сущность, узуально или окказионально входящая в семантику языковых единиц и выражающая эмотивно-оценочное и стилистически маркированное отношение субъекта речи к действительности при ее обозначении в высказывании, которое получает на основе этой информации и экспрессивный эффект. Ученый указывает то, что имеются объективные причины, неоднозначности данного термина. Одна из них – это необязательность этого компонента для значения единиц инвентаря языка: не все они содержат коннотацию, что сдвинуло на периферию интересов лексикологии этот компонент значения, тем более, что он причастен не столько к семантике, понимаемой как отношения знаков к миру, сколько к прагматике – отношению говорящих к средствам обозначения мира, а точнее – к выбору этих средств с целью произвести определенный коммуникативный эффект [4, с. 5].

Другая причина – неразработанность понятия экспрессивности и отсутствие в языкознании описания инвентаря средств, несущих информацию о смыслах, выделяющих слово, сочетание, фразу, отрезок текста. По существу понятия экспрессивность и коннотативность выступают в лингвистических тестах как синонимы, хотя уже заранее можно сказать, что первое есть эффект, производимый за счет особых семантических компонентов, создающих этот эффект [4, с. 5].

Ученый и лингвист Сальвадор Гутьеррес Ордоньес в свою очередь неоднозначность толкования термина коннотации объясняет тем, что под определением коннотации таятся гетерогенные феномены, которые

должны очень точно различаться лингвистами и которые в свою очередь препятствуют более подробному и точному ее определению [5, с. 13].

«Bajo su significante se cobijan fenómenos heterogéneos que el linguista ha de deslindar con sumo cuidado y que dificultan una definición detallada y precisa» [5, с. 13].

Прежде чем приступить с выбором дефиниции данного термина, необходимо отметить, что под явлением коннотации мы понимаем прежде всего влияние культуры на язык. Общеизвестно, как язык влияет на культуру народа так и культура влияет на язык. Данный «круговорот» культуры и языка вызывает внимание многих ученых в последнее время и это неудивительно. Интерес к проблеме «язык и культура» обусловлен усиливающимся в последнее время интересом к проблеме диалога культур, межкультурной коммуникации, восприятия речи и когнитивной лингвистике.

Как отмечает И.Г. Ольшанский, существует три подхода в изучении проблемы «язык и культура». Первый подход, разрабатываемый философами (С.А. Атановский, Г.А. Брутян, Э.С. Маркарян), исходит из одностороннего воздействия культуры на язык. С изменением действительности меняются культурно-национальные стереотипы и сам язык. Второй подход ставит своей задачей решение вопроса об обратном воздействии языка на культуру (В. Гумбольдт, А.А. Потебня, Й.Л. Вайсгербер). Третий подход основан на идее взаимосвязи и взаимодействии языка и культуры: с одной стороны, язык – составная часть культуры, с другой – культура включена в язык (Ольшанский) [6, с. 10].

Бурукина О.А. в своей работе «Проблема культурно-детерминированной коннотации в переводе» указывает на то, что на сегодняшний день можно выделить три основных научных направлений в изучении коннотации: *семиотическое*, представленное в основном работами Л.Ельмслева и Р.Барта, при котором в центр внимания выдвигаются мотивы, в соответствии с которыми говорящий делает выбор между различными «субкодами» языка - его стилями, диалектами, жанрами, в этом случае коннотация рассматривается как содержание, для которого денотативная (отражательная) семантика служит выражением, а само это содержание может быть определено в итоге вычитывания из текста денотативного содержания.

Психолингвистическое направление, разрабатываемое А.А. Леонтьевым, А.А. Залевской и др., который пока еще теснейшим

образом связано с понятием ассоциации и с эмоциональной организацией речи, отчасти – с ее культурно-национальным аспектом, рассматриваемым в связи с особенностями восприятия речи.

Лингвистическое направление, основоположником которого считается Ш. Балли, представлено несколькими ответвлениями: стилистическим - наиболее мощным, лексикологическим, изучающим способы и виды создания такого «добавочного» значения языковых выражений, которое придает им экспрессивность, и страноведческим, или культурологическим, в рамках которого коннотация рассматривается как «семантическая доля» значения, дополняющая сведения об объективно существующей реалии сведениями о национальной ее специфике, что и вызывает соответствующий речевой эффект.

Таким образом коннотация (ср.-лат. *connotatio*, от *connoto* - имею дополнительное значение), в понимании О.А. Бурукиной - это эмоциональная, оценочная или стилистическая окраска языковой единицы узуального (закрепленного в системе языка) или окказионального характера. В широком смысле это любой компонент, который дополняет предметно-понятийное (или денотативное), а также грамматическое содержание языковой единицы и придает ей экспрессивную функцию на основе сведений, соотносимых с эмпирическим, культурно-историческим, мировоззренческим знанием говорящих на данном языке с эмоциональным или ценностным отношением говорящего к обозначаемому- или со стилистическим регистрами, характеризующими условия речи, сферу языковой деятельности, социальные отношения участников речи, ее форму и т.п.

В узком смысле это компонент значения смысла языковой единицы, выступающей во вторичной для нее функции наименования, который дополняет при употреблении в речи ее объективное значение ассоциативно-образным представлением обозначаемой реалии на основе осознания внутренней формы наименования, т.е. признаков, соотносимых с буквальным смыслом тропа или фигуры речи, мотивировавших переосмысление данного выражения [7, с. 12].

Профессор *Лейпцигского Университета*, Альфонсо де Торро под коннотацией понимает все культурные единицы, которые вводятся в результате преднамеренного определения означающего; коннотация поэтому - сумма всех культурных единиц, значения которых могут институционально быть переведены в восприятие и память реципиента [8, с. 196].

La totalidad de las unidades culturales, las cuales son introducidas por una definición intencional del significante; la connotación es por esto, la suma de todas las unidades culturales que el significante pueda traer institucionalmente a la memoria del recipiente [8, с. 196].

Коннотация это действие и эффект сознания (который включает в себя помимо предметно-понятийного значения еще и дополнительное, экспрессивное). Коннотативное значение слова предполагает, что существует значение, выходящее за рамки буквального значения, т.е коннотация может представлять собой вторичный оттенок слова или какого-либо выражения и может также употребляться в метафоричном, сравнительном и переносном значении, чтобы представить другое понятие или смысл.

!Rafael Correa es el mejor presidente de la República del Ecuador; es como un león, porque no tiene miedo de nuevas reformas en la economía!

Рафаэль Корреа – лучший президент Республики Эквадор, он настоящий лев, потому что не боится новых реформ в экономике (перевод автора).

Сочетание «**он настоящий лев**» подразумевает под собой не то что, данный человек животное, а то что это очень сильный и мужественный человек.

No somos un avestruz, para que escondamos nuestra cabeza en la arena y esperemos, cuando se resuelvan nuestros problemas. España como un país desarrollado de Europa va a encontrar una solución a los problemas.

Мы не страусы, чтобы зарывать свою голову в песок, и ждать, когда решится наша проблема. Испания как развитое государство Европы сама найдет решение своих проблем (перевод автора).

В данном предложении лексическая единица **страус** имеет значения трусости. Как видно коннотация слов как в первом, так и во втором примере соответствует коннотации данных слов в русском языке.

Можно сказать, что коннотация может представлять собой наслаивающееся значение, т.е одно и то же слово в разные времена может означать различные понятия. За словом у носителя языка скрываются ассоциации разного происхождения. Это могут быть и социальные и индивидуальные, детские и взрослые, бытовые и литературные ассоциации. Н. К. Гарбовский одной причин ошибок перевода называет неумение выбрать наиболее уместный эквивалент с точки зрения оценочных коннотаций, стилистики и истории языка и общества. Адекватность перевода подобных компонентов в первую очередь зависит от языковой личности переводчика, его знаний,

компетенции и его психики [9, с. 107-108].

*El problema de **nacionalidad** de nuestra sociedad puede ser el problema más grande y más importante en los años siguientes.*

Проблема национальности в нашем обществе может стать самой большой и важной проблемой следующих лет (перевод автора).

Выделенная лексема **nacionalidad** в переводе с испанского сегодня означает национальность. Но в конце прошлого века в контексте испанской культуры, данная лексическая единица ассоциировалась с отсутствием порядка, неравенством и раздробленностью. Соответственно в этом значении некоторое время назад, выше приведенное предложение получило бы совсем другой перевод.

*El problema de **nacionalidad** de nuestra sociedad puede ser el problema más grande y más importante en los años siguientes.*

Проблема раздробленности нашего общества может стать самой большой и важной проблемой следующих лет (перевод автора).

Такая же ситуация обстоит и со словом «**демократия**», которое раньше в испанском языке имело отрицательную коннотацию, но в настоящее время, получившее положительную окраску.

В межкультурном диалоге важным средством достижения понимания большую роль играет перевод, так как перевод служит посредником, помогая представителям разных культур в достижении понимания. При осуществлении перевода не оценима роль языка, поскольку посредством языка передается видение мира, представителями разных культур. Но передача одного мировоззрения средствами другого языка не является легкой задачей. Именно в этом случае можно говорить о переводе как о процессе «бесконечной приблизительности» [10, с. 141]. Очень редко можно найти однозначное соответствие в переводе специфических элементов. Но, по словам Ю. М. Лотмана специфические элементы часто являются тем, что в переводческих терминах может быть определено как «непереводимое». Перевод непереводимого, при всей его парадоксальности, оказывается носителем информации высокой ценности [11, с. 15].

Процесс перевода носит эвристический характер, связанный с последовательным выбором из целого ряда возможностей разного типа. Осуществляя выбор, переводчик выполняет сложные мыслительные операции, которые основаны на его собственных лингвистических и когнитивных знаниях, коммуникативной компетентности и учете лингвистических и когнитивных знаний рецепторов перевода, отражающих особенности его культуры [7, с.120].

Работая с языком, переводчику необходимо понимать, что язык и культура тесно взаимосвязаны. При переводе специфичных элементов ни один перевод не может быть полным эквивалентом того, что говорится на исходном языке. По словам О. А. Бурукиной подобное явление обязательно влечет за собой:

- 1) потерю части информации;
- 2) приращение информации или косвенное представление информации [7, с.116];

Lo que entonces era un milagro. ¡Hombre! Ahora es un retroceso.

То что еще не давно было чудом. Мужчина, сейчас превратилось в регресс! (перевод автора).

Данной фразе был дан дословный перевод. Как видно, коннотированное слово вызывает сложности в его понимании, и соответственно его перевода. Понятно, что дословный перевод не самый лучший вариант. Слово *¡Hombre!*- в переводе с испанского мужчина, мужик. Но в данном контексте, его нужно переводить как «друг». Тогда получается следующее:

То что еще не давно было чудом. Друг (дружнице), сейчас превратилось в регресс! (перевод автора).

В испанском языке данная лексическая единица имеет положительное коннотативное значение, как и в русском. Но важно заметить, что если в русском языке данная лексема имеет дополнительное значение мужества, смелости и силы, то в испанском языке она имеет значение дружбы.

Josè Luis Zapatero: Si Ustedes hubieran gobernado durante de 30 años seguidos, lo que es evidente que España hubiera habido menos educación, y menos derechos. Desde luego seríamos un país menos libre.

Mariano Rajoy: ¡Vaya! es evidente que señor Zapatero no quiere hablar de inmigración.

Хосе Луис Сапатеро: если бы Вы правили страной в течении 30ти лет, очевидно, что Испания была бы менее образованной и превратилось бы в менее правовое государство. Вследствие чего мы стали бы менее свободной страной!

Мариано Рахой: Ну и ну! Очевидно, что господин Сапатеро не желает говорить об иммиграции (перевод автора).

Слово *¡Vaya!* с испанского дословно переводится «идти, ходить». Но очевидно в данном контексте, его переводить подобным образом не рекомендуется, здесь оно употребляется в значении насмешки, подтрунивания, что невозможно перевести, т.е является эмоциональной

окраской слова. Поэтому предлагается дать перевод посредством междометия *ну и ну*, что наиболее точно выражает смысл данной лексемы.

*Me allegro mucho que Ustedes me apoyen. Me gusta ver las **estrellas** de sus ojos, y espero merecer vuestra confianza.*

*Я очень рад, что вы меня поддержали. Мне приятно видеть **искры** в Ваших глазах, и надеяться, что я сумею оправдать Ваше доверие* (перевод автора).

В выше приведенном предложении лексема *estrella* в переводе с испанского на русский язык значит *звезда*. Но в контексте она была переведена как *искра*. Так как в русском языке не говорится видеть звезды в глазах, тогда как в испанском звезда имеет положительную коннотацию, и добавочное значение искры.

По данным примерам становится ясно, что переводчик должен быть очень аккуратен и внимателен, не увлекаясь буквальными вариантами перевода, которые очень часто бывают неадекватными в силу различия коннотативных полей номинаций [7, с. 121-122].

Например, сегодня значение слова *толерантность* в русском языке претерпевает значительные изменения и становится более близким к значению *«терпимости и терпения»*, имея при этом отрицательную коннотацию, в то время как в испанском языке толерантность имеет положительную окраску и обозначает *«уважение»*. Что значит, что в переводе с испанского языка контекст с содержанием слова *«толерантность»* правильной будет передать как *«уважение»*.

*Deseamos una España en la que todos los ciudadanos mantengan su confianza en las instituciones y una sociedad basada en el civismo y **la tolerancia***

Мы хотим видеть Испанию, в которой все граждане сохраняют свое доверие к институтам и обществу, основанному на патриотизме и уважении.

Исходя из результатов работы о понятии коннотации можно сказать следующее: понятие коннотации используется в отношении слов и выражений, которые освобождаются от своего реального, буквального значения, данного лексическими словарями. При использовании коннотированного языка в слове или же в выражении происходит преобразование одного значения в другое.

Таким образом сфера исследования понятия культурно-детерминированной коннотации, представляет собой на сегодняшний день недостаточно изученную область в испаноязычной научной

литературе, как вследствие становится очевидным, что перевод номинаций с культурно-детерминированной коннотацией это очень актуальная проблема для переводчиков, и очень интересная область исследования для политического дискурса. Необходимо ее более глубокое исследование, которое прежде всего дало бы всеми принятое определение коннотации, и не ставило бы данный термин не перипетии разных наук. Безусловно, что коннотация создает трудности при переводе, особенно в процессе синхронного перевода. Требуется раскрытие сущности данного явления, чтобы справляться с ним при переводе.

По мнению ученых и практиков находить эквивалентный перевод для культурно-детерминированных языковых явлений является задачей не простой. Выход из него мы видим в различных переводческих стратегиях и приемах. Впрочем это задача нашей следующей статьи.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Апресян Ю.Д. Коннотация как часть прагматики слова. – Екатеринбург, 2008. – С. 104- 218.
- [2] Мельчук И.А. Коннотация в лингвистической семантике // Wiener Slawistischer Almanach. – Band 6. - 1980. – 112 с.
- [3] Bartminski, Jerzy. Definicja leksykograficzna a opis yazyka // Stownictwo w opisie jzyka. Prace naukowe Uniwersytetu Slaskiego. – Katowice, 1984. - 39 с.
- [4] Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. – М., 1986. – С.5.
- [5] Ordoñez, Salvador Gutierrez. Linguística y Semántica (Aproximación funcional). Servicio publicaciones unversidad de oviedo. - Oviedo, 1981. –13 p.
- [6] Ольшанский И. Г. Лексика, фразеология, текст: лингвокультурно-логические компоненты // Язык и культура: Вып. 2; Сб. обзоров. – М., 1999. – 10 с.
- [7] Бурукина О.А. Проблемы культурно-детерминированной коннотации в переводе. – М., 1998. – С.12-122.
- [8] Toro de, Alfonso Texto-Mensaje-Recipiente. –Tuebingen: Gunter Narr Verlag, 1988. – - P.196.
- [9] Гарбовский Н.К. Теория перевода. - М., 2007. – С. 107-108.
- [10] Bart C. Papregaaij, Klaus Schubert. Text coherence in translation. – 1988. – 141 с.
- [11] Лотман Ю. М., Культура и Взрыв. – М.: Гнозис; Издательская группа «Прогресс», 1992. – 15 с.

REFERENCES

- [1] Apresyan Yu.D. Konnotatsiya kak chast' pragmatiki slova. Yekaterinburg, 2008, S. 104- 218 (in Russ.).
- [2] Mel'chuk I.A. Konnotatsiya v lingvisticheskoy semantike. *Wiener Slawistischer Almanach*, Band 6, 1980, 112 S. (in Russ.).
- [3] Bartminski, Jerzy. Definicja leksykograficzna a opis yazyka. Stownictwo w opisie jzyka. Prace naukowe Uniwersytetu Slaskiego. Katowice, 1984, 39 s. [4] Teliya V. N.

Konnotativnyy aspekt semantiki nominativnykh yedinit. M., 1986, s.5 (in Russ.).

[5] Ordoñez, Salvador Gutierrez. Linguística y Semántica (Aproximación funcional). Servicio publicaciones unversidad de oviedo. Oviedo, 1981, P.13.

[6] Ol'shanskiy I. G. Leksika, frazeologiya, tekst: lingvokul'turo-logicheskiye komponenty. Yazyk i kul'tura: Vyp. 2; Sb. obzorov. M., 1999, S.10 (in Russ.).

[7] Burukina O.A. Problemy kul'turno-determinirovannoy konnotatsii v perevode. M., 1998, S.12-122. (in Russ.).

[8] Toro de, Alfonso. Texto-Mensaje-Recipiente. Tuebingen: Gunter Narr Verlag, 1988, P. 196.

[9] Garbovskiy N.K. Teoriya perevoda. M., 2007, S. 107-108 (in Russ.).

[10] Bart C. Papegaaïj, Klaus Schubert. Text coherence in translation, 1988, 141 p.

[11] Lotman Yu. M., Kul'tura i Vzryv. M.: Gnozis: Progress, 1992, S.15 (in Russ.).

МӘДЕНИ – ДЕТЕРМИНДЕНДІРІЛГЕН ЛЕКСИКАНЫ АУДАРУ МӘСЕЛЕСІ

Д.Р. Нуржанова,

магистрант, ілеспе аудармашы,

Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері
университеті, Алматы (E-Mail: diana.nurzhanova_wsu@mail.ru).

Тірек сөздер: коннотация, мәдени-детерминациядық лексика, ілеспе аударма, «тіл және мәдениет» арақатынасы, «тіл және мәдениет» мәселесі, ассоциация, мәдени аралық қарым-қатынас.

Андатпа. Бұл мақалада мәдени – детерминдендірілген лексиканы испан тілінен орыс тіліне аудару мәселесі және осы мәселенамамен байланысты коннотация ұғымы қарап анықталады. Берілген терминнің пайда болу тарихына және де қазіргі таңда бар анықтама тәсілдеріне назар аударылады. Мәдени-детерминдендірілген лексиканы аударуына байланысты ықтималдық қиындықтарды болжам жасауға әрекет етіледі, жұмыста мәдени – детерминдендірілген лексиканы саяси дискурс мәнмәтінінде аудару мысалдары келтірілген.

Поступила 12.09.2015 г.

**PROBLEMS OF INTERPRETATION OF NATIONAL-LABELED FORMULAS
FROM ARABIC INTO RUSSIAN**

A. Sh. Mussaeva,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan

Keywords: national-labeled forms, a cliché, interpretation, translation analogue.

Abstract. This article is devoted to the simultaneous translation from Arabic into Russian cultural marked formulas, which are culturally specific colored combination of linguistic units. Stable position in modern translation studies research takes language as a verbal code culture. Such trends highlight the relevance and timeliness of the study interpretation from the perspective of cultural linguistics. The main objective of the study - description of the features a synchronous translation from Arabic into Russian various kinds of cultural and labeled formulas (clichéd expressions).

УДК 811.411.21

**ПРОБЛЕМЫ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА НАЦИОНАЛЬНО-
МАРКИРОВАННЫХ ФОРМУЛ С АРАБСКОГО НА РУССКИЙ ЯЗЫК**

А.Ш. Мусаева,

магистрант, синхронист-переводчик,
КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: ayim_sol@mail.ru

Ключевые слова: национально-маркированные формулы, клише, синхронный перевод, переводческий аналог.

Аннотация. Данная статья посвящена проблеме синхронного перевода с арабского на русский язык культурно-маркированных формул, которые представляют собой определенную культурно окрашенную комбинацию языковых единиц. Устойчивые позиции в современном переводоведении занимает исследование языка как вербального кода культуры. Такого рода тенденция подчеркивает актуальность и своевременность изучения синхронного перевода с позиции лингвокультурологии. Основная цель исследования – описание особенностей синхронного перевода с арабского на русский язык различных видов культурно-маркированных формул (клишированных выражений).

В связи с развитием современной цивилизации, повсеместной глобализацией, которая характеризуется интенсивными процессами межкультурной коммуникации, взаимодействием и взаимовлиянием культур, актуальным вопросом является обеспечение беспрепятственного и эффективного общения, успешность которого обуславливается целым рядом факторов: пониманием речи собеседника, адекватной реакцией на его высказывания, знанием соответствующих

форм поведения в конкретной коммуникативной ситуации и т.д. Эффективность каждого из названных компонентов и процесса общения в целом во многом зависит от знания и учета национально-культурных особенностей определенного этнического коллектива, которые находят свое отражение в специфичной для данного языка системе образов (сравнения, фразеологизмы, ассоциации, метафоры) и особенностях лексического состава языка. Поскольку именно слова несут основную культурологическую нагрузку, обеспечивая взаимопонимание между носителями различных языков, то в центре внимания исследователей оказывается культурно-маркированная лексика.

И в этой «глобальной деревне», которая стала синонимом нынешнего мира, перевод играет очень важную и пока что незаменимую роль [1, с.4]. И одним из основных видов профессионального перевода является синхронный перевод.

По определению Ширяева А.Ф синхронный перевод - вид деятельности устного переводчика, характеризуемый произнесением текста перевода параллельно со звучанием исходного текста [2, с.173]. Синхронный перевод отличается от других видов переводческой деятельности своим строением, скоростью выполнения переводческих действий и характером лингвистических трансформаций лексико-грамматической организации высказываний оратора.

Координация процессов ориентирования в исходном тексте, выбора переводческих решений и их осуществления обеспечивается различными механизмами в зависимости от степени владения синхронным переводом и конкретных условий деятельности: темпа речи оратора, сложности исходного текста и других факторов.

Поиск или выбор переводческих решений в условиях действительной синхронности построен в значительной степени на использовании «домашних переводческих заготовок». Богатый опыт и обширные знания переводчика сводят до минимума случаи, где требуется действительно творческий поиск решения. В исполнении опытных переводчиков синхронный перевод сводится к решению стереотипных задач с использованием богатого запаса лексических, фразеологических и синтаксических эквивалентов, отработанных до уровня условно-рефлекторной реакции [2, с.106-109].

В процессе синхронного перевода существует большая вероятность опущения национально-маркированных единиц и не полной передаче ее коннотации. Это связано со сложностью самого процесса синхронного перевода, затрату времени на поиск переводческих

решений, если переводчик не владеет фоновыми знаниями и не имеет в запасе эквивалента подобного рода единиц. И поэтому перевод национально-маркированных единиц представляет одну из основных сложностей даже опытного переводчика.

Что же представляет собой национально-маркированная лексика и что же такое национально-маркированные формулы? И какие разделы арабского вокабуляра имеют культурную маркированность?!

Лексику, включающую в себя социо-культурный компонент, принято называть культурно-маркированной. Термин «культурно-маркированная лексика» появляется в работах русских лингвистов в 80-х годах – а именно у Н.Е. Меркиш, И.Е. Аверьяновой – при сопоставлении русского языка с немецким и английским, соответственно. Культурно- маркированными единицами называют слова, обладающие экстралингвистическим фоном и вследствие этого являющиеся источником социо-культурной информации о стране изучаемого языка. Как синонимы приводятся термины «лексические единицы с культурным компонентом», «национально-окрашенные лексические единицы», «культурно-специфические лексические единицы».

Предельно концентрировано, полно и ярко культурный компонент, служащий более адекватному восприятию собеседника - представителя иной культуры, иного, отличного и самобытного, мироощущения, выражен в паремических и фразеологических единицах, являющихся широко распространенными языковыми клише. Поэтому, на наш взгляд, весьма актуальным является изучение этих единиц, представленных пословицами, поговорками, афоризмами, фразеологическими оборотами и другими клишированными конструкциями, как приветствие, выражение благодарности и признательности, выражения поздравлений и пожеланий.

Синхронный перевод – сложный психолингвистический процесс, который представляет к переводчику жесткие требования для работы в условиях, исключающих не только возможность обращения за помощью к справочной литературе, но и возможность длительного обдумывания решений. Осознать культурную чужеродность и уметь преодолеть ее негативное влияние на ход двуязычной коммуникации синхронисту-переводчику приходится, полагаясь только на собственные силы и строго заданном темпоральном режиме.

Так, не зная что в характере мышления арабофонов чувственное начало развито гораздо сильнее рационального, переводчик рискует

не понять хода мысли арабского собеседника и тем самым лишить себя возможности прогнозировать его речевые поступки, что негативно отразится на процессе перевода. Доказательства русского собеседника, построенные на логической основе, звучат для араба не так убедительно, как доказательства, где логику заменяют чувства [3, с. 311-312].

Само по себе построение дискурса арабофона имеет культурный компонент. Так начало дискурса сопровождается единицами исламской культуры, возваниям к помощи Аллаха, защите от всего плохого и мольбой поддержать все начинания, которые осуществляются на пути Аллаха. Арабофоны проявляют склонность к многословию и к множественным повторениям одной и той же мысли. Не зная этой особенности, переводчик-синхронист может неправильно прогнозировать ход мысли арабского адресанта, который вместо ожидаемых переводчиком нового поворота мысли или новой мысли будет давать множественный перифраз сказанного ранее.

Следующей национальной особенностью арабской риторики является склонность арабского адресанта употреблять длинные цепочки тематических высказываний в повторяющихся ситуациях общения (приветствие, прощание, пожелания, благодарности и т.п). не будучи готов к этому, синхронист-переводчик может создать паузу при переводе, если он не располагает большим запасом русских речений подобного рода и не обладает творческой способностью адаптировать арабские высказывания, сглаживая лингвосоциокультурные различия.

Наконец, нельзя не отметить и существенное отличие роли религии в повседневной жизни арабов и суеверной убежденности арабов в силу слова по сравнению с современным уровнем русской культуры. Переводчик-синхронист, не учитывая этого различия, может не понять информации о печальном или неприятном событии, которая будет излагаться арабом не прямо, а индиректно, чтобы не навлечь беды.

Особую трудность в условиях синхронного перевода создает использование коммуникантами прецедентных феноменов, пословиц и поговорок. Синхронисту-переводчику следует держать в оперативной памяти соответствия для наиболее часто употребляющихся в речи русских речений этого типа.

Например:

عجاضى نمل شى ع ال فوخلا букв.: Нет жизни тому, кто пребывает в страхе.

Имеет соответствие в русском языке: волков бояться – в лес не ходить.

وزغلا لواءً букв.: первый бой самый бестолковый.

Имеет соответствие: первый блин комом.

نارايخ ريخال فدائيز букв.: добро добром увеличилось.

Имеет соответствие: кашу маслом не испортишь.

В арабском вокабуляре помимо фразеологизмов существуют некоторые другие разделы, где на своеобразие номинации накладываются дополнительные особенности лингвистического, социокультурного и психосемантического характера. Эти разделы также должны стать предметом особого внимания переводчика. К ним относятся дейктические средства, глаголы состояния, словосочетания, ориентированные в лексикон, реалии и слова широкого значения. Приведем примеры некоторых из них.

Так большинство арабских предлогов отражают переход от физических представлений к более абстрактным и в конечном счете к синкретическим понятиям [3, с.163]. Так, предлог *على* обозначает в своем основном первичном значении положение сверху, из этого значения развились идея владения и идея агрессивности, а также идея избыточности. Например:

• *ءادعألا على ععجارتلا ضرر* – заставить врагов отступить (букв.: навязать отступление на врага);

• *هبلع فرعت* – познакомиться с кем-либо, но *هبلع فرعت* – опознать (труп и т.п) или хорошо узнать кого-либо;

• *اميلع جوزتتال* – женись только на этой (букв.: не бери в жены сверх нее). Так, неопытный переводчик, не зная дополнительной семантики предлога *على* может перевести как: не женись на ней.

В арабском языке существуют глаголы разной семантики. Глаголы повторения в арабском вокабуляре представлены многими глаголами. Наглядными будут примеры словообразовательного глагольного ряда от корня (د و ع) *داع* – возвращаться, *داع* – возвращать, возобновлять; *داع* – иметь обыкновение и т.д. в речи эти глаголы обычно трансформируются в русские наречия. Например: *بلطو داع* – Он вновь потребовал (букв.: Он вернулся и потребовал); *مامتالال ناممدمملا على داع* – Он снова оказался в центре внимания (букв.: Он вернулся к впереди находящейся части внимания); *هتسلج داعتسا* – Он опять сел на место (букв.: Он возобновил свое сидение).

Очевидно, что арабский вокабуляр изобилует культурно-маркированными единицами. И существуют определенные способы их перевода:

1) Переводческая транслитерация и транскрипция. Здесь достаточно

указать, что при транслитерации передается средствами принимающего языка графическая форма (буквенный состав) слова исходного языка, а при транскрипции - его звуковая форма. Эти способы применяются при передаче иноязычных имен собственных, географических наименований и названий разного рода компаний, фирм, пароходов, гостиниц, газет, журналов и пр. Например: *эмират* *إمّارات*, *меджлис* *مجلس*, *кадий* *قاض* и т.д. Частое использование транскрипции и транслитерации при переводе засоряет дискурс иноязычной лексикой.

2) Калькирование. Этот прием заключается в передаче безэквивалентной лексики исходного языка при помощи замены ее составных частей - морфем или слов (в случае устойчивых словосочетаний) их прямыми лексическими соответствиями в принимающем языке. Например: «Братья-мусульмане» (*نومسلمانأوخإل*) и военное подразделение в Иордании «Черный ирис» (*عائدوسلأةنسوسلأ*).

3) Описательный («разъяснительный») перевод. Этот способ заключается в раскрытии значения лексической единицы исходного языка при помощи развернутых словосочетаний, раскрывающих существенные признаки обозначаемого данной лексической единицей явления, то есть, по сути дела, при помощи ее дефиниции (определения) на принимающий язык. При синхронном переводе такой способ перевода занимает много времени. Например: *دجانبيا* *جانبم* (кинжал без гарды и изогнутым в верхней трети клинком), *فارمك amid* (корпусной генерал);

4) Приближенный перевод (перевод при помощи «аналога») заключается в подыскании ближайшего по значению соответствия в принимающем языке для лексической единицы исходного языка, не имеющей в принимающем языке точных соответствий. В нашей работе данный способ перевода займет основное место, как способ передачи клишированных выражений. Например: *مكيلي عالسلا* - Здравствуйте! (букв.: Мир Вам!).

Центральное место в арабском дискурсе занимают типологически разнородные клише (от фразеологизмов до развернутых предложных конструкций различной этимологии). Иначе говоря, фразеологические и паремические единицы представляют собой базовые языковые клише в системе лингвистических форм, имеющих культурный компонент. Так, важным для синхрониста переводчика, как было выше сказано, является наличие фоновых знаний и уже готовых клише на русском языке.

Клише (стереотип) – готовая к употреблению языковая или речевая форма (слово, словосочетание, готовая фраза). Это наиболее привычная и экономная форма выражения мысли с помощью тематических или ситуативных высказываний.

Сопоставительное знание клишированных форм входит в обязательную программу подготовки переводчика-синхрониста. В это знание входят: национальные особенности состава клишированных выражений и словосочетаний (синтаксического и семантического) и их употребление [3, с. 251].

Существуют как семантические так и синтаксические особенности состава арабских клишированных выражений. К синтаксическим особенностям относятся: а) «избыточная» полнота синтаксических признаков: *أن...؟ - من أي من إف اذه قم جرت ان درأ اذا و* - Можно ли это понимать так, что? Или Другими словами?... (букв. И если захотели мы перевести это, то поистине это означает, что...); б) широкое употребление винительного падежа: *قم لك نم دب ال* – Нужно поговорить! в) употребление слова с предлогом: *رم أأ ادبم يلع* – в принципе; *دع اصف نال انم* – отныне и навсегда; г) повтор слова: *صن و صن* – так себе. К семантическим особенностям арабских клише относятся: а) широкое употребление речений с именем Аллаха: *للا نم قم عن* – Авось обойдется, *و دنع ملع و* – кто знает?!; *للا* – желаю Вам всего наилучшего!; б) использование синонимических пар: *قم و فرش له ان لك* – На нас можно положиться!; в) использование антонимических пар: *ال و قدايز ال* – ни больше, ни меньше; г) использование однокоренных слов: *رداق قردقب* – как по волшебству.

В числе особенностей употребления клише в арабском дискурсе, которые вызывают сложности при синхронном переводе, могут быть упомянуты следующие:

- Большая валентность арабских клишированных форм по сравнению с русскими.
- Тематическая полифункциональность многих арабских клише. Например, выражение *رشل لا للا ي فك* может употребляться как тематическое высказывание для описания ситуации решительного отказа (Ни в коем случае) или пожелания успеха (Держись! Все будет хорошо!).
- Отсутствие коннотации арабского клишированного выражения. Например: *لدع و قح و ذ رارق ال* - Это абсолютно справедливое решение и *لدع و قح كل لتقل ال* – Убить тебя мало.
- Существование нескольких клишированных выражений для одной ситуации.

Приведем примеры соответствий арабских клишированных выражений на русском языке:

بميرحمانامرحلاللهمسب - Во имя Аллаха Милостивого Милосердного.
رمتؤملاسيئرقالجلابحاصعرضح - Ваше величество глава конференции (Следует отметить что обращение بحاص عرضح адресуется представителям королевской семьи: к королю, султану, но экспрессивность арабской речи позволяет употреблять такого рода обращения, чтобы выразить глубокое уважение и почет к данному лицу.

ءاسؤرلاقماخفلاباحصأ - Ваше высокопревосходительства главы

У арабофонов наиболее употребительными формами обращения к лицам, занимающими высокие государственные посты, являются بحاص ملكمومسلابحاص - Ваше королевское высочество, بحاص عمالبحاص - Ваше высокопревосходительство (к президенту или премьер-министру), بحاص اولدالبحاص - Ваше высокопревосходительство (к премьер-министру), بحاص عمالبحاص - Ваше превосходительство (к министру), بحاص عداعسلالبحاص - Ваше превосходительство (к послу) [4, с.17]. Если обратить внимание, то русские соответствия однообразны, тогда как арабские клише-обращения имеют свою специфику в зависимости от поста, которое лицо занимает. Согласно протоколу подобного рода обращения можно использовать сугубо к персоне главы государства, тогда как арабофоны могут использовать подобные обращения и к простому лицу.

Экспрессивно-эмоциональная окраска арабского языка сохраняется даже в деловом стиле, в отличие от русского языка, где используется стандартные эмоционально выдержанные клише. Можно привести пример выражения благодарности и почета у арабофонов:

وركشلاغلأبابكيليإمدقتأناابفرشتا.مرتحمالنامرحلالدبعدمأديسي اي
ةهيزنلاةدعاسمالألعريدقتلا - Уважаемый Саид Ахмад абд ар-Рахман, выражаю Вам благодарность и признательность за бескорыстную помощь (букв.: О, уважаемый Саид Ахмад абд ар-Рахман, разрешите мне выразить Вам особую благодарность и признательность за бескорыстную помощь).

مكبأحرتألع مكلقيمعالركشلالنعربعنأانرسيريذولاةدايس اي
...ةرهذملامكدالبيفانبنيراخالمكتفايوضو - Господин посол! Мы хотели бы выразить Вам искреннюю благодарность за теплый прием и гостеприимство... (букв.: О, господин посол! Разрешите нам выразить искреннюю благодарность Вам за горячий прием и гостеприимство в Вашей процветающей стране).

ألع مكلانانتماوانركشنعبرعنأانلأوحمسأماركلاينأوخأ اي

هذه قردابملا مذكه – Дорогие коллеги, позвольте Нам выразить Вам искреннюю благодарность и признательность за проявленную инициативу (букв.: О, дорогие мои братья, позвольте Нам выразить Вам благодарность и признательность за эту проявленную умную инициативу). По ситуации переводчик заменил слово «мои братья» на «коллеги», так как это более соответствует русскому речевому этикету.

Не менее экспрессивно окрашены клишированные выражения поздравления и пожелания. Приведем примеры:

بيطأ و ةيبلقلا ينهتلا صلخأب مكيل! مدقتا نأ ينرسي... قداسلا اهيأ
قبسانمب تاينمتلا – Господа! Я рад передать Вам самые искренние сердечные поздравления и наилучшие пожелания по случаю...

ينهتلا بيطأ مكيل! ثعبأل قبسانملا هذه منتعأ نأ ين دعسي... اءاق دصأل اهيأ
تاينمتلا و – Друзья! Я счастлив воспользоваться данным поводом, чтобы передать вам наилучшие поздравления и пожелания...

و مكيدبا لىع دشتتأ ريبك فرشل من! انومرتحمل فويضلل قداسلا اهيأ
ليبنل مكطاشن يف حاجنل نم اديزم و قي فوتلا انبولق مي صم نم مكلى ينمتن
– Уважаемые господа гости! Для меня большая честь позвать ваши руки и от всего сердца пожелать Вам благополучия и еще больших успехов в вашей благородной деятельности.

Носители арабской культуры неразрывно связаны с исламской религией, что отражается в их ментальности, нравственности и самосознании, и находит свое отражение в языке. Любое действие представителя арабского мира начинается с традиционного выражения *ميجرل انمحرل للل مسب .ميجرل اناطيشل نم للل ذوع*, что обозначает «Прибегаю к помощи Аллаха от проклятого шайтана. Во имя Аллаха Милостивого Милосердного» [5]. Данное выражение передает ментальность, национальное самосознание носителя арабской культуры и должно быть передано на языке перевода. Такого рода единицы исламской культуры как нельзя точно передают ментальность арабофонов, их вера в силу слова и мольбы, прошения Аллаха о защите и милости выражены не только в повседневной жизни, но и на международной арене. Их речь всегда сопровождается чтением отрывков из Корана и цитирований хадисов. Синхронист переводчик должен пополнить свою оперативную память основными, часто используемыми аятами и сурами Корана, чтобы не попасть в затруднительное положение. И в ситуации, когда адресант цитирует большие отрывки из Корана правильной будет осуществить описательный перевод, дабы не исказить смысл сказанного.

Как видно из приведенных выше примеров, при переводе арабских

национально-маркированных формул (клише) могут использоваться:

- 1) Русские клишированные формы, находящиеся с арабскими клишированными формами в отношениях постоянного соответствия.
- 2) Русские клишированные формы, находящиеся с арабскими клишированными формами в отношениях вариантных соответствий.
- 3) Неклишированное словосочетание, что квалифицируется в теории перевода как лексическая замена.

Выбор способа перевода зависит от выбора переводчика и условиями перевода. Таким образом, переводчик как посредник в межкультурной коммуникации должен придерживаться принципа стимулирования культурной информации, учитывая фоновые знания слушателей перевода и придерживаться основных критериев при переводе культурно маркированных единиц: а) значимость культурно-маркированной единицы в звучании оригинала, б) степень знакомства русского слушателя с данной реалией иноязычной действительности, в) наличие/отсутствие в русском языке полного семантического эквивалента, г) степень перегруженности переводного текста арабской культурно-маркированной лексикой.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Линн, Виссон. Синхронный перевод с русского на английский. – М.: Р. Валент, 2000. – 272 с.
- [2] Ширяев А.Ф. Синхронный перевод. – М.: Военное издательство министерства обороны СССР, 1979. –183 с.
- [3] Финкельберг Н.Д. Арабский язык. Теория и технология перевода. – М.: Восточная книга, 2010. – 400 с.
- [4] Ковтонюк В.В. Арабский язык. Пособие по речевой практике. – М.: Муравей, 2002. –96 с.
- [5] Арабско-русский словарь. – Ташкент: Камалак, 1994. –911 с.

REREFENCES

- [1] Linn, Visson. Sinkhronnyy perevod s russkogo na angliyskiy. M.: R.Valent, 2000, 272 s. (in Russ.).
- [2] Shirayayev A.F. Sinkhronnyy perevod. M.: Voyennoye izdatel'stvo ministerstva oborony SSSR, 1979,183 s. (in Russ.).
- [3] Finkel'berg N.D. Arabskiy yazyk. Teoriya i tekhnologiya perevoda. M.: Vostochnaya kniga, 2010, 400 s. (in Russ.).
- [4] Kovtonyuk V.V. Arabskiy yazyk. Posobiye po rechevoy praktike. M.: Muravey, 2002, 96 s. (in Russ.).
- [5] Arabsko-russkiy slovar'. Tashkent: Kamalak, 1994, 911 s.

ОРЫС ТІЛІНЕ АРАБ МӘДЕНИ-ТАҢБАЛАНҒАН ФОРМУЛАЛАРДЫ ІЛЕСПЕ АУДАРМАСЫНДАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

А.Ш. Мусаева,

магистрант, ілеспе аудармашы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӨТУ магистранты,
Алматы, Қазақстан

Тірек сөздер: ұлттық таңбаланған формуласы, клише, ілеспе аударма, аудармалы аналог.

Андатпа. Осы мақала мәдени боямасы бар белгілі біртүрлік бірліктер жиынтығын білдіретін мәдени таңбаланған формулалардың араб тілінен орыс тіліне ілеспе аудармасындағы мәселелерге арналған. Тілді мәдениеттің ауызша коды ретінде зерттеу қазіргі заманда аударма жүргізуде тұрақты орын алған көзқарас. Осы тектес үдеріс, лингвомәдениеттану тұрғысынан алғанда, ілеспе аударманы зерттеу оның өзектілігімен заманауилығын айқындайды. Зерттеудің басты мақсаты түрлі мәдени таңбаланған формулалардың араб тілінен орыс тіліне ілеспе аудармасының меншіліктілігімен сипатталған.

Поступила 09.09.2015 г.

METHODS OF TRANSLATING PHRASEOLOGISMS

A. Orynbek,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan, orynbek.ansar@mail.ru

Keywords: Simultaneous translation, idiom, phrasebook analogue, not phrasal translations.

Abstract The article is devoted to the ways and methods of translating phraseological units in simultaneous translation. There are some difficulties in translating phraseological units at the national and cultural components. This article therefore widely reflects the ways of translating Phraseologisms in simultaneous translation.

УДК 81'367

ІЛЕСПЕ АУДАРМА БАРЫСЫНДАҒЫ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІҢ АУДАРУ ЖОЛДАРЫ

А.Орынбек,

магистрант, ілеспе аудармашы
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы қ., Қазақстан
orynbek.ansar@mail.ru

Тірек сөздер: Ілеспе аударма, фразеологизм, фразеологиялық аналог, фразеологиялық емес аударма.

Андатпа. Мақалада ілеспе аударма барысындағы фразеологизмдерді түпнұсқадан аударма тілге аударудың негізгі тәсілдері мен жолдары көрсетілген. Фразеологизмдерде көрініс тапқан ұлттық мәдени компоненттерді аудару барысында аудармашы үшін біршама қиындықтар туындайды. Сондықтан мақаламызда фразеологизмдерді аудару тәсіліне кеңінен тоқталамыз.

Қазіргі таңда егемендік алғалы еліміз өркендеп шет елдермен түрлі бағытта қарым-қатынасымыз даму үстінде. Басқа елдермен дипломатиялық байланысында аударма саласы, соның ішінде ілеспе аударма төтенше маңызды рөл атқарады. Ілеспе аударма саласында мамандардың кәсіби шеберлігі, ойы жүйрік, сөздік қоры мол, тілі шешен екендігі сынға түсер сәттердің бірі – сөйлеу барысындағы айтылғыян мақалдар мен мәтелдерді сондай ақ фразеологизмдерді аудару алуы.

Алдымен «ілеспе аударма дегеніміз не?» - деген сұраққа жауап берейік. Ілеспе аударма – қоғамдық, саяси, ғылыми тұрғыдан маңызы бар үлкен жиындарда коммуникация актісі жасалған сәтте оның әртүрлі тілді қатысушыларының арасындағы қатынасты қамтамасыз ету мақсатында сөз сөйлеушінің бір тілде айтқан ақпаратын шектеулі

уақытта басқа тілде жеткізу үшін жасалатын аударма. Ғылыми тұрғыдан таратып айтар болсақ, ілеспе аударма – аудармашы түпнұсқа мәтіннің коммуникативтік-функционалдық белгілерін, жанрлық ерекшеліктерін, аударылатын мәтіннің қандай аудиторияға бағытталатынын, рецептордың білім деңгейін, ұлттық, кәсіби сипаттарын ескере отырып, тілдік қызметтің екі түрін: сөйленген мәтінді қабылдауды және қабылдау

аяқталмай жатып, аударма мәтінін сөз сөйленген тілдегі сөйлеммен жарыстыра туындатуды жүзеге асыратын аударма және ол жай аударма емес, білімділікті, зиялылықты, көп жайдан хабардар болуды, сөз сөйленетін және аударма жасалатын тілдің құрылымдық ерекшеліктерін жақсы білуді талап ететін өте күрделі әрі шынайы шабыттың нәтижесінде ғана жасалатын аударма. Иә, солай. Шабыт музыка жазу, өлең шығару, сурет салу, ән айту кезінде ғана емес, ілеспе аударма жасау кезінде де келеді. Кеңес одағындағы алғашқы ілеспе аудармашылардың бірі Р.К. Миньяр-Белоручевтің пікірінше, ілеспе аударма процесінде «шабыт... жүйке талшықтары үзіліп кетердей шыңылдап, тосын терминдер мен сөз орамдарынан есің танардай күй кешкеніңе қарамастан, ақыл мен тілді бірлесе жұмыс істетіп, аударма бастаған кезінде келеді» [1, 176 б.]. Міне, осындай, «жүйке талшықтары үзіліп кетердей шыңылдап, тосын терминдер мен сөз орамдарынан есі танардай күй кеше» жұмыс істейтін ілеспе аудармашы фразеологизмдерді қалай аударуы керек? Кәсіби ілеспе аудармашы үшін де қиындық тудырап осы жұмысты жеңілдетудің жолдары бар ма? Бұл – ілеспе аударманы зерттеумен айналысқан ғалымдарды толғандырып келе жатқан мәселе.

Мәселен, тұрақты сөз тіркестерінің көп компонентті мағыналарының құрамындағы сөздердің мағынасынан алшақ болуы, кейбіреулерінің тарихи деректерінің болуы да мүмкін. Түпнұсқа тілдің табиғатын толық білмегендіктен, ілеспе аударма барысында фразеологизмдердің толыққанды мағынасы күңгірттеніп, мүлдем өзгеріп кетеді.

Академик ғалым «Қазақ тілінің идиомдары туралы» деген зерттеуінде аудару техникасына да байланысты өз топшылауларын айтқан. Ол идиома, мақал, фразалардың өзара айырмашылықтарын талдайды да, оларды басқа тілдерге аударудың жолдарын қарастырады. Бұларды аударуға бола ма, болмай ма деген сұрақтарға жауапты ғалым мақал, фраза, идиомдардың өз қасиеттерінен түзейді. Әрбір жеке тілдің өзіне ғана тән және анағұрлым көнеленген идиомдар сияқты категорияларды «калька» ретімен алмасқа лаж жоқ дейді. Мақал, фраза, идиомдардың лексикалық өзгешеліктерін егжей-тегжейлі талдайды да,

олардың сөзбе-сөз аударуға келмейтіндігін түйеді. Бірақ І. Кеңесбаев бұларды бір тілден екінші тілге мүлде беруге болмайды деп үзілді-кесілді пікір айтпайды. Оларды аударудың әртүрлі жолдарын «ізденіп мағына жағынан сәйкес келетін тізбектерді тауып, аударма тілін жұртқа түсінікті етуді қарастыруымыз керек», - деп түсінеді [2, 531 б.].

Фразеологиялық бірліктерді аудару тәсілдері жайында теориялық тұрғыдан талдау жасау үшін берілген тілдің барлық фразеологиялық қорын аудару тәсілдерін топтарға бөлу қажет. Көптеген авторлар бастама ретінде фразеологизмдерді аударуға келетіндер не келмейтіндер, олардың құрамдас бөлшектерінің санына және метафоралық қасиетіне байланысты бөлінетін лингвистикалық классификацияға жүгінеді. Бізге белгілісі: кіріккен фразеологизмдер (идиомалар), біріккен фразеологизмдер (метафоралық бірліктер), сәйкестендірілген және фразеологиялық айтылымдар (Ш. Балли, В.В. Виноградов, Б.А. Ларин, Н.М. Шанский топтастырулары бойынша). Я.И.Рецкердің пайымдауынша, бұл классификация аударма теориясы мен тәжірибесінде ыңғайлы тәсіл болып келеді. Алайда ол тек кіріккен және біріккен фразеологизмдерді қарастырады. Кіріккен фразеологизмдерді аудару барысында толықтай өзгерту тәсілін, ал біріккен фразеологизмдерді аудару барысында образды аудару тәсілін қолдану керек деп пайымдайды [3, 208 б.].

Фразеологизмдерді аударуға арналған арнайы әдебиеттерді зерттеу барысында аударманың төмендегідей түрлерін кездестірдік. Олар: фразеологиялық аударма және фразеологиялық емес аударма. Фразеологиялық аударма деп бір тілдің тұрақты сөз тіркестерін екінші бір тілге сол тілдің фразеологизмдерімен аударуды және аударма тіл мен түпнұсқа тілдегі тұрақты сөз тіркестерінің арасындағы мағыналық жақындықты іздеп,

бір-біріне жақын фразеологиялық эквивалентті табу деп атаймыз. Яғни түпнұсқа тіліндегі фразеологизмдерді аударма тіліндегі фразеологизмдермен аудару немесе фразеологизмді фразеологизммен аударылуын айтамыз. Мұндай сәйкестік екі тілде де кездеседі.

Жартылай фразеологиялық эквивалент – түпнұсқа тілден аударма тілге алмастырылатын фразеологиялық бірліктің бірнеше вариатының ұшырасуы, яғни түпнұсқа тіліндегі фразеологизмдердің компоненттері аз болса, онда олардың аударма тіліндегі компоненттері көп болады, немесе керісінше компоненттері көп болатын жағдайда, аударма тілінде аз болып келеуі мүмкін. Ауларманың бұл түрі аудармада өте көп кездеседі.

Қатыстық фразеологиялық эквивалент дегеніміз – мағыналары сәйкес келгенімен синтаксистік құрамы, синонимдік компоненттері, морфологиялық құрылысы өзгешелеу болады, бірақ мағынасы бірдей. Аудармада ол көп кездесе бермейді.

Фразеологиялық аналог (үйлестік) – салыстырылып жатқан тілдегі фразеологизмнің мағынасына қарай негізгі тілдегі фразеологизмге барабар, бірақ одан өзінің бейнесінің біраз немесе толығымен өзгеше болатын фразеологизмге айтамыз [4].

Фразеологиялық емес аударма деп – фразеологиялық емес құралдар арқылы жасалынатын аударма түрін атауға болады. Әдетте лексикалық балама, калька, сипаттама, түйдектелген аударма тәсілдері қолданылады. Аударманың мұндай түрі фразеологиялық сәйкестіктердің ешбір түрін таппаған кезде ғана пайдаланылады. Кемшіліктері – фразеологизмнің бейнелілігі, экспрессивтілігі жоғалып, мағыналық реңкі жоғалады. Сондай-ақ антонимдік аудару және сөзбе-сөз аудару тәсілдерін кездестіреміз.

Сонымен фразеологизмдердің бір тілден екінші тілге аударудың бірнеше тәсілдерін қарастырдық. Оларды аудару тәртібіне қарай бірнеше жікке бөлуге болады. Біріншісі – екі тілде де бар фразеологизмдер. Олар кейде мазмұны жағынан да, формасы жағынан да дәл келіп отырады. Екіншісі – қазақ тілінде ондай дайын үлгілері жоқ фразеологизмдер. Оларды мазмұны мен формасын дәл сақтай отырып, еркін аударуға тура келеді. Үшіншісі – фразеологиялық тіркестерді сөзбе-сөз аудару; төртіншісі – фразеологиялық тіркестерді балама (эквивалент, адекватты) етіп аудару; бесіншісі – фразеологиялық тіркестерді еркін аудару [5].

Ілеспе аудармада Фразеологизмдерді аудару мәселесі аса қажет, әрі барынша қиын мәселе екені даусыз. Ілеспе аудармадағы фразеологизмдерді аудару үшін алдымен, олардың қолданылу өрісін, көлемін, түрін, мақсатын анықтап алу қажет. Өйткені фразеологизмдер аудармашының негізгі мақсатына орай стильдік қызмет атқарады. Ендеше аудармашының стилистикалық мақсатына орай олардың аудармасын қарастырған жөн.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Миньяр-Белоручев Р.К. Как статья переводчиком? - М.: Готика, 1999. - 176 с.
- [2] Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер. – Алматы: Ғылым, 1999. – 531 б.
- [3] Айтбаев Ө. Аудармадағы фразеологиялық құбылыс. – Алматы: Ғылым, 1988. – 208 б.
- [4] Омарова Р.А., Кенжетеева Г.К. Аудармадағы аударылмайтын сөздер. – Павлодар, 1979. - 95 б.
- [5] Қожахметова Х. Фразеологизмдердің көркем әдебиетте қолданылуы. – Алматы, 1972. - 37 б.

REFERENCES

- [1] Min'yar-Beloruhev R.K. Kak stat' perevodchikom ? M., Gotika, 1999, 176 s. (in Russ.).
- [2] Zhubanov K. Kazak tili zhenindegi zertteuler. Almaty, 1999, 531 b. (in Kazakh).
- [3] Aytbayev Ө. Audarmadaғы frazeologiyalyk kыbylys. Almaty, 1988. – 208 b. (in Kazakh).
- [4] Omarova R.A., Kenzhetayeva G.K. Audarmadaғы audarylmaуtyn sөzder. Pavlodar, 1979, 95 b. (in Kazakh).
- [5] Kozhakhmetova КН. Frazeologizmderdiң көркем әдебиyette koldanyлуy. Almaty, 1972, 37 b. (in Kazakh).

ОСНОВНЫЕ МЕТОДЫ И ПУТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ

А. Орынбек,

магистрант, синхронист-переводчик,

Казахский университет международных отношений и мировых языков имени
Абылай хана, Алматы, Казахстан, orynbek.ansar@mail.ru

Ключевые слова: синхронный перевод, фразеологизм, фразеологический аналог, не фразеологические переводы.

Аннотация. В статье рассматриваются основные методы и пути синхронного перевода фразеологизмов с оригинала на переводимый язык. В переводе национально культурных компонентов, которые присутствуют в фразеологизмах, возникает ряд трудностей для переводчика. Поэтому, в статье глубоко исследуются способы перевода фразеологизмов.

Поступила 09.09.2015 г.

TYPES OF STRATEGIES USED IN SIMULTANEOUS TRANSLATION

Sarsen Zaituna,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan, zaituna1989@gmail.com

Keywords: simultaneous translation, simultaneous translation strategy, simultaneous interpreter translator.

Abstract. Many scientists who have researched interpretation, consider the concept of “strategy” as certain skills, necessary for conference interpreters to process the information for the transfer from the source into target language. The strategy in simultaneous interpretation is the method of implementation of translation objective aiming at clear transmission of communicative intention of interpreter from the source into target language, taking into account the main level of the speaker, his high or low linguistic competence.

УДК 81’25

ІЛЕСПЕ АУДАРМА ЖАСАУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН СТРАТЕГИЯЛАРДЫҢ ТҮРЛЕРІ

Сәрсен Зайтұна

магистрант, ілеспе аудармашы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ, Алматы, Қазақстан
zaituna1989@gmail.com

Тірек сөздер: ілеспе аударма, ілеспе аударма стратегиялары, ілеспе аудармашы.

Андапта. Ілеспе аударманы зерттеген көптеген зерттеушілер «стратегия» түсінігін конференция аудармашысына бастапқы тілден аударатын тілге аударма жасау үшін ақпаратты қайта өңдеуге қажетті дағдылар мен белгілі бір қабілеттер деп түсінеді. Ілеспе аудармадағы стратегия – сөйлеушінің негізгі деңгейінің, тілдік жоғары немесе төмен санатын есепке ала отырып, аудармашының коммуникативті интенциясында бастапқы тілден аударма тіліне түсінікті етіп жеткізуге арналған аударма мақсатын жүзеге асырудың әдісі болып табылады.

Ілеспе аударма – ауызша аудармадағы жауапкершілігі ауыр, әрі қиын түрі болып саналады. Ілеспе аударма ерекшелігі – тыңдай, есте сақтай отырып, сөз сөйлеушінің тек бірнеше сөздерін өткізе отырып қана, ілесе аударма білу. Мазмұнды алаңсыз аударма білу үшін аудармашы өз тілінде және өзі меңгерген өзге тілде еркін сөйлеумен қатар, барлық салаға қатысты терминдерді сөз орамдарын білуі қажет. Ілеспе аударма барысында аудармашы арнайы техникалық жабдықталған дыбыс өткізбейтін оқшауландырылған кабинада отырады [1, 13 б.].

Ілеспе аударма ойдағыдай шығу үшін оны орындаушы тек қана қостілді маман емес, екі халықтың мәдениетін, тарихын, менталитетін, ұлттық психологиясын жақсы білетін, дикциясы анық, дауысы

тартымды, сөйлеу ырғағын мағынамен тікелей байланыстырып өзіне бағындыратын, сөзге шешен болуы міндетті. Сонымен қатар ілеспе аудармашының зор жауапкершілігі мен тапқырлығы, екі тілді бірдей меңгеріп, еркін қолдана білуі, көзқарасының жан-жақты болуы, әңгімелеп отырған тақырыпты терең білуі осы салада қойылатын кәсіби талаптардың бір қатары.

Ілеспе аударманың негізінде аударма барысында аудармашының іске асыратын белгілі жоспары болуы керек. Коммуникативті қызметтің осындай жоспары ілеспе аудармашыға тура аударма жағдайына қатысты ақпаратты жөндеу және қайта өңдеуге мүмкіндік беретін белгілі стратегияларды қолдану түрінде кездеседі. Сондай-ақ, аудармашыға аударма барысындағы кейбір элементтерді қосуына немесе қысқартуына, алып тастауына немесе баламалықтың төмен деңгейін қолдануға тура келеді. сондықтан аудармашыға стратегияны таңдауы таза автоматты түрде жүзеге асады. Стратегия бастапқы тілден аударма тіліне аударғанда баламалық пен барабарлыққа қол жеткізу ұралы болатындықтан, бірнеше стратегия ілеспе аудармашымен бір мезгілде пайдалануы мүмкін.

Дегенмен ілеспе аударманың стратегиялары дегенде біз ілеспе аударманы жемісті жүзеге асуын қамтамасыз ететін әдіс-тәсілдердің жиынтығын түсінетін боламыз. Ілеспе аударма стратегияларын қарастырған ғалымдар көп, олардың ішінен В.Н. Комиссаров, Г.В. Чернов, Л. Виссон және т.б ерекше атап өтуге болады. Алайда бұл ғалымдардың көпшілігі ілеспе аударма стратегиялары туралы ішінара, аралатып жазған.

Сынау және қателік стратегиясы - ілеспе аудармадағы эквиваленттілік пен адекваттылыққа жету әдістерінің бірі. А.Д.Швейцер сынау және қателік стратегиясын «белгілі бір таңдау критерилеріне жауап бермейтін нұсқаларды шегеру арқылы ең оңтайлы шешімге біртіндеп жақындау» стратегиясы ретінде зерттейді. бұл стратегия негізінен ілеспе аудармашыда аударманың дайын нұсқасы жоқ жағдайда қолданылады.

Күту стратегиясы - аударма жасалып жатқан тілді түсіну және аудармаға талдау жасауға айтарлықтай көңіл бөлу мақсатында ілеспе аударма барысында күту стратегиясын қолданады. Күту стратегиясы дегеніміз аудармашы берілген информацияны бірден аудармай, дискурс толық айтылып болуын күтіп аудару [2, 201 б.].

Болжамдау стратегиясы – ілеспе аударманың негізін құраушы стратегиялардың бірі. Негізінен тәжірибесі мол аудармашылар пайдаланатын амал. оның мәні – аудармашының сөйлемде немесе мәтіннің

бастапқы бөлігінде естігенінің негізінде олардың ары қарайғы жалғасы туралы қортынды жасап өзінің айтар сөзін құрастыруы [3, 56 б.].

Сығымдау стратегиясы – аудармашы әрекетінің белгілі бір шарттарына (уақыттың тығыздылығы, процестердің бір уақытта жүзеге асырылуы, яғни аударманың оратордың сөзімен ілесе отырып жасалуы) байланысты туындайды да, ал оның өлшемдері аударманың оратордың сөйлеу темпімен бірдей болып сақтау қажеттілігіне сай анықталады. Аудармашы уақытты үнемдеу үшін ең қолайлы әдістерді пайдаланады. Уақытты үнемдеуге мүмкіндік жарататын аударма әдісі бұл – сығымдау (компрессия) болып тыбылады. Сығымдау деп біз түпнұсқадағы артық элементтерді түсіру арқылы ілеспе аударма жасауды айтамыз [4, 87 б.].

Күту стратегиясына ұқсас столлинг стратегиясы бар. Бұл стратегияның айырмашылығы – ешқандай жаңа ақпаратты қамтымаған тақырыптық ақпараттың қайталануы есебіне қолданылатын күту стратегиясына қарағанда, столлинг стратегиясы көп уақытты үнемдеуге мүмкіндік береді. Столлингтің өз артықшылықтары мен кемшіліктері бар. Артықшылығы – көп уақытты ұту мүмкіндігі, кемшілігі – мәтінді аударудағы стилистикалық жетіспеушілік, яғни стилистика жағынан кемеліне жетпеу; сөздердің қайталануы және т.б. [5, 280 б.].

Сосиссонаж стратегиясы – ілеспе аударма кезінде аударма тілінің синтаксистік құрылымын жеңілдетуге мүмкіндік береді. Бұл аударылып отырған сегменттің оңай түсінілуіне алып келеді, себебі сансыз құрмалпс сөйлемдермен күрделендірілмеген аударманың қысқа бөліктері қабылдауға жеңіл келеді [6, 250 б.].

Таңбалық аударма стратегиясы – аудармашы тең контекстке қарамастан немесе ол жоқ болған жағдайларда аударма тілінде баламаны табуға және сынау және қателік стратегиясын пайдалануға қабілетсіз болған жағдайларда қолданылады. Сонымен қатар, таңбалық аударма стратегиясы шарасыз жағдайлырда ғана сирек қолданылады. Таңбалық аударма стратегиясы буквализімдерге алып келеді, алайда ондай жағдайларда онсыз айтылымның мағынасы жоғалуы мүмкін аударма тіліндегі негізгі ұғымның болмағанына қарағанда, буквализімнің болуы орынды.

Декомпрессиялау стратегиясы стилистикалық себептерге байланысты, аударма түрінде белгілі бір ұғымды түпнұсқа тілдегі тілдік құралдармен жеткізу мүмкін болмаған жағдайда қолданылады. Бұл стратегия аудармада кемшіліктер байқалып, ілеспе аудармашы оларды барынша азайту мақсатында олардың орнын толтыруға тырысқанда компенсациялық стратегия ретінде қолдануы мүмкін.

Сонымен қатар, бұл стратегия ілеспе аудармада жеткілікті аялық білімнің болуына қарай түпнұсқа тілдегі қабылдаушыға мағынасын ашпай – ақ түсінікті болатын кең көлемді ақпаратты аударма тіліне беру қажеттігі туған жағдайда пайдаланылады. Бұл жағдайда аударма тілін қабылдаушының аударылып отырған сегментті дұрыс түсіру үшін аялық білімі жеткілікті болуы мен жалпы білімдердің қажетті деңгейі аз болып табылады.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Жоң Вэй Хэ. Ілеспе аударма негізі. – Пекин, 2010. – 13 б.
- [2] Илюхин В.М. Стратегия синхронного перевода. – М., 2001. -201 с.
- [3] Глеужанова М.Д. Ілеспе аударма және ықтимал болжамдаудың стратегиясының ілеспе аудармадағы орны. – Алматы, 2013. – 113 б.
- [4] Ван Юң Чю. Ілеспе аудармадағы сығымдау стратегиясы. - Шанхай, 2010. – 87 б.
- [5] Швейцер А.Д. Перевод и язык. – М., 1973. – 280 б.
- [6] Чернов Г.В. Понятие синхронного перевода. – М., 1987. – 250 б.

REFERENCES

- [1] Zhong Wei Xhe. Ilespe audarma negizi. Peking, 2010, 13 b. (in Kazakh).
- [2] Ilyukhin V.M. Strategiya sinkhronnogo perevoda. M., 2001, 201 s. (in Russ.).
- [3] Gleuzhanova M.D. Ilespe audarma zhәне yktimal bolzhamdaudyn strategiyasynyn Ilespe audarmadaғы orny. Almaty, 2013, 113 b. (in Kazakh).
- [4] Van Yung Chyu. Ilespe audarmadaғы sygymdau strategiyasy. Shankhay, 2010, 87 b. (in Kazakh).
- [5] Shveytser A.D. Perevod i yazyk. M., 1973, 280 b. (in Kazakh).
- [6] Chernov G.V. Ponyatiye sinkhronnogo perevoda. M., 1987, 250 b. (in Russ.).

ВИДЫ СТРАТЕГИЙ ИСПОЛЬЗУЕМЫХ ПРИ СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ

Сәрсен Зайтұна,

магистрант, синхронист-переводчик,
Казахский университет международных отношений и мировых языков
имени Абылай хана, Алматы, Казахстан
zaituna1989@gmail.com

Ключевые слова: синхронный перевод, стратегии синхронного перевода, переводчик синхронист.

Аннотация. Многие ученые, исследовавшие синхронный перевод, рассматривают понятие «стратегия» как определенные навыки и умения, необходимые конференц-переводчикам для того, чтобы обрабатывать информацию для осуществления перевода с исходного на переводимый язык. Стратегией в синхронном переводе является метод осуществления переводческой задачи для ясной передачи коммуникативной интенции переводчика с исходного на переводимый язык, учитывая основной уровень говорящего, его высокую или низкую языковую компетенцию.

Поступила 09.09.2015 г.

**MODELING OF SIMULTANEOUS TRANSLATION OF THE CONFERENCE
MATERIALS FOR IRAN'S NUCLEAR PROGRAM**

M. Bolatkyzy,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai khan University of international relations and world languages,
Almaty, Kazakhstan, edelweiss_my@mail.ru

Keywords: Persian, simultaneous translation, the Iranian nuclear program, modeling.

Abstract. The article deals with the modeling of interpretation from the Persian language in the Kazakh language, and explore modeling with synchronous transfer within the conference materials for Iran's nuclear program. Interpreters with knowledge and skills on the simulation can make appropriate high-quality translation of speech speaker and transmit information taking into account the specific features of the language.

УДК 81' 25

**ИРАННЫҢ ЯДРОЛЫҚ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДАҒЫ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛДАРЫН ІЛЕСПЕ АУДАРМА БАРЫСЫНДА ҮЛГІЛЕУ**

М. Болатқызы,

магистрант, ілеспе аудармашы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан,
edelweiss_my@mail.ru

Тірек сөздер: парсы тілі, ілеспе аударма, иранның ядролық бағдарламасы, үлгілеу.

Аңдатпа. Ұсынылып отырған мақалада парсы тілінен қазақ тіліне ілеспе аударма жасау барысында үлгілеу қарастырылды, сонымен бірге, Иранның Ядродық бағдарламасы аясындағы конференция материалдарын ілеспе аударма жасау барысында үлгілеуді зерттеу қарастырылған. Ілеспе аудармашы аударма барысында үлгілеуді білуі арқылы, аударманы сапалы жасай алады, хабарлаушыдан тыңдалған ақпаратты аударылу тілінде дұрыс әрі сол тілдің өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып жеткізуіне мүмкіндік алады.

Иран Ислам Республикасымен мен Ресей Федерациясының арасындағы ядролық бағыттағы бірлескен іс жобалар саяси әлемдік деңгейде маңызды орынға ие болуда. Ресей федерациясы 1992ж тамыздағы Иран территориясында АЭС «Бушер» жобасын бейбітшілік бағытта қолдану және іске асыру келісімшарты негізінде қосымша келісім шарт 29.08 1998ж. «Атомстройэкспорт» жасалды. «Иранның ядролық бағдарламасының бейбітшілік бағытта еместігімен көрші мұсылман елдерінде алаңдату» деген ақпараттық ағымдардың таралуы Ресей Иран ядролық бағыттағы ғылыми техникалық қарым қатынасқа қарсы американдық, европалық, израилдік мамандардың теріс көзқараста екендігін аңғарамыз. Батыстың зертеуші мамандарының

ғылыми тұжырымдамасында ішкі саясат пен сыртқы саясат тұрғысынан Иран Ислам Республикасын «террористік мемлекет» және де адам құқықтарын сақтамайтын жабайы деген пікірде. Осы айтылған пікірлер Ресей мен Иран арасындағы ғылыми техникалық ядролық бағдарламасының теріс жақтарын аңғартатыны анық [1, 56 б.].

Бұл жұмыстың мақсаты Иран Ислам Республикасының қазіргі уақытта БҰҰ-ның да, әлемнің де, БАҚ-тың да назарындағы әлемдегі басты шешімін таба алмай келе жатқан даудың бірі болып табылатын Иранның Ядролық бағдарламасы аясындағы конференция материалдарын ілеспе аударма жасау барысында үлгілеуді зерттеу болып табылады. Ұсынылып отырған жұмыс конференциядағы басты қатысушылардың бірі – Иран Ислам Республикасының Президенті Хасан Роухани БҰҰ-ның Бас Ассамблеясының 69-шы сессиясында жасаған мәлімдемесінің негізінде алынған [2, 89 б.].

Ілеспе аударма барысындағы үлгілеу әдетте әрекеттердің үздіксіз жалғасын баяндау үшін қолданылады. Аталған уақытта ең көп таралған аударма үлгілерінің қатарына трансформациялық, семантикалық, ситуативті (денотативті, формальді), психолингвистикалық, коммуникативті және ақпараттық үлілер жатқызылады.

Аударманың трансформациялық үлгілеуі Н.Хомскийдің трансформациялық грамматикасына сүйенеді. Трансформациялық грамматика лексемалардың жалпылығы және негізгі логикалық-синтаксистік байланыстарымен сипатталатын синтаксистік құрылымдардың туындауы ережелерін қарастырады. Трансформациялық грамматикаға сәйкес синтаксистік құрылымдардың барлық мүмкін түрлері логикалық-синтаксистік қатынастары айтарлықтай жеңіл көрінетін қарапайым, ядролық құрылымдардың шектелген санына дейін қысқартылуы мүмкін.

Аударманың трансформациялық теориясының ережелеріне сәйкес аударма процесі негізгі үш кезеңнен тұрады:

1) сараптау кезеңі – түпнұсқаның құрылымдары (жай) ТТ ядролық құрылымдарына өзгертіледі, яғни түпнұсқа тілінің шегінде трансформациялар жүзеге асады;

2) ауыстыру кезеңі – ТТ ядролық құрылымының оған балама АТ ядролық құрылымымен өзгерту (тіларалық трансформация);

3) синтездеу кезеңі немесе қайта жасамдау – АТ ядролық құрылымы АТ жай құрылымына, яғни мәтіннің негізгі құрылымына көшеді. Соңғы кезеңге қатысты есте ұстайтын жайт, кез келген тілдің қорында кездесетін нұсқалар, синонимдес бірліктердің өз арасында

стилистикалық айырмашылықтары болғанымен, олар аударма тіліне әуелгі қалпында көшірілуі мүмкін, сондықтан АТ ядролық құрылымын АТ жай құрылымына қайта жасамдау кезеңінде стилистикалық шектеулер пайдаланылуы тиіс [3, 128 б.].

Мысалы:

ابزىم آحلص فادهات هجر داهن تدي ابىم رگى دى اهروش كه هم مون ارى اى اهتس هم ان رب
گى ز اب رگى دى عرض او مز ار ظن فر ص، فدهن اى كه من كى ممال عات حار ص هب اجنى ان م . دش
اج چى هى عم جراتش كوى اهتس ه حال س . دوبده او خو ه دوبن ارى اى مال س اى روه م ج فده، ن ار
ت رد ا م قى قال خ او ب ه ذ من دى د اى ن بى اهر و اب اب و هت ش ادن ن ارى اى ع ا ف دن رى رت ك در دى ه ا گى
هم ان رب ن و م ارى پى قطن مى ن ار گن ن و گ ر ه ه ك دن كى م با جى الم ل م ع ف ان م . تس اض راع
[4]. مى اى ان ع ف ت ر م ان ارى اى اهتس ه

Сөзбе-сөз аударма былай болатын еді:

Иранның ядролық бағдарламасы, және басқа барлық елдер ғана, бейбіт мақсатта, тұрақты қалады. Мен анық қарамастан басқа да субъектілерінің, осы мақсатқа бар, және Иран бағытталатын болады деп мәлімдеймін. Ал жаппай қырып-жою, ядролық қару, Иранның қорғаныс доктринасының, қақтығыс, іргелі діни, адамгершілік, наным, орын жоқ. Біздің, ұлттық пайыздық, Иранның ядролық бағдарламасы, кез келген ақылға қонымды алаңдаушылық, оларды қанағаттандыру үшін, талап етеді.

Аудармасын беріп көрейік:

Иранның және басқа барлық елдердің ядролық бағдарламасы тек қана бейбіт мақсатта болуы тиіс. Мен осы орайда басқа ойыншылардың жеке ұстанымдарынан тәуелсіз Иран елінің жеке ұстанымдары тек бейбіт мақсатқа бағытталатын болады деп мәлімдеймін. Ал жаппай қырып-жоятын ядролық қару жасау және оны тарату Иранның қорғаныс доктринасына, ұлттың діни және адамгершілік қағидаларына қайшы, сондықтан оған біздің елде орын жоқ. Біздің ұлттық мүддеміз Иранның ядролық бағдарламасына байланысты кез келген алаңдаушылық тудырмауды қанағаттандыруды талап етеді.

Аударма барысында аудармашы түпнұсқа мәтінді түпнұсқа тілден аударылу тіліне аудару барысында, ең алдымен оны аударылу тіліне трансформациялайды, яғни сәйкес аудармада әрбір сөздің аудармасын бермейді, оның түпкі идеясын сақтай отырып, сәйкес келетін семантикалық конструкцияларды қолданып, аударылу тілінде аударма жасайды.

Аудармалық әрекетті зерттеу үшін трансформациялық модельдерді пайдалану аса пайдалы деп саналады, аталмыш модельдің келесі артықшылықтары бар:

1) трансформациялық теория араларында барабарлық қатынастары бар әртiлдi формаларды салғастыра зерттеуге баса ден қояды, бұл өз кезегiнде нақты екi тiлдiң арасындағы аудармалық қатынастардың жүйесiн сипаттауға мүмкiндiк беретiн теориялық базаны құруға мүмкiндiк бередi;

2) трансформациялық модель аудармалық трансформациялардың әртүрлi түрлерiн анықтауға мүмкiндiк бередi;

3) аударма процесiн тiлдiң өз iшiндегi трансформациялармен байланыстырудың айтарлықтай пайдасы бар, өйткенi АТ сәйкестiктерi жоқ шетел тiлiндегi аудармалық құрылымдарды аудару барысын түсiндiруге мүмкiндiк бередi [5, 108 б.].

Мысалы:

اضفزاى اهاقطن من ارگى زابف ذحى اربشال تردهكى دربار. تنوشخ، نای منى ارد
زرم نورى بزاساى سى اهاظن رى غت، راهم بموسومى اهتساى س، ان آى عى بظلم عى
كان رطخر اى سب، دوشى مرول بتمى س اى س رو غثو دود ح ن دزم ربى ارب هك شى شال تو، اه
[4]. تسانى رفاشنتو

Аудармасы: Аймақтық ойыншылар, қалыпты жұмыс, жою, тырысу, стратегиялық зорлық-зомбылық, «тежеу» деп аталатын саясаты, сырттан саяси жүйесі, және кристалданған саяси шекарасы, бұзуға әрекет жасау, стресс, қауіпті болып табылады, төндіреді.

Аударып көрейік:

Аймақтағы ойыншылардың қалыпты жұмыс режимін жоюға тырысып, стратегиялық мақсатта деп аталатын зорлық-зомбылық пен «эмбарго» жасауы, өзге елдің саясатына қол сұғуы және елдің берік ұстанымдарын бұзуға әрекет жасауы одан ары қауіпті күшейтіп, жағдайды ушықтыра түседі.

Яғни, аудармашы аударма жасау барысында екi тiлдегi стильдiк ерекшелiктердi ескере отырып, сөйлемдi қайта құрылымдайды, алайда түпкi мағына өзгермей, мәтiн идеясы сол қалпында жеткiзiледi.

Сонымен қатар, аударманың кез келген өзге моделi секiлдi трансформациялық модельдiң де өз кемшiлiктерi бар. Олардың қатарына мыналар жатқызылады:

1) трансформациялық модель аудару процесiнiң үшiншi сатысында мүмкiн трансформалардың iшiнен нақты қайсысын таңдау керектiгiн түсiндiрмейдi (өйткенi осы модельге сәйкес, трансформациялар әртүрлi тiлдердiң шегiнде орындалады, сәйкесiнше бастапқы және соңғы құрылымдар бiрiнен бiрi мүлдем тәуелсiз болады);

2) трансформациялық модель ұқсас құрылымдарға келтiрiлмейтiн құрылымдардың арасында барабарлық қатынастарының қалыптасу

процесін түсіндіре алмайды:

3) трансформациялық модель Fragile –«осторожно, стекло», «абайлаңыз шыны» секілді құрылымдар арасындағы барабарлық процесін түсіндіре алмайды. Толықтай алғанда, осы модель туралы сөз қозғағанда, А.Д.Швейцер грамматикалық трансформациялар расында әуелгі мәтінді семантикалық сараптаудан өткізудің тәсілдерінің бірі ретінде қызмет атқаратындығын атап көрсетеді, ол сол секілді соңғы тіркесті құрастыру формаларының бірі ретінде де көрінеді. Әйтсе де аударманы тек қана грамматикалық трансформациялармен шектеу дұрыс емес, өйткені аудармада сол секілді лексикалық – синтаксистік ауыстырулар, семантикалық модификация және ситуативті – прагматикалық факторлармен шартталған. Сонымен, трансформациялық аударма моделі әмбебап сипатқа ие бола алмайды, өйткені оның мүмкіндіктері шектеулі саналады [6, 43 б.].

Әйтсе де аударманы тек қана грамматикалық трансформациялармен шектеу дұрыс емес, өйткені аудармада сол секілді лексикалық – синтаксистік ауыстырулар, семантикалық модификация және ситуативті – прагматикалық факторлармен шартталған. Сонымен, трансформациялық аударма моделі әмбебап сипатқа ие бола алмайды, өйткені оның мүмкіндіктері шектеулі саналады.

Сонымен, біз бұл мақалада ілеспе аударма барысында үлгілеудің трансформативтік түріне тоқталып, түпнұсқа мәтін мен аударма мәтінінің аударма барысында қандай трансформацияға ұшырау арқылы үлгіленіп, аударылу тілінде жеткізілетінін қарастырдық.

ӘДЕБИЕТ

[1] Мелкумян Е.С. Отношение арабских государств залива к иранской ядерной программе «Институт Ближнего Востока». - Москва, 2004. - 56 с.

[2] Мирский Г.И. Иран - США: Противостояние на фоне «Ядерного кризиса». – СПб., 2009. - 89 б.

[3] Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. – М., 1974. - 128 с.

[4] Режим доступа URL: <http://www.bbc.com/persian/iran/2013>. - (дата обращения 18.08.2015).

[5] Илюхин В.М. Стратегии в синхронном переводе: дисс.....канд. ф.н. – М.: МГЛУ, 2001. - 108 с.

[6] Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. – М., 1973. – 43 с.

REFERENCES

[1] Melkumyan Ye.S. Otnosheniye arabskikh gosudarstv zaliva k iranskoj yadernoy programme «Institut Blizhnego Vostoka». Moskva, 2004, 56 s. (in Russ.).

[2] Mirskiy G.I. Iran - SSHA: Protivostoyaniye na fone «Yadernogo krizisa». SPb., 2009, 89 b. (in Russ.).

- [3] Retsker YA.I. Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika. M., 1974, 128 s. (in Russ.).
[4] Rezhim dostupa URL: <http://www.bbc.com/persian/iran/2013>, (data obrashcheniya 18.08.2015) (in Russ.).
[5] Plyukhin V.M. Strategii v sinkhronnom perevode: diss.....kand. f.n. M.: MGLU, 2001, - 108 s. (in Russ.).
[6] Shveytser A.D. Perevod i lingvistika. M., 1973, 43 s. (in Russ.).

МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРИ СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ МАТЕРИАЛОВ КОНФЕРЕНЦИИ ПО ЯДЕРНОЙ ПРОГРАММЕ ИРИ

М. Болаткызы,
магистрант, синхронист-переводчик,
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан
edelweiss_my@mail.ru

Ключевые слова: персидский язык, синхронный перевод, иранская ядерная программа, моделирование.

Аннотация. В статье рассматривается моделирование при синхронном переводес персидского языка на казахский язык, а также исследовано моделирование при синхронном переводе в рамках материалов конференции по ядерной программе Ирана. Синхронный переводчик имея знания и навыки о моделированим, может сделатьсоответствующий качественный перевод речи оратора и передав информацию учитывая специфические особенности языка.

Поступила 10.08.2015 г.

УДК 81.255.2

CREATION NATIONAL PICTURE OF THE WORLD IN LITERARY TEXTS TRANSLATION

R.A. Torekhanova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Abylai Khan University of International Relations and World Languages, Almaty,
Kazakhstan, rauana_torehanov@mail.ru

Keywords: the linguistic picture of the world, the national picture of the world, the national concept, linguaculturology, translation, linguistics, literature and connotation.

Abstract . This article is devoted to researching the term “National picture of the world” as a new paradigm which appeared in linguistics. First attempt of studying this phenomenon was done by such foreign scholars like E.Sapir and B.Whorf, W. von Humboldt, F. De Saussure, M. Heidegger. Great contribution on development of new science as linguoculturology was made by the achievements of Russian linguists A.A.Potebnya, J.V. Kolshanskii, R.M.Frumkina.

The term “national picture of the world ” consists of key concepts, units and objects of every nation and translation plays significant role on representing it from one culture into another one. Literary text is an important part of culture where historical and modern aspects of nation are pictured. This article touches on some aspects of studying out national picture of the world in translation of literary texts.

History of linguistics is deeply connected with the legend about the Babel Tower. It was a very big city with temple-tower which showed pride of humanity but it was crashed by God. So, the history of humanity with different languages takes its origin from that time. This story explains why today every nation has its own culture, history, habits and customs and, as a consequence, its own national picture of the world.

‘The person aspires in any adequate way to create in itself a simple and clear picture of the world to come off the world of feelings to a certain extent to try to replace this world with the picture created thus. The artist, the poet, the theorizing philosopher and the scientist everyone in own way is engaged in it. To this picture and its registration person transfers the center of gravity of the spiritual life, what in it to find rest and confidence which it can’t find in too close dizzy circulation of own life’.

Picture of the world is a great phenomenon which appeared in linguistics. The idea of the picture of the world was created by W. von Humboldt and hypothesis of Sapir-Whorf. According to these scholars every nation has its own picture of the world; i.e. every nation understands the world by its cultural and traditional aspects, habits and customs.

In our opinion, the term ‘national picture of the world’ helps lots of

people to get introduced with other culture by their literature works. So, only in literary text are pictured cultural features of every language. The appearance of the term “national picture of the world” is closely connected with linguoculturology. As we know linguoculturology is a very new science which contains two objects such as culturology and linguistics.

First attempts of researching this phenomenon made by V.N. Theliya, V.V. Vorobiev, V.A.Maslova. Their hypothesis is used to forecast directions between different points of view, such as the national language and national culture, picture of the world and national picture of the world .But one conclusion about the object of this science is shown by national culture and spiritual values, language, vision.

It is true that there are differences between different cultures. In spite of this peculiarity, this scientific fact started to being changed in the middle of twentieth century and the term “culture” became an abstract concept which is not connected with nation. But new social relations, which are created in public, prove that the first value of the nation is culture and the second one is language.

In general, linguoculturology, being a new science, does not have scientific principles and criteria. Researcher of the theory and practical ways of linguoculture creation V. V. Vorobev gave the definition for this phenomenon:

“Linguoculturology analyzes an interaction between language and culture” . It is a complex subject in synthesis type. Lingvoculturology does not investigate the identity of the language, it researches access to the system as a cultural phenomenon among the studies [1].

The language is a living instrument of culture.The individuality and appearance of the humanity really deals with freedom and historical consciousness, philosophical systems and, irreversible losses and lessons of life, religion and language, intelligence of all culture.

In XX-th century, there was opinion that language is the key for communication. But this definition was declined and instead of it, there appeared the new one, which noted that language is general and cultural code of nation. This statement was not created in a single day, it started its development in the begining of twenty-first century. It’s pioneers are A.V.Humboldt, A.A Potebnya, F. De Saussure, M. Heidegger.

It is well-known that theory about language, culture and problems of national picture is connected with other spheres. For instance, function, constitution and features of language are investigated in philology, linguistics, litreature. But peculiarities of national consciousness are researched in

ethnology, ethnic, ethnolinguistics, cultural anthropology, etc. studies. Thus, the main aim of linguaculture is to show function and place of language in ethnical, esthetic, cognitive sphere.

According to Humboldt, “language is the centre of communication” [2]. That is why he invented special principles for this concept:

- 1) material and spiritual culture is existed in language;
- 2) every culture is nationalized;
- 3) internal form is national picture;
- 4) language is connection between language and humanity.

The conception of Humboldt is used in works of A. A. Potebnya “Мысль и язык”, С. Bally, I. V. Baudouin de Courtenay.

We conceptualize the world by signs and objects. We divide the world to find meaning for the phenomenon.

According to Heideger the meaning of the word “image” is: when we first hear this word we think about simple picture but this word has a very deep meaning.

The great contribution in history of linguistics is made by L.A. Vaisgerber who created the term “linguistic picture of the world”. This term differentiates philosophical concept “picture of the world” from linguistics. Vaisgerber gives characteristic to the concept “linguistic picture of the world” as follows:

1. Consequences of historical development of language and on the other hand is distinctive way of its development.
2. Mutual cultural property of nation.
3. Tool of transfiguration of language which configures picture about the world.
4. The alteration into the time as an every “lively organism”.

Therefore, it is obvious that Vaisgerber evaluates the term “linguistic picture of world” higher than the term “picture of the world”.

It is well-known fact that Russian scholars are also interested in the phenomenon ‘picture of the world’. One of the great works on this theme was made by V.A. Maslova.

In accordance with Vejbickaya, “linguistic picture of the world is general representation about world and definite method of conceptualization relativity” [3].

According to Maslova, “language expresses consciousness of humanity in which world is not shown as glassy but is changed in a special form”. In that way precisely the picture of the world is created. “Linguistic picture of the world creates type of relationship of man to world (to nature, animals

and to himself as an element of the world)” [4].

There are lots of views about creation of picture of the world; but there are no ideas about national picture of the world. So the term “national picture of the world” is created on the basis of people who belong to one ethnos, therefore, these people have the same views, the same reaction to situations. National picture of the world shows national concepts which does not exist in another language. For example, for Kazakh people words like: бесік, шаңырақ, уық, кереге have conceptual meaning. Translation of these words is not possible but we can give definition to the terms, for instance: “бесік”- “cradle”, “шаңырақ” – “roof”, etc. Actually, the concepts do not exist in English picture of the world but translation helps us to introduce Kazakh culture to another nation. Translation plays the role of bridge between nations.

Steiner in his work “After Babel” (1975) said that “To understand means to translate” (“Понять-значит перевести”). So, translator is a destroyer who opens secrets and mysteries of one language to another. In this occasion how far is it possible to make accurate translation of literary text from English to Kazakh? Translator should know linguistic, logical and philosophical features of two languages in translation.

The reality is reflected in our consciousness in concepts, and concepts are put into words. However, ways of verbal expression of concepts of different languages are not identical: for expression of the same concepts different images symbols can be used. For example: needle’s ear - in Kazakh language – иненің көзі - needle eye; shovels – жауырын – back of spoon. Respectively each ethnos, each lingvo - cultural community possesses the national picture of the world which forms type of the relation of the person to the world, defines standards of behavior, including speech behavior of the person in society.

In spite of different conceptions in theory of linguistics, scholars research problems of creating picture of the world but in history of linguistics there are lots of scholars, such as D. Dodd, J.V. Kolshanskii, R.M. White, R.M.Frumkina , E. Holenstein who criticize this theory. Nevertheless they do not give argumentative facts of their critic.

It is very hard to find interrelation between language and culture. Language, consciousness and culture are dynamic systems which have never stopped, but if it happens it will bring very bad consequences. In general these three components create the picture of the world.

The phenomenon “national picture of the world” is a great discovery for linguistic and translation studies because we sometimes face with problem

of untranslatability of phraseological units, metaphors and idioms. So, it is closely connected with specific features of language. Translation transfers concepts, things, and spiritual heritage of one language into another.

Translation of national concepts influences further development of linguaculturology. Scholars are interested in finding methods of national terms translation into another language. National heritage of one culture will be introduced for another nation and people can bring new information, sensation and ideas about nations who live in this world. Therefore, linguoculturology and “national picture of the world ” are the greatest discoveries of every nation which pursuit for their national principles. National picture of the world is key echelon which helps us to discover the national world, culture, history and language from translation.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Вежбицкая А. Языковая картина мира как особый способ репрезентации образа мира в сознании человека // Вопросы языкознания. – 2000.– № 6. – С. 33-38.
- [2] Гумбольдт В. Фон. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества // Избранные труды по языкознанию. – М., Прогресс, 1984.
- [3] Маслова В. А. Лингвокультурология. – М.: Академия, 2001. – 208 с.
- [4] Apresyan Yu. D. Chosen works: in 2 t. T. Integrated description of language and system lexicography. – М.: Languages Russian. Cultures, 1995. - 767 p.

REFERENCES

- [1] Vezhbitskaya A. Y. Azykovaya kartina mira kak osobyy sposob reprezentatsii obraza mira v soznanii cheloveka. *Voprosy yazykoznaniya*, 2000, № 6, S. 33-38 (in Russ.).
- [2] Gumbol'dt V. Fon. O razlichii stroyeniya chelovecheskikh yazykov i yego vliyaniya na dukhovnoye razvitiye chelovechestva. *Izbrannyye trudy po yazykoznaniyu*. М., Progress, 1984 (in Russ.).
- [3] Maslova V. A. Lingvokul'turologiya. М.: Akademiya, 2001, 208 s. (in Russ.).
- [4] Apresyan Yu. D. Chosen works: in 2 t. T. Integrated description of language and system lexicography. М.: Languages Russian. Cultures, 1995, 767 p. (in Russ.).

КӨРКЕМ МӘТІН АУДАРМАСЫНДА ӘЛЕМНІҢ ҰЛТТЫҚ БЕЙНЕСІН ЖАСАУ

Р.А. Төреханова,

магистрант, ілеспе аудармашы,

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті, Алматы, Қазақстан, gauana_torehanov@mail.ru

Тірексөздер: әлемнің тілдік бейнесі, әлемнің ұлттық бейнесі, ұлттық тұжырымдама, лингвокультурология, жазбаша аударма, лингвистика, әдебиет және коннотация.

Аннотация. Бұл мақалада лингвистикада жаңадан пайда болған парадигма “Әлемнің ұлттық бейнесі” мәселесі қарастырылады. Бұл феноменды зерттеуде ең

алғашқы қадамдар шетел лингвистері Сепир, Уорф, Гумбольдт, Соссюр арқылы жасалды. Ал лингвомәдениеттану секілді жаңа ғылымның дамуына орыс ғалымдары Потебня А.А., Колшанский Ж.В., Фрумкина Р.М. зор үлес қосты. “Әлемнің ұлттық бейнесі” термині кез-келген ұлттың негізгі концепттері, нысандары мен бірліктерін құрайды, ал аударма осы бейнені бір тілден екінші тілге көрсетуде үлкен рөл атқарады. Ұлттың тарихи және жаңа қырлары мәдениеттің бір бөлігі болып табылатын көркем мәтінде орын алады. Мақалада көркем мәтіндегі әлемнің ұлттық бейнесін зерттеу мәселесі қаралған.

СОЗДАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ КАРТИНЫ МИРА ПРИ ПЕРЕВОДЕ ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕКСТОВ

Р.А. Тореханова,

магистрант, синхронист-переводчик,

Казахский университет международных отношений и мировых языков имени
Абылай хана, Алматы, Казахстан, rauana_torehanov@mail.ru

Ключевые слова: языковая картина мира, национальная картина мира, национальная концепция, лингвокультурология, письменный перевод, лингвистика, литература и коннотации.

Аннотация. В данной статье рассматривается появление новой парадигмы как “Национальная картина мира”. Первые попытки изучения данного феномена были сделаны зарубежными лингвистами Сепир Е., Уорф Б., Гумбольдт В. Фон, Фердинанд де Соссюром. Русские ученые Потебня А.А., Колшанский Ж.В., Фрумкина Р.М., внесли большой вклад в развитие новой науки как лингвокультурология. Национальная картина мира состоит из основных концептов, объектов и единиц а перевод играет важную роль при передаче этих концептов с одной культуры на другую.

Литературный текст является важной частью культуры так как в нем отражаются исторические и новейшие аспекты народа. Статья рассматривает изучение национальной картины мира при переводе литературных текстов.

Поступила 08.08.2015 г.

**2 – Бөлім. ШЕТ ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ
ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕМЕЛЕР**

**Раздел 2. НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ РАЗРАБОТКИ
В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ**

**THE CHARACTERISTICS OF FORMATION LINGO-CULTURAL
COMPETENCE IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES THE STUDENTS
OF MEDICAL UNIVERSITIES.**

**K.Zh. Sydykova, a master of pedagogical science,
A.M. Rahmanova, a master of philological science,
N.K. Baikanova, a master of pedagogical science,**
KazNMU named after S.D.Asfendiyarov, Almaty, Kazakhstan
ainur_rakhmanova@mail.ru, kymbat_1986@mail.ru

Keywords: communication, position, chat, chat perceptual lingvo-methodical aspect.

Abstract. This article first defines characteristics of lingua-cultural competence, namely its content and structure as well as the importance of LSP as a widely applied approach to second or foreign language teaching and training that addresses immediate and very specific needs of learners who need that language as a tool in their education, training or job. Consequently, the development idea of communicative competence and its constituent socio-cultural component in the future specialist cannot be considered merely as a reflection of some leading trends in the changing world. A strong understanding emerged that the expansion of the specialist's communicative range promotes awareness of sense of professional foreign language context necessary for the effective solving of their own professional tasks and problems.

УДК 81

**ШЕТ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖОО-ДАРЫ
СТУДЕНТТЕРІНІҢ ТІЛДІК МӘДЕНИ-ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ІСКЕРЛІКТЕРІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

**К.Ж. Сыдыкова, педагогика ғылымының магистрі,
А.М. Рахманова, филология ғылымының магистрі,
Н.К. Байканова, педагогика ғылымының магистрі,**
С.Д. Асфендияров атындағы ҚазҰМУ, Алматы, Қазақстан,
kymbat_1986@mail.ru., ainur_rakhmanova@mail.ru

Тірек сөздер: коммуникация, позиция, интерактивтік қарым-қатынас, перцептивтік қарым-қатынас, лингвоәдістемелік аспект.

Андатпа. Болашақ медициналық студенттерге іскерлік дағдылар жүйесі туралы айтар болсақ, алдымен іскерлік деген ұғымға тоқталған жөн. Іскерлік қарым-қатынас әлеуметтік қарым-қатынастың кең таралған түріне айналып отыр, өйткені әрқашан өнеркәсіптің ұйымдастырылуымен, еңбек ұжымының өмірімен, әртүрлі келісімдердің, келісім-шарттардың жасалуымен, құжаттардың рәсімделуімен және т.б. байланысты оқиғалар туындап отырады.

Ғылыми әдебиетте іскерлік қарым-қатынастың қатаң анықтамасы жоқ. Қазіргі әлеуметтік контекст жүзінде қарастырылып отырған құбылыстың бірнеше анықтамаларын ұсынуға болады. Осылайша, мәселен, лингвоәдістемелік аспектідегі іскерлік коммуникация мәселелерімен айналысқан И.В. Михалкина іскерлік қарым-қатынас ретінде «негізгі мақсаты материалды, интеллектуальды, психофизиологиялық сипаттағы өнімдермен коммуникативті және коммуникативті емес алмасу болып табылатын әлеуметтік өзара байланыс актілері» деп ұғынады.

Е.С. Янова А.А. Леонтьевпен берілген қарым-қатынас анықтамасына сүйене отырып, іскерлік қарым-қатынасты «іскерлік (өнеркәсіптік немесе коммерциялық) қарым-қатынастармен байланысқан адамдар арасындағы сол немесе басқа да құралдармен мақсатты бағытталған, тікелей немесе жанама түрдегі контактілерді қалыптастыру мен қолдау көрсету» ретінде қарастырады.

Зерттеушілердің кәсіби - бағытталған қарым-қатынасты әртүрлі позиция тұрғысынан зерттегеніне қарамастан, іскерлік қарым-қатынасты олардың арнайы мақсатпен, міндеттермен, тақырыптармен және қолданылу аясымен бірге жүретін коммуникация түрлері ретінде сипаттағандығын аңғаруға болады.

Кәсіби – бағытталған қарым-қатынастың негізгі мақсаты серіктестік шартын қалыптастыру, екі қызығушылық танытқан жақтар арасындағы іскерлік келісімге қол жеткізу немесе қандай да бір мәселе бойынша ұстанымды біржақты анықтау құрылымы ретінде анықталады, яғни «іскерлік қарым-қатынас іскерлік мәселелердің себебі бойынша қарым-қатынас ретінде коммуникативтік міндет тұрғысынан сипатталады» [1].

Тақырыбы мен қолданылу аясы «іскерлік қарым-қатынасты ресми қарым-қатынастың (мәселен, заңдық кеңес сияқты) басқа жағдайларынан кәсіби белгілері бойынша шектеуге» мүмкіндік береді.

Әртүрлі белгілерге тәуелділігінде іскерлік қарым-қатынас сөйлеу коммуникациясының түрлері ретінде төмендегідей бөліктерге бөлінеді:

1. Ауызша және жазбаша – тілдің өмір сүруі формасы тұрғысынан.

2. Контакттік және дистанттық – уақыт және кеңістіктегі коммуниканттар жағдайы бойынша.

3. Тікелей және жанама – қандай да бір жанама «аппараттың» болуы немесе болмауына байланысты.

4. Диалогтық және монологтық – Мен-сөйлеуші мен Сен-тыңдаушы айнаымалы немесе тұрақты позициясы тұрғысынан.

5. Тұлғааралық және жалпы – қатысушылар көлемі тұрғысынан.

6. Кооперативті және қақтығысты– тұлғалық көзқарас және әлеуметтік тепе-теңдікті сақтау мен нұқсан келтіру тұрғысынан.

Ауызша кәсіби - бағытталған қарым-қатынасты аталған аймақта қызмет ететін диалогтық коммуникация мен сөйлеу жанрлары ретінде сипаттай үшін басымдылық көрсетуші болып қарым-қатынастың мынандай параметрлері табылады: кооперативті/қақтығысты қарым-қатынас; көлденең/тік коммуникация типі, сонымен қатар сөйлеудің дайындалғандығы. Ауызша іскерлік қарым-қатынасты сызба түрінде көрсетейік [2].

Кәсіби - бағытталған қарым-қатынастың барлық санамаланған факторлары іскерлік сөйлеудің барлық тән ерекшеліктерін қалыптастырады. Осылайша, кәсіби - бағытталған қарым-қатынас күрделі әлеуметтік құбылыс ретінде келесідегідей ерекшеліктерге ие болып табылады:

1) арнайы мақсаттар мен міндеттер – талқыланып отырған мәселе бойынша келісімге қол жеткізу, максимальды табысты серіктестіктегі қызығушылық таныту;

2) талқылау тақырыбы – іскерлік мәселенің талқылануы;

3) адамдардың белгілі бір кәсіби әрекетімен байланыс;

4) институциональдылық - әлеуметтік арақашықтықтың болуы, әлеуметтік рольдердің бекітілуі;

5) регламенттік – мінез-құлықты реттейтін ережелер мен принциптерді сақтау;

6) коммуниканттар арасындағы қарым-қатынастың ресми және жартылай ресми тональдылығы.

«Кәсіби – бағытталған қарым-қатынас» терминіне қатысты зерттеу еңбектерінің қай-қайсысында да оның қарым-қатынас құралы, сөйлесуге байланысты қасиетті баса айтылады. Мұның өзі сөзінің, ең алдымен, тілдік қарым-қатынасқа, екіншіден, адамдардың өзара ұсынысуына, бірін-бірі түсінісуге негізделетінін дәлелдейді. Іскерлік арқылы адамдар бір-біріне ойын жеткізіп, белгілі бір нәрсені хабарлап қана қоймайды, сонымен қатар олар өзара түсініседі, пікір алмасады,

бірінің ойын екіншісі ұғады. Екі адамның бірінің жанын бірі ұғуы бір топтың түсінісуіне ал топтың пікір алмасуы қоғамның жетілуіне әкеледі. Осыдан шығып, адамзат тілінің әрі қоғамдық, әрі әлеуметтік функциясы көрінеді, «іскерлік» терминнің әлеуметтік сипаты осыдан келіп шығады [3].

Кәсіби - бағытталған қарым-қатынасты оқытудың оқу функциясын жүзеге асыру былайша қамтамасыз етіледі:

- оқытушының оқушымен нағыз психологиялық байланысты;
- оқытудың қолайлы жағдайларын қалыптастыру;
- ұжымдық танымдық ізденіс пен бірлесіп ойластырудың психологиялық жағдайының пайда болуы;
- оқу үдерісінде жеке адамның өз бетінше жүзеге асыруы және өзінің шығармашылық ойын айқындауы тиіс.

Кәсіби - бағытталған қарым-қатынасты оқытудың тәрбиелік функциясын оқу былайша қамтамасыз етіледі:

- оқу-тәрбие үдерісінде педагог пен студенттердің психологиялық байланысты негізінде тәрбие қарым-қатынасы жүйесін орнату;
- оқу әрекетін ойдағыдаан қамтамасыз ететін педагогикалық қарым-қатынас жүйесін қалыптастыру;
- жеке адамның тұтастай танымдық бағытталушылығын қалыптастыру;
- оқу әрекеті үдерісінде (танымдық, жас ерекшелік, эмоциялық, дидактикалық т.б.) психологиялық кедергілерді жеңу;
- медициналық студенттеріне тұтастай комплексті тәрбие ықпалын жүзеге асырудың мүмкіндігі;
- медициналық студенттер ұжымындағы өзара қарым-қатынасты ойдағыдай қалыптастыру.

Кәсіби - бағытталған қарым-қатынасты оқытудың дамушы функциясы былайша жүзеге асырылады:

- оқу әрекетіне жеке адамның жан-жақты тұтастай дамуының әлеуметтік-психологиялық негізін орнату;
- жеке адамның дамуының қозғаушы күші ретінде көрінетін қарама-қайшылықтың диалектикалық жүйесін орнату;
- жеке адамның өз ойын жасырмай айтуына және өзінше дамуына (өз бетінше білім алуына және өзін-өзі тәрбиелеуіне) ықпал ететін, әрі мүмкіндік беретін психологиялық жағдай орнату;
- кәсіби - бағытталған қарым-қатынас үдерісінде жеке адамның дамуына бөгет жасайтын әлеуметтік-психологиялық факторларды (бұйығылық, ұялшақтық, сенімсіздік т.б.) меңгеру [4].

Байқап отырғанымыздай, қарым-қатынастың педагогикалық сипаты әр алуан екен, бірақ мұны педагогтар әрдайым ескере бермейді.

Сондай-ақ қарым-қатынасты зерттеуде оның құрылымдық компоненттерін анықтау керек. Осыған байланысты зерттеу барысында Г.М. Андрееваның қарым-қатынастың құрылымын талдау нәтижесінде жүгіндік. Ол қарым-қатынасты бір-бірімен өзара байланысты үш жағынан қарастырады: *іскерлік, интерактивтік және перцептивтік* [5].

Кәсіби - бағытталған қарым-қатынастың *іскерлік* жағы немесе тар мағынадағы коммуникация мәлімет беру-алмасу мәселесімен анықталады.

Интерактивтік жағы қарым-қатынас жасаушы индивидтердің өзара әрекеттестігінің ұйымдастыруымен қорытындыланады.

Перцептивтік жағы адамдардың бірін-бірін қарым-қатынас арқылы қабылдауы мен тануы және осы өзара танымның негізінде қалыптасу үдерісін білдіреді [6].

Жалпы кәсіби - бағытталған негізгі мақсаты - студент өз ойын екінші адамға қарапайым тілде жеткізе білуі, тілдік әрекеттің толық орындалуы, өзара тіл табысып, пікір алысуға үйрету.

Тілдік мәдени қарым-қатынас іскерліктерін үйретуде ұлттық ерекшеліктерді ескере отырып, қарым-қатынасқа түсу реттілігін сақтауды естен шығармаған жөн. Мысалы қазақ халқында «ханым», «мырза» деген қаратпа есім сөздер болса, орыс тілінде «госпожа» және «господин» деген ресми сөздер бар. Сол сияқты ағылшын тілінде де өзіндік ерекшеліктер бар. Мысалы:

Mr. Smith – мистер Смит, Mr. John Smith – мистер Джон Смит;

Mrs. Smith – миссис Смит, Mrs. Barbara Smith – миссис Барбара Смит;

Ms. Brown – мисс Браун, Ms. Caroline Brown – мисс Кэролайн Браун;

Miss Jackson – мисс Джексон, Miss Elizabeth Jackson – мисс Элизабет Джексон [7].

Демек, студенттер осы қарапайым нәрселерден бастап, ресми іскерлік қарым-қатынасқа мәдени тұрғыда түсу қажеттілігі мен ерекшеліктерін меңгеруі тиіс. Осыған байланысты студенттерге курс барысында іскерлік қарым-қатынасқа мәдени тұрғыда түсуге үйрену үшін бірқатар жаттығулар берілді. Бұл жаттығулардың ерекшелігі, мұнда мәтін беріледі, сол мәтіндегі диалогты студенттер эмоциялық ерекшеліктерін келтіре отырып орындаулары қажет.

Қорытынды

Қорыта келгенде, кәсіби - бағытталған қарым-қатынас адам өмірінің рухани және материалдық формаларының сан алуандығын

сипаттайды және тұлға өміріндегі ең маңызды қажеттілік болып табылады. Жоғарғы оқу орны студенттердің іскерлік қарым-қатынасы дегеніміз – оқытушының ықпалымен студенттердің топтық іс-әрекетін реттеуші, студенттер арасындағы өзара іскерлік барысындағы қарым-қатынас, яғни өзара ақпарат алмасу.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Галськова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам. - М.: АРКТИГЛОССА, 2001. – С. 65.
- [2] Мильруд Р.П. Компетентность в изучении языка // ИЯШ. – 2004. - № 7. - С.30-36.
- [3] Van E.A. Objectives of foreign language learning. Project No 12 // Learning & teaching modern languages for communication. - 1986. - Vol. L. – С. 65.
- [4] Savinson S.J. Communicative competence. Theory and Classroom practice. – M. Graw – Hill, 1997.
- [5] Құнанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методология и теории. - Алматы, 2005.
- [6] Яковлева Л.Н. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам // ИЯШ. – 2001. - № 4.
- [7] Қунабаева С.С. Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы. - Алматы, 2011.

REFERENCES

- [1] Gal'skova N.D. Sovremennaya metodika obucheniya inostrannym yazykam. M.: ARKTIGLOSSA, 2001, S. 65 (in Russ.).
- [2] Mil'rud R.P. Kompetentnost' v izuchenii yazyka. *IyaSH*, 2004, № 7, S.30-36 (in Russ.).
- [3] Van E.A. Objectives of foreign language learning. Project No 12. *Learning & teaching modern languages for communication*, 1986, Vol. L, S. 65 (in Russ.).
- [4] Savinson S.J. Communicative competence. Theory and Classroom practice. M. Graw – Hill, 1997.
- [5] Kunanbayeva S.S. Sovremennoye inoyazychnoye obrazovaniye: metodologiya i teorii. Almaty, 2005, (in Russ.).
- [6] Yakovleva L.N. Nekotoryye aktual'nyye problemy sovremennogo obucheniya inostrannym yazykam. *IYASH*, 2001, № 4 (in Russ.).
- [7] Kunanbayeva S.S. Kazirgi shettildik bilim berudin teoriyasy men praktikasy. Almaty, 2011 (in Kazakh).

**ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ
КОМПЕТЕНЦИИ НА ЗАНЯТИЯХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА
У СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКИХ ВУЗОВ**

К.Ж. Сыдыкова, магистр педагогических наук,
А.М. Рахманова, магистр филологических наук,
Н.К. Байканова, магистр педагогических наук,
КазНМУ им.С.Д.Асфендиярова,
Алматы, Казахстан
ainur_rakhmanova@mail.ru., kymbat_1986@mail.ru

Ключевые слова: коммуникация, позиция, интерактивное общение, перцептивное общение, лингвометодический аспект.

Аннотация. В данной статье методическое проектирование дидактического процесса формирования лингвокультурологической компетенции рассматривается как сложная многоступенчатая деятельность, которая совершается как ряд следующих друг за другом этапов, организующих разработку предстоящей деятельности от общей идеи к точно запрограммированным действиям и прогнозируемому конечному результату, то есть к практическому функционированию лингвокультурологических умений в коммуникативном поле, в актах межкультурной коммуникации. Также рассматривается теория и практика профессионально-ориентированного обучения иностранному языку на неязыковых факультетах вузов в процессе его исторического развития, а также раскрывается его сущность и содержание на современном этапе. Иностранный язык на неязыковых факультетах вузов значительно возрастает в связи с тем, что иноязычное общение в современных условиях становится существенным компонентом будущей профессиональной деятельности специалиста. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку признается в настоящее время приоритетным направлением в обновлении образования.

Поступление 10.09.2015 г.

**PECULIARITIES OF MEDIA-TEXT TRANSLATION
AS A MAIN OBJECT OF MASS MEDIA**

A.G. Pazyzbekova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan (email: aigerim.pazyzbekova@gmail.com)

Keywords: mass media translation, media text, adequacy in translation, culture, the peculiarities, the media text, culture.

Abstract. In the article, the peculiarities of translating media texts as the main object of Mass Media has been considered and analyzed. Today, when mass media have such a huge impact on life of society, on consciousness and representations of people, as well as on national languages and cultures when much depends on efficiency and adequacy of information rendering, the problem of mass media text translation is quite relevant. The media text is the key concept of media linguistics, which represents newspaper articles, radio podcasts, television news, internet advertisement and other kinds of mass media production. One of the peculiar features of media text translation is cultural awareness and extra-linguistic knowledge. Thus, translation in the mass media is a matter of translating a culture rather than merely pieces of writing as the media constitutes our modern-day culture.

We live in the era of globalization, where communication becomes more complex, multilingual and media-oriented, playing an important role in the modern society whereas the means of mass media play a key role in the organization and creation of the cultural concepts. The Mass Media not only reflects the society, but helps to actually make the world the way it is presented and written about.

Communication is a fundamental need in the human society, which was revealed many years ago, even before people seized simple forms of writing; they already used words to express thoughts, feelings and describe different objects. But the culture which is kept only within the oral speech can not leave anything behind. Interpersonal communication in such culture demands personal contact, and it is possible to transfer information to the remote addressee only hoping for (often unreliable) memory of other people. Origin of writing and emergence of the first press (at the beginning of the XVI century) extraordinary extended possibilities of human communication in time and space [1].

Such changes were resulted by the press, having created mass audiences – big meetings of people who received printing messages which were sent them not as to individuals but as to members of group. Means of mass media being one of the productive tools of communication influence the development and formation of national opinion. Examples

of mass media are newspapers, magazines, photo reports, radio, television and the Internet. One of characteristic features of mass media is their unilateral orientation which gives them the chance to actually influence the audience. It concerns not only news and analytical transfers or articles, but entertainments as well [1].

Nowadays mass media are one of the main sources of information for most of people, and, as a result, the main instrument of managing the public opinion. Mass media are capable to affect practically all spheres of our life: our work, rest, policy, culture, history etc. Not seldom means of mass media are used for misinformation and manipulation of people, and, often, it isn't obligatory to distort the facts at all, it is enough to present them in the convenient way. There are many cases when due to false information, banks, companies, enterprises became bankrupts, that is why it is very important that this tool is in hands of conscientious people seeking to provide exact and impartial information on the basis of which everyone could draw own conclusions.

The huge popularity is gained by Internet and for many it has already become the main source of information. By means of it people learn the latest news in the world of politics, technologies, and entertainments; communicate with friends, purchase things. For instance, when we need to buy electronics, we read reviews to choose the best and to save money; we look for services through Internet, trying to find the finest and closest to home.

Regarding this much depends on information rendering, operational and adequate transferring of the information from one language into another. Starting from the end of the 20th century the works devoted to the language functioning in the field of mass communication have emerged.

Texts of mass media are considered within the most various directions: from the point of view of sociolinguistics, functional stylistics, cognitive linguistics, pragma-linguistics, theories of a discourse [2].

The widest circle of questions, such as, definition of the functional and stylistic status of mass media language, ways of describing various types of media texts, influence on the media speech of sociocultural factors, linguomedia technologies of interaction, features of media text as the main units of mass media language, a problem of the translation of media texts, draw attention of many scholars.

The early scientific studies of mass media language appeared abroad (T. van Deik, M. Montgomery, A. Bell, N. Feierklaf, J. Dominique and others). Among Russian scientists are S. I. Bernshtein, D. N. Shmelev, V. G. Kostomarov, Yu. V. Rozhdestvensky, G. Ya. Solganik, T. G. Dobrosklonskaya,

V. L. Zwick.

In Kazakhstani linguistics there are works devoted to various aspects of mass media (S. H. Barlybayeva.; Sh. Nurgozhina, Zh.S. Abayeva; Z. Zh. Amanbayeva, B. Zh. Raimbekova, D.Z. Makhanova, L.D. Askerova, A.A. Ibrayeva, G. S. Kusainova, etc.). It should be noted that subjects of the majority of works are various aspects of language in printed editions. [2]

The format that a particular media branch takes is dependent on its audience, for example, a financial magazine will have a different audience from a tabloid. As the media is essentially a business, it is influenced by “profitability” to ensure that profits remain high the publication or television station has to provide its audience with what they want to read or watch so that these people will continue to buy the magazine, book or newspaper or will continue to use the particular television service. Thus, once again society plays an integral part in the formation of the media whereas social and information processes make huge impact on language functioning. In these conditions the new linguistic motion arises - media linguistics which main object is the media text [3].

The media text is the key concept of media linguistics, any carrier of data, the mass communicative text, the mass-media text, the journalistic text, the publicistic text, etc. [4] It represents newspaper articles, radio podcasts, television news, Internet advertisement and other kinds of mass media production; the rapid establishment of media text concept was specified by the growing interest of scientists to the study of media text problems, peculiarities of language functioning in the field of mass communication.

According to the philologist O. Blokdov, the term “media text” consists of interchanging phenomena – mass communicative text, mass media text, journalistic text, publicistic text, newspaper text, television text, advertisement text, PR-text, Internet-text, etc. Y.N. Zasurskiy defines media-text as “new communicative product”, which can be used in different media-fields: newspaper, radio, television, Internet, mobile connection, etc. [2].

Peculiarities of media text language represent a great interest for theory as well as for practice of translation. One of important peculiarities of mass media texts practically of all genres is the combination of message elements and its influence. Different genres of mass media texts are characterized by a different ratio and an embodiment of the message and influence of the elements by different specific weight of information and expressional means. Rather professional translator has to realize not simply this ratio in each translated text, but also be able to adequately transfer it in the translation [5].

As it has already been discussed, any instance of human communication is influenced by the communicator (in translation, the communicator would be the source text due to the fact that the source text author provides the material for the communication act and in the media, the communicator would be the journalist or the magazine, newspaper, television program or radio broadcast, depending on which branch of the media is being dealt with), the message that is transmitted and how the receiver interprets this message.

Ethics in communication governs “how” this message should be communicated and whether or not this message should actually be communicated in the first place.

As the mass media provides the material for this particular branch of translation, and society’s interaction with the media dictates what form a particular media will take, a discussion of the (popular) media and its relationship with society is essential as it contextualizes the field of translation in the mass media [3].

In our modern age, the media has come to reflect our values and what we aspire to - they provide, according to Kellner, the “fabric of everyday life, dominating leisure time, shaping political views and social behavior as well as providing the materials out of which people forget their very identities”. Via this “fabric” that the media provides us with, we construct a common culture that “shapes individuals, drawing out and cultivating their potentialities and capacities for speech, action and creativity”. Thus, translation in the media is a matter of translating a culture rather than merely pieces of writing, which entails translating a culture as the Media makes up our modern-day culture [6].

Any type of communication has to be relevant to the situation in which it takes place and to the aims of the communication situation in order to be successful. Thus in order for the message of the source text article to be communicated to the target text audience successfully, all the information in the source article has to be communicated in such a way that is relevant to the target text audience. In other words, the target audience must understand the source text message and the target text must conform to the target audience’s expectations.

L. Marus in her research of media translation provides various opinions based on vital opinions of actual readership. In one of his interviews with Julia Viljoen about how the translator is instructed to go about his translations, the following response was given: “... when I read it I should not be able to detect in any way that it was originated in English. It means that it

has been well-translated in a magazine (that is, for a magazine). He should obviously stick to the facts, he should convey whatever – I sometimes say to him “Think of yourself as a reporter. What you’re getting in the English is like an interview and you are asked to translate the soul and the heart of it but you should stick to the facts”. It should also read like Afrikaans...” [3]. This very example shows that a successful translation requires not only the formal rendering but the organization to that extent that it is not to be alienated to the target audience.

Meanwhile, among linguistic peculiarities of media text which complex is distinguished from language of other functional styles, the following can be listed:

- 1) High extent of standardization of the used means;
- 2) Expressivity of language as way of drawing attention of the reader;
- 3) Intensions by the most various realias (social, political and cultural lives), allusions and quotations;
- 4) Wide use of figurative phraseology and idiomatic lexicon, including game words, puns, proverbs and sayings;
- 5) Use of other stylistic means, transformations and figures of speech, such as hyperboles; litotes, figurative comparisons, metaphors, metonymy, paronymic attraction, allegories, euphemisms, etc. [7].

As these peculiarities in many respects define specifics of the media text translation as well, the translator has to have an idea of all those points before he actually starts the translation.

It is necessary to add one more to the conditions of successful work of the translator written above, not less important, than all others, taken together. It is - understanding. Understanding by the translator of the initial media text, its general meaning, meaning of each its element, each word – understanding at all levels of the text: from the level of separate words through levels of sentences and superphrase unities to the level of the whole text. Without adequate understanding there can not be an adequate translation [5].

REFERENCES

- [1] Aleksanyan N.K. Neodnoznachnaya rol SMI v sovremennom obshestve. Vypusk 2. – Krasnodar, 2008 (in Russ.).
- [2] Tutebayeva A.M. Yazykovye versii (angliyskaya i russkaya) politicheskogo novostnogo bloka. Vypusk 4-5. - Almaty, 2013 (in Russ.).
- [3] Marus L. Translation in the South African popular media: A case study of You. - Huisgenoot, 2007.
- [4] Komissarov V.N. Teoriya perevoda (lingvisticheskie aspekty). - Moscow, 2003 – P. 253 (in Russ.).

[5] Mikoyan A.S. Problemy perevoda tekstov SMI. Yazik sredstv massovoy informacii: uchebnoe posobie dlya vuzov; pod red. M.N. Volodinoy. - Moscow, 2008. – P. 401 (in Russ.).

[6] Kellner D. Media Culture: Cultural Studies, Identity and Politics between the Modern and the Post-modern. - Routledge, 2003. – P. 726 (in Russ.).

[7] Dobrosklonskaya T.G. Chto takoe medialingvistika? // *Vestnik Moskovskogo Universiteta. Seriya 19. Lingvistika i mezhkulturnaya kommunikaciya.* - 2004. - Vypusk 2. –P. 17 (in Russ.).

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТТАР ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ БАСТЫ ОБЪЕКТІ МЕДИА-МӘТІН АУДАРМАСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Ә. Пазылбекова,

Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар
және әлем тілдері университеті,
Алматы, Қазақстан, aigerim.pazyzbekova@gmail.com

Тірек сөздер: БАҚ-тың аударма, мәдениет бұқаралық ақпарат құралдарының аударма мәтіні БАҚ жеткіліктілігі, мәтін, мәдениет.

Аннотация. Бұл мақалада Бұқаралық ақпарат құралдарының (БАҚ) басты объектісі болып табылатын медиа-мәтін аудармасының ерекшеліктері қарастырылып, талданады.

Бүгін БАҚ қоғамның өміріне, адамдардың санасына және түсініктеріне, сонымен қатар ұлттық тілге және мәдениетке әсер етіп жатқандықтан, көп нәрсе ақпараттың тиімді және дұрыс жеткізілуіне байланысты, БАҚ мәтіндерінің аударма мәселесі маңызды болып отыр. БАҚ мәтіні – медиалингвистика бағытының негізгі ұғымы. Оның ішіне газет мақалалары, радио трансляциялар, теледидар жаңалықтары, интернет жарнамалары және БАҚ өндірісінің тағы басқа түрлері кіреді. Медиа-мәтін аудармасының айқын сипаты мәдени білгірлік және аудармашының қосымша білімі болып табылады. Бұл дегеніміз Бұқаралық ақпарат құралдарының аудармасы - қарапайым мәтіннің аудармасы емес, ол ең алдымен, мәдени аударма болуы тиіс, өйткені БАҚ біздің қазіргі мәдениетімізді құрап отырған негізгі тармақ.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА МЕДИА-ТЕКСТА КАК ОСНОВНОГО ОБЪЕКТА СМИ

А. Пазылбекова,

магистрант, переводческое дело,
КазУМОиМЯим. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, aigerim.pazyzbekova@gmail.com

Ключевые слова: перевод средств массовой информации, текстовые СМИ, достаточность в переводе, особенности культуры средств массовой информации, текст, культура.

Аннотация. В статье рассматриваются и анализируются особенности перевода медиа-текстов, как основной объект СМИ. Сегодня, когда средства массовой

информации оказывают такое огромное влияние на жизнь общества, на сознание и представления людей, а также на национальные языки и культуры, когда много зависит от эффективности и адекватности передаваемой информации, проблема перевода текстов средств массовой информации достаточно актуальна. Текст СМИ - ключевое понятие медиалингвистики, которая включает в себя газетные статьи, радио трансляции, телевизионные новости, интернет-рекламу и другие виды производства средств массовой информации. Одной из главной отличительной чертой перевода меди-текста является культурная осведомленность и фоновые знания переводчика. Таким образом, перевод в средствах массовой информации это, прежде всего, перевод культуры, а не просто исходного текста, поскольку СМИ составляют нашу современную культуру.

Поступила 11.08.2015 г

LINGUACOMMUNICATIVE COMPETENCE OF LANGUAGE FACULTY STUDENTS

A. Ussenova,

undergraduate, dept. of postgraduate education,
Kazakh AblaiKhan UIR&WL, Almaty, Kazakhstan

Keywords: intercultural communication, intercultural communicative competence, linguacommunicative competence, training, linguacommunicative culture.

Abstract. Article is dedicated to one of the important issues in foreign language teaching methodology, the development of foreign language university students' linguocommunicative competence. The article deals with the problems of the students' professional training at the foreign language faculties. The realization of the linguocommunicative training as a specific area in foreign languages teaching is described. The main part of the article discusses the pedagogical conditions of the process of linguacommunicative competence development. The main part, further considers the components of linguacommunicative competence and the main characteristics which student with linguacommunicative competence should have.

УДК 81'1

ТІЛДІК ЖОО СТУДЕНТТЕРІНІҢ ЛИНГВОҚАТЫСЫМДЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІ

A. Усенова,

Магистрант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Тірек сөздер: құзіреттілік, лингвоқатысымдық құзіреттілік, мәдениетаралық қатысым, лингвоқатсымдық мәдениет, мәдениетаралық қатысымдық құзіреттілік.

Анатпа. Мақалада қазіргі кездегі шеттілдік білім берудің когнитивтік лингвомәдени әдіснамасының теориялық негізі мәдениетаралық қатысым компоненттерінің бірі лингвоқатысымдық құзіреттілікті студенттердің бойында қалыптастыру қарастырылады. Шетел және отандық ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып лингвоқатысымдық құзіреттіліктің негізгі компоненттері мен көрсеткіштері көрсетіледі. Университетің білім беру процессінде студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастыруды қамтамасыз ететін педагогикалық шарттар кешені қарастырылады.

Еліміздің егемендік алып, басқа елдермен саяси, экономикалық және мәдени байланыстарға түсуі шет тілін оқытудың маңыздылығын көрсетіп, оның мақсатын анықтап берді. Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті маманар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты- мамандықты игеру ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңістігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін

адамның құзырлық қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарлаған білім беру жүйесін ұсыну- қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі. Шет тілін оқыту барысында оқушыларды өздеріне жат әлемді түсіне білуге үйрету керек. Олар өз әлемін, тілін, мәдениетін білмей, мәдениетаралық қарым-қатынас біліктілігіне қол жеткізу мүмкін емес. Басқа тілді қоғамда, мәдениетте өз орнын таба білу үшін сол елдің тілін ғана меңгеру аз, сол тілде сөйлейтін халықтың мәдениетін де меңгеру керек. Оқушылар жаңа шығармашылық іс-әрекетке, жаңа ақпараттық технологияларды үйренуге, жеке тұлғалық және мәдениетаралық қарым-қатынаста туындайтын қарама-қайшылықты болдырмауға және оларды шешуге икемді болуы қажет. Осы мәселелерді шешуде студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілігін және кәсіби дайындығын қалыптастырудың маңызы зор.

Қазақстандық білім беру жүйесінде жиі қалыптасып жүрген «құзіреттілік» ұғымы-«тұлғаның белгілі бір пәндер шеңберінде қатысты мәселелерді меңгеруі, білуі» немесе «тұлғаның белгілі бір мәселелер шеңберінде таным мен тәжірибеге ие болуы» деп анықталады [1]. Берілген анықтамаларға талдау жасай келе «құзіреттілік деп бір-бірімен тығыз байланысқан «білім», «білік», «дағды» және студенттердің үйренушінің білімі мен дағдыларын тәжірибеде күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық мәселелерді шешуге қолдана алу қабілеттілігі» деп анықталды.

Мәдениетаралық қатысым әлемге деген әр түрлі көзқарастардың соқтығысуымен сипатталады, қатысым кезінде коммуниканттар көзқарастарындағы айырмашылықтарды байқамауы мүмкін, себебі әркім өзінің көзқарасын «қалыпты» деп есептейді [2; 32 б.]. Сондықтан мәдениетаралық қатысым кезінде түсініспеушілік пайда болады, себебі коммуниканттардың әр түрлі мәдениет өкілдері болуы басқа мәдениет туралы үмітін бұзады. Г. Нойнердің пікірінше шеттілдік білім берудің мақсаты студенттерге шетел тілін оқыту ғана емес, оларды мәдениетаралық қатысымға дайындау, басқаша айтсақ мәдениеттердің әртүрліліген мойындауға үйрету, шетел тілі арқылы басқа мәдениетті тануға үйрету [3; 232-б.].

Шеттілдік білім беруде негізгі құзіреттілік болып «мәдениетаралық қатысымдық субъектін» қалыптастыратын «мәдениетаралық қатысымдық құзіреттілік» танылады. Жалпы мәдениетаралық қатысымдық құзіреттілік мәселесі бүгінгі таңда шет тілін оқыту процессінде негізгі орында тұр. Мәдениетаралық қарым қатынастың оқыту мәселесін көптеген ғалымдар зерттеген. Атап айтсақ, Құнанбаева

С.С., Тер Миасова С.Г., Садохин А.П., Гальскова Н.Д., Халеева И.И., Верещагин Е.М., мен Костомаров В.Г. және т.б. Құнанбаева С.С. пікірі бойынша мәдениетаралық қатысымдық құзіреттілік «әр түрлі мәдениет өкілдері арасында қарым қатынасты түсіндіретін мәдениеттану мен мәдениетаралық қатысым саласында мәдениетаралық қатысымды басқару қабілеті» деп анықталады. берілген анықтаманы негізге ала отырып мәдениетаралық қатысымдық құзіреттілік дегеніміз әр түрлі ұлт өкілдерімен қатысымға түсе алу және басқа мәдениетті қабылдай алу қабілеті деп анықтаймыз. Мәдениетаралық қатысымдық құзіреттілік компоненттерінің құрамы ғылыми педагогикалық әдебиеттерде пікірталас тудырады. Мәдениетаралық қатысымдық құзіреттілік компоненттерінің құрамын анықтап және толықтыруда бірнеше ғалымдар үлес қосты: Ян ван Эк, Д.Хаймс, Л. Бахман, С. Савиньон, Д. Кулибаева, С.С. Құнанбаева [4; 102-104 б.]. Осы берілген компоненттер құрамындағы *лингвистикалық және коммуникативті құзіреттіліктер* студенттердің мәдениетаралық қатысымға түсе алуы үшін маңызы зор.

Ғылыми әдебиеттердің талдауы шеттілдік білім берудің маңызды бөлігі қатысымдық құзіреттіліктің мәні мен құрылымын анықтауға көмектесетін жұмыстардың жеткілікті екенін дәлелдейді: Сериков В.В. қатысымдық құзіреттілікті тұлғаға бағытталған педагогикалық процессте тұлғаға қажет міндетті қасиет деп қарастырады; А.А. Бодалев, Е.В. Ключев, Л.П. Крысин, А.А. Леонтьев, А.В. Мудрик студенттердің тұлғалық және кәсіби әлеуметтенудегі мәдениетаралық қатысымның қызметтерін анықтайды; В.В. Горшкова, О.Е. Лебедев, Г.П. Щедровицкий, Б.Д. Эльконин қатысымдық құзіреттілікті қалыптастырудың жолдарын қарастырады; Белова, Ю.В. Сенько, З.Л. Сериков педагогикалық жағдаяттың сипаттамасы ретінде диалогтың талдауын атап көрсетеді; Н.Д. Арутюнова, А.Л. Блинов, Л.А. Введенская қатысым мәселелрін толыққанды зерттеді. Лингвоқатысымдық құзіреттілікті зерттеу нәтижелері келесі ғалымдардың еңбектерінде қарастырылады: Л.Г. Антропова (қатысымдық құзіреттілік), М.В. Булыгина(тілдік құзіреттілік), И.И. Лейфа(құзіреттіліктің әлеуметтік мәдени аспеті), Ю.В. Соляников(зерттеушілік құзіреттілік). Лингвоқатысымдық құзіреттіліктің психологиялық ерекшелігі А.Н. Леонтьева, В.А. Маликова, В.Л. Темкина жұмыстарында орын алады. Лингвоқатысымдық құзіреттіліктің мәні мен қалыптастырудың әр түрлі жолдары В.Г. Афанасьев, Г.В. Белая, И.А. Зимняя, Н.С. Сахарова, Е.С. Полаттың зерттеулерінде қарастырылады

Лингвистикалық құзыреттілік деп тілдің барлық деңгей бірлігін білу (тілдік жүйе) және кез келген сөйлеу құрылымын түсіну және құрастыру үшін қолданатын ережелерді айтуға болады. Қатысымдық құзыреттілік деп адамның өмірдегі шынайы жағдайда тіл арқылы қатынаса алу қабілетін түсінуге болады. Қандай да бір тілді оқытуда коммуникативтік құзыреттілік әдістемелік тұрғыдан арқа сүйейтін және дамытылуға тиісті басты категориялардың бірі болып табылатын және бірнеше құрамдас бөліктен тұратын күрделі ұғым.

Тілдік факультет студенттерінің кәсіби дайындығы, әр түрлі сфераларда ана тілін және шетел тілін меңгеру деңгейін көтеруге бағытталған, алайда болашақ мамандардың лингвоқатысымдық дайындығы толығымен сәтті іске аспай жүр. Шетел тілдері мамандарының кәсіби дайындығының маңызды бөлігі мақсатқа бағытталған сойлеу әрекетін оқыту, себебі қалыптасқан тілдік сана мен шетел тілдерін үйренуге қарым қатынас кәсіби сәттіліктің кепілі болып саналады. Студенттердің лингвистикалық және қатысымдық құзіреттіліктерін қалыптастыру тілдік ЖОО ның қызметі болып есептеледі, яғни бұл тілідік факультет студенттерінің лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастыру мәселесін арнайы атап өтуін талап етеді.

Шеттілдік білім берудің мәдениетаралық қатысым міндеттерін шешуге студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастыру мен болашақ мамандардың лингвоқатысымдық мәдениетн дамыту септігін тигізеді. Тілдік тұлғаның маңызды аспекті ретінде лингвоқатысымдық құзіреттілік студенттердің басқа адамның ойын тыңдау, түсіну және мойындау, басқа мәдениеттің мәдени құндылықтарын бағалау және өз мәдениетімен салыстыру қабілетін дамытады. Соған қарамастан, тілдік факультет студенттерінің лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастырудың амалдары әлі де зерттелмеген, яғни бұл біздің зерттеуіміздің негізгі бағытына айналды.

Лингвоқатысымдық құзіреттілік студенттерге кәсіби шеттілдік ортаға еш қиындықсыз түсуге мүмкіндік береді, сенімділікпен кәсіби тапсырмаларды логикамен дұрыс орынбауға, мәселелерді дәлелді түрде шешуге көмектеседі. Студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілігі дегеніміз шетел тілін қолдана отырып мәдениетаралық диалогта кәсіби қатысымды жүзеге асыруды қамтамасыз ететін практикада қажет шеттілдік кәсіби тезарусты, шеттілдік ортаның құндылықтары мен қатысымдық іскерліктер кешенін меңгерудің нәтижелері. ЖОО студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілікті

меңгеруі кәсіби тапсырмалардың кеңеюіне алып келеді, еңбек нарығында мамандардың бәсекеге қабылеттілігін қамтамасыз етеді, кәсіби іс әрекетте сенімділік береді.

Коджаспирова Г.М. өз еңбегінде тілдік факультет студенттерінің лингвоқатысымдық дайындығы ұғымына анықтама береді, анықтама бойынша «лингвоқатысымдық құзіреттілік студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілігі мен мәдениетін қалыптасыру мен дамытуға бағытталған студенттер мен мұғалімдердің арнайы ұйымдастырылған өзара іс әрекеті» [5; 95-б.]. Анықтамаға сүйенсек студенттерінің лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастыру әр түрлі жағдаяттарда әр түрлі тілдік құралдарды қолдана отырып сөз әрекетін меңгеру ғана емес, әр түрлі қатысымдық тапсырмаларды шешуге, әңгімелесушімен тұлғаралық қарым қатынасқа түсуге, аудиторияға ықпал жасауға бағытталған.

Лингвоқатысымдық құзіреттілікті қарастыра отырып, оның құрылымында үш компонентті ажыратамыз: когнитивті, мәдени мотивациялық, қатысымдық.

Когнитивті компонент құрамына студенттердің лингвистикалық білімі, оқып отырған тілдің ұлттық мәдени ерекшеліктері туралы білімі кіреді. Мәдени мотивациялық компонент құрамына тілдік тұлғаның лингвоқатысымдық мәдениетінің дамуы, тіл үйренушілердің басқа мәдениеттің ерекшеліктеріне жағымды қарым қатынасы жатады. Қатысымдық компонент құрамына тілді практикалық деңгейде меңгеру және мәдениетаралық қатысымға түсуі кіреді.

Университетің білім беру процессінде студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастыру педагогикалық шарттар кешенімен қамтамасыз етіледі [6]:

- Лингвистикалық білім берудің мазмұны пәнаралық білімдер мен кәсіби қатысымда мәдениеттер диалогын жүргізудің әдістерін меңгерудің бірлігіне сүйенеді.

- Дистанционды лингвоқатысымдық практикум сөйлеу үлгілері мен шеттілдік диалог үлгілерін бекіту құралы ретінде қолданылады.

- Лингвоқатысымдық іскерліктер пен шетел тілін үйренуге құлшынысын арттыруға көмектесетін фасилитация технологиялары қолданылады.

Лингвистикалық білім берудің мазмұны дегеніміз кәсіби бағытталған тезарусты құру, яғни бұл лексикалық минимумның құрамын анықтау, арнайы лингво портфолио дайындау, яғни практикаға бағытталған тұрақты сөз тіркестер мен грамматикалық құрылымдар кешені.

Фасилитация технологиясы арнайы үлгіленетін жағдайларда кәсіби қатысымға еліктеуді(имитация) қамтамасыз етеді, олар қатысымның негізгі қызметін көрсетеді: құндылықтар мен информация алмасу.

Фадеева М. көзқарасынша лингвоқатысымдық құзіреттіліктің гнесеологиялық, праксеологиялық және аксеологиялық компоненттері ажыратылады.

Гнесеологиялық компонент тезарустың болуымен сипатталады, яғни лексикалық минимумның болуы (фондық лексика); оқып отырған тілдің мәдениеті туралы білім. Зерттеу кезінде лингвист ғалымдар студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастыруды қамтамасыз ететін келесі білім түрлерін атап көрсетті: арнайы лингвистикалық білім; лингвоелтанымдық білімдер; кәсіби білім; мәдениетаралық қатысым аясындағы білім (И.Я. Лернер, В.П. Кузовлев, В.В. Краевский, В.Л. Темкина, С.Г. Тер Минасова).

Аксеологиялық компонент студенттердің шетел тілін үйренуге қарым қатынасын сипаттайды. Бұл компонентке студент тұлғасының шетел тілін меңгеруге мотвациясы, ана тілінің және шеттілдік мәдениетті біуге қызығушылығы, студенттердің қатысымға түсуге қажеттілігі.

Праксеологиялық компонент лингвоқатысымдық іскерліктердің жиынтығымен сипатталады.

Тілге, тіл үйренуге, тілдік қатынас жасай білуге байланысты «тілдік құзыреттілік», «сөйлей білу құзыреттілігі» және «тілдік қатынас құзыреттілігі» немесе «қатысымдық құзыреттілік» деген бірнеше ұғымдар қалыптасқан. Лингвоқатысымдық құзыреттілікті тілдің теориялық мәселелерін жақсы білу және оны түсіну, дұрыс пайдалана білумен қатар, өзінің ойын сөз арқылы дұрыс құра білу қабілетінің болуы; тілдік қатынас құзыреттілігі немесе қатысымдық құзыреттілік әртүрлі адамдармен әртүрлі жағдайларда үйренген тілде сөйлесе білу қабілетінің болуы деп анықтаймыз. Мұнда басты назар қатысымдық мақсаттарды дұрыс шеше білуге аударылады. Ол тілдесімді қажет етпейтін жердің өзінде мәселені сөзбен шешуге тырыса білу дағдысының болуымен байланысты.

Сонымен, болашақ мамандардың лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастырудың басты міндеті шетел тілін қолдана отырып мәдениетаралық диалогта кәсіби қатысымды жүзеге асыруды қамтамасыз ететін практикада қажет шеттілдік кәсіби тезарусты, шеттілдік ортаның құндылықтары мен қатысымдық іскерліктер кешенін меңгеру.

Қорытындылай келе, қазіргі таңда тілдік факультеттердегі студенттердің лингвоқатысымдық құзіреттілігін қалыптастыру өзекті мәселе. Полимәдени шынайы кеңістікте Кәсіби мәдениетаралық диалогқа түсе алу қабілеті кәсіби маманға қойылатын басты талап. Егер дәстүрлі шеттілдік білім берудің мақсаты мамандық бойынша берілген әдебиетті оқу мен түсінуге бағытталған болса, соңғы жылдары жоғары мектептің басты мақсаты шетел тілінде қатысымға түсе алу қабілетін дамыту, себебі ЖОО бітірушілеріне жұмыс берушілердің талабы жоғарылағандықтан, қатысымдық және лингвоқатысымдық құзіреттіліктер секілді спецификалық талаптар пайда болды, бұл құзіреттіліктер шынайы немесе шынайы емес ортада шетел тілінде кәсіби қатысымға түсуге мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Бондаренко О.Р. Межкультурные аспекты коммуникативной компетенции на иностранном языке // Методы и организация обучения иностранному языку в языковом вузе. Труды МГЛУ. Вып. 370. – М., 1991.
- [2] Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной компетенции. – М., 2003. – 352 с.
- [3] Neuner, Gerhard. Vermittlungskonzepte: Historischer Überblick // Bausch, KarlRichard (Hrsg.) - Tübingen/Basel.: Handbuch Fremdsprachenunterricht, 2003.
- [4] Құнанбаева С.С. Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы. – Алматы: ҚазХҚжәнеӘТУ, 2010.
- [5] Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь: Для студ.высш.и сред.пед.учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. - 2-е изд., стер. – М.: Академия, 2005. – 176 с.
- [6] Темкина В.Л. Формирование лингвокоммуникативной культуры студентов университета: дис. ... д-ра пед. наук. - Оренбург: ОГУ, 2004. - 351 с.

REFERENCES

- [1] Bondarenko O.R. Mezhhkul'turnyye aspekty kommunikativnoy kompetentsii na inostrannom yazyk. Metody i organizatsiya obucheniya inostrannomu yazyku v yazykovom vuze. Trudy MGLU. Vyp. 370. M., 1991 (in Russ.).
- [2] Grushevitskaya T.G., Popkov V.D., Sadokhin A.P. Osnovy mezhkul'turnoy kompetentsii. M., 2003, 352 s. (in Russ.).
- [3] Neuner, Gerhard. Vermittlungskonzepte: Historischer Überblick // Bausch, KarlRichard (Hrsg.). Tübingen/Basel.: Handbuch Fremdsprachenunterricht, 2003.
- [4] Құнанбайева С.С. Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы. Алматы: ҚазХҚжәнеӘТУ, 2010 (in Kazakh).
- [5] Kodzhaspirova G.M. Pedagogicheskiy slovar': Dlya stud.vyssh.i sred.ped.ucheb. zavedeniy / G.M. Kodzhaspirova, A.YU. Kodzhaspirov. 2-ye izd., ster. M.: Akademiya, 2005, 176 s. (in Russ.).
- [6] Temkina V.L. Formirovaniye lingvokommunikativnoy kul'tury studentov universiteta: dis. ... d-ra ped. nauk. Orenburg: OGU, 2004, 351 s. (in Russ.).

ЛИНГВОКОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ

А. Усенова,

Магистрант, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, межкультурная коммуникативная компетенция, лингвокоммуникативная компетенция, профессиональная подготовка, лингвокоммуникативная культура.

Аннотация. В данной статье рассмотрены вопросы профессиональной подготовки студентов языковых факультетов высших учебных заведений. Проанализированы основные особенности формирования лингвокоммуникативной компетенции у студентов языковых ВУЗов. Основываясь на работах отечественных и зарубежных исследователей были рассмотрены основные компоненты и показатели лингвокоммуникативной компетенции. Рассмотрению подлежит осуществление лингвокоммуникативной подготовки как области иноязычного образования.

Поступила 14.09.2015 г.

**Требования к статьям,
представляемым в «Хабаршысы-Известия КазУМОиМЯ
имени Абылай хана»**

Представленные для опубликования материалы должны соответствовать следующим требованиям:

1. Содержать результаты научных исследований по актуальным проблемам в области лингвистических, филологических и педагогических наук, переводческому делу, межкультурной коммуникации, востоковедения, международных отношений, международного права и экономических отношений, регионоведения, менеджмента и международных коммуникаций, маркетинга, туризма.

2. Доминантная идея публикаций: следование принципам научности, инновационности, самостоятельности, целостности и системности.

Необходимо соблюдать правила публикационной этики. Предоставление статьи в научные журналы «Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана» предполагает, что данная работа не была опубликована ранее (за исключением в виде аннотации или как часть опубликованной лекции или академической диссертации или как электронный препринт, что она не находится на рассмотрении для публикации в других изданиях, что ее публикация одобрена всеми авторами (в случае полиавторства) и рекомендована рецензентами.

Никакие формы нарушения научной этики не допускаются, например, плагиат, фальсификация, фальсифицированные данные, неправильное толкование других работ, некорректные ссылки и т.д.

3. Принимаются статьи от 10 до 16 страниц (1 п.л.), включая список литературы, таблицы, схемы, рисунки.

4. К статье должна быть приложена рецензия, заверенная подписью рецензента с ученой степенью и печатью с места его работы.

Требования по оформлению статей

Статья предоставляется в бумажной и электронной форме.

Шрифт Times New Roman, кегль - 12, интервал - 1,5;

Поля: верхнее, нижнее, левое, правое - 2 см.

Абзац (отступ) – 1 см.

Структурная часть статьи	Образец
1 Название – по центру (жирным шрифтом прописными буквами)	EXPERIENCE OF DEVELOPED COUNTRIES IN PROVIDING IN SOCIAL ASSISTANCE TO NEEDY PEOPLE
2 Автор (по центру, имя, отчество – инициалы, фамилия полностью, с указанием должности, ученой степени, места работы).	A.A. Sultangazin, chair of regional studies, Chair of Regional Studies of Ablaihan, KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan e-mail: asultan@mail.ru
3 Резюме на английском языке (70-80 слов, 10-12 строк)	Keywords: social assistance, people, developed country Abstract: This article is devoted to social assistance for needy people by developed countries and the basic principle of activities in the field of social services. It examines the structure of the system of social assistance and the models of population's social protection (8-10 стр.).
4 В левом верхнем углу – шифр УДК (нежирным шрифтом)	УДК 327
5 Название и автор на языке статьи	ОПЫТ РАЗВИТЫХ СТРАН ПО ОКАЗАНИЮ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ НУЖДАЮЩИМСЯ ЛЮДЯМ A.A. Султангазин, к.соц.н., ст.преп. кафедры регионоведения ФМО, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан e-mail: asultan@mail.ru

<p>6 Резюме на языке статьи (70-80 слов, 10-12 строк)</p>	<p>Ключевые слова: социальная помощь, доходы, государственные гарантии, фонды, страховые пенсии, инвестирование</p> <p>Аннотация: Данная статья посвящена вопросу оказания социальной помощи нуждающимся людям развитыми странами и основным принципам деятельности в сфере социального обслуживания граждан. Также рассмотрена структура системы социальной помощи и модели социальной защиты населения.</p>
<p>7 Текст на языке статьи</p>	<p>В тексте статьи необходимо учитывать следующее:</p> <p>1) Таблицы, схемы, графики и т.д. создаются средствами Microsoft Word, нумеруются, имеют название, которое печатается без отступа строки. Таблица вставляется в текст сразу после ссылки на нее. Например, Таблица 1 - Систематизация текстов о хронологии (по центру)</p> <p>2) Графики и диаграммы создаются средствами Microsoft Excel, снабжаются заголовками, соответствующими подрисовочными подписями, расположенные по центру, и вставляются в текст сразу после ссылки на них. Например, Рисунок 1 - Портрет Бальзака (по центру).</p> <p>3) Фотографии (изображения), иллюстрации представляются в формате JPEG (jpg), разрешение не менее 300 пикселей, и предоставляются отдельными файлами. К каждому изображению обязателен заголовок (сопроводительный текст, аннотация).</p>

8 Используемая литература	ӘДЕБИЕТ / если статья на казахском языке ЛИТЕРАТУРА / если статья на русском языке REFERENCES / если статья на английском языке
9 Список литературы (не менее 5 наименований), в котором указывается литература за последние 5-7 лет. Используемая литература дается цифрами в прямых скобках по мере упоминания [1, с. 15]. Постраничные сноски не допускаются.	ЛИТЕРАТУРА [1] Жуков В.И. Теоретические основы подготовки социальных работников. - М., 1992. – 226 с. [2] Основы социальной работы: Учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 198 с. [3] Проблемы социологии быта и социальной работы в условиях перехода к рынку: Матер. Междунар. науч.-практ. конф., 16-18 февраля 1993 г. – М.: ГАСБУ, 1994. – 254 с. [4] Urbain C., Bissot H. Cuisines en partage. Le plov dans tous ses états. Constitution d'une diaspora autour d'un plat d'Asiecentrale// Diasporas. – 2005. – № 7.– Режим доступа: URL: http://w3.framespa.univ-tlse2.fr/revue/articles_fiche.phpid=335 (дата обращения 31.07.2012).
10 После ЛИТЕРАТУРЫ в обязательном порядке следует транслитерация литературы на английском языке REFERENCES	REREFENCES [1] Zhukov V.I. Teoreticheskiye osnovy podgotovki sotsial'nykh rabotnikov. Moskva, 1992. 226 s. [2] Osnovy sotsial'noy raboty: Uchebnik / Otv. red. P.D. Pavlenok. M.: INFRA, 1999. 198 s. [3] Problemy sotsiologii bytai sotsial'noy raboty v usloviyakh perekhoda k rynku: Mater. Mezhdunar. nauch.-prakt. konf., 16-18 fevralya 1993 g. M.: GASBU, 1994. 254 s.

Обратите внимание на расстановку знаков препинания в русском и английском вариантах	
Завершается статья с повтором начальных структурных частей на языке: А) на казахском, если статья на русском языке; Б) на русском языке, если статья на казахском языке	
Если статья на англ.яз., то после списка литературы идет аннотация на каз. и рус. языках по схеме	
11 Название	КЕМБАҒАЛ АДАМДАРҒА ӘЛЕУМЕТТІК КӨМЕК КӨРСЕТУ БОЙЫНША ДАМЫҒАН ЕЛДЕРДІҢ ТӘЖІРИБЕСІ
12 Автор	А.А.Султангазин, Аймақтану кафедрасы, Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ, Алматы, Қазақстан e-mail: asultan@mail.ru
13 Ключевые слова и аннотация статьи, т.е. статья завершается ключевыми словами и аннотацией.	Тірек сөздер: әлеуметтік көмек, табыс, мемлекеттік кепілдіктер, қорлары, зейнетақы сақтандыру, инвестициялық Андатпа. Бұл мақала дамыған елдердің кембағал адамдарға әлеуметтік көмек көрсету сұрағына және азаматтарды әлеуметтік күтуінің шеңберінде қызметтің негізгі ұстанымдарына арналған. Онда әлеуметтік көмек көрсету құрылымының жүйесі мен халықтың әлеуметтік қорғау қалыпықарастырылады.
В конце статьи необходимо указать: Статья поступила 02.09.2015 г., например.	

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
ХАБАРШЫСЫ
ИЗВЕСТИЯ
КазУМОиМЯ имени Абылай хана

«ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫ» сериясы
3 (38) 2015
серия «ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ»

ISSN 2412-2149

Подписано в печать 15.10.2015 г.
Формат 60x84 1/8. Объем 21,5 п.л.
Заказ № 996. Тираж 100 экз.

Отпечатано в типографии «ИПЦ» КазУМОиМЯ
г. Алматы, ул. Муратбаева, 200